

Lasten lukuharrastuksen tukeminen ensimmäisellä vuosiluokalla

Opettajien ja vanhempien ajatuksia roolistaan lasten lukuharrastuksen tukijoina

Kasvatustieteen Pro gradu -tutkielma

Emmi Salmikari
Pauliina Salovaara

19.1.2023

Rauma

Pro gradu -tutkielma

Oppiaine: Kasvatustiede, Rauman opettajankoulutuslaitos

Tekijät: Emmi Salmikari & Pauliina Salovaara

Otsikko: Lasten lukuharrastuksen tukeminen ensimmäisellä vuosiluokalla – Opettajien ja vanhempien ajatuksia roolistaan lasten lukuharrastuksen tukijoina

Ohjaaja: Kasvatustieteen yliopistonlehtori Serja Turunen

Sivumäärä: 105+7 sivua liitteitä

Päivämäärä: 19.1.2023

Lukutaidon ajatellaan olevan taito, joka opitaan ensimmäisinä kouluvuosina. Lukutaidon kielellinen perusta rakentuu kuitenkin jo varhaislapsuudessa, ja sen nähdään kehittyvän läpi elämän. Lukutaito on perustaito, jonka pohjalle rakentuu elinikäinen oppiminen. Hyvä lukutaito on edellytys yhteiskuntaan osallistumiselle. Lasten lukeminen on aiheuttanut viimeisten vuosien aikana jatkuvaa huolta. Huolenaiheena on etenkin kielteisen asenteen lisääntyminen lukemista kohtaan sekä lukutaidon eriarvoisuuden kasvaminen.

Tutkielman tarkoituksena oli selvittää ensimmäisen vuosiluokan opettajien ja oppilaiden vanhempien ajatuksia omasta roolistaan lasten lukuharrastuksen tukijoina. Lisäksi tarkoituksena oli saada selville, miten lasten lukuharrastusta tuetaan opettajien ja vanhempien näkökulmasta. Mielenkiinnon kohteena oli myös selvittää, löytyykö opettajien ja vanhempien ajatuksista yhtäläisyyksiä tai ristiriitoja. Tutkielman tavoitteena on lisätä tietoisuutta lasten lukuharrastuksen tärkeydestä. Tämän tavoitteen myötä pyritään lisäämään sekä opettajien että vanhempien osallistumista lasten lukuharrastuksen tukemiseen.

Teoreettinen viitekehys rakentuu lukutaidon ympärille erilaisista näkökulmista. Lukutaito huomioidaan moniulotteisena ilmiönä. Lukuharrastukseen vaikuttavista tekijöistä tutustutaan lukuintoon sekä lukemaan sitoutumiseen. Lasten lukemiseen vaikuttavista tekijöistä tarkastellaan erityisesti opettajien ja vanhempien roolia sekä kodin ja koulun välistä yhteistyötä.

Tutkielma toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Tutkimusaineisto koostui kahdeksan opettajan teemahaastatteluista ja ensimmäisen vuosiluokan oppilaiden vanhemmille suunnatusta kyselystä. Kysely koostui avoimista kysymyksistä. Kyselyyn vastasi yhteensä 31 vanhempaa. Tutkimusaineisto on analysoitu aineistolähtöisen laadullisen sisällönanalyysin keinoin.

Tulokset koostuivat opettajien ja vanhempien ajatuksista liittyen lasten lukuharrastuksen tukemiseen. Sekä opettajat että vanhemmat tiedostivat oman roolinsa tärkeyden lasten lukuharrastuksen tukijoina. Tutkimuksen mukaan lasten lukuharrastusta tuettiin monipuolisilla keinoin opettajien, vanhempien sekä kodin ja koulun yhteistyön näkökulmasta. Lasten lukutaidon merkitys ja lukuharrastuksen tukeminen olivat tiedostettuja ilmiöitä sekä opettajien että vanhempien taholla. Lasten lukutaidon ja lukuharrastuksen tukemiseen tulisikin panostaa entistä enemmän, jotta voitaisiin taata tulevaisuuden kannalta tärkeät taidot.

Avainsanat: lukuharrastus, lasten lukeminen, lukutaito, vanhemmat, alkuopettajat, kodin ja koulun yhteistyö

Sisällysluettelo

1	Johdanto	5
2	Lukutaito	8
2.1	Lukutaidon merkitys	8
2.2	Lukutaidon kehitys	9
2.3	Varhaisvuosien merkitys lukuvalmiuksien kehittymiselle	11
2.4	Koululaisten lukutaito Suomessa	13
3	Lukuharrastus	16
3.1	Lukuinto ja motivaatio	17
3.2	Lukemaan sitoutuminen	19
3.3	Lukumateriaalin valinta ja monipuolisuus	20
4	Lukemisen tukeminen	22
4.1	Opettajat lasten lukuharrastuksen tukijoina	22
4.2	Vanhemmat lastensa lukuharrastuksen tukijoina	24
4.3	Kodin ja koulun yhteistyö lukuharrastuksen tukemisessä	26
5	Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset	28
6	Tutkimuksen toteutus	29
6.1	Aineistonhankinta	30
6.1.1	Opettajien haastattelu	30
6.1.2	Vanhempien kysely	34
6.2	Tutkimusaineiston analyysi	37
6.2.1	Haastatteluaineiston analyysi	38
6.2.2	Kyselyaineiston analyysi	39
6.3	Eettisyys	40
7	Opettajien ajatuksia lasten lukuharrastuksen tukemisestä	44
7.1	Ajatuksia lasten lukemisesta ja sen merkityksestä	44
7.2	Opettajan rooli lasten lukuharrastuksen tukijana	47
7.3	Lukuharrastuksen tukeminen luokkahuoneessa	53

7.4	Luokan ja koulun lukumateriaali	59
7.5	Lasten vapaa-ajan lukeminen ja sen tukeminen	62
7.6	Opettajien ajatuksia kodin roolista	66
8	Vanhempien ajatuksia lasten lukuharrastuksen tukemisesta	70
8.1	Lapselle lukeminen ja vanhemman lukutottumukset	70
8.2	Vanhempien ajatuksia omasta roolistaan lukuharrastuksen tukijoina	73
8.3	Vanhempien tavat kannustaa lasta lukemaan	75
8.4	Kotoa löytyvä lukumateriaali	78
8.5	Vanhemman ajatukset lapsen lukemiseen suhtautumisesta	80
9	Pohdinta ja johtopäätökset	83
9.1	Keskeisiä ajatuksia lasten lukuharrastuksesta opettajien näkökulmasta	83
9.2	Lasten lukemisen tukeminen vanhempien näkökulmasta	86
9.3	Opettajien ja vanhempien yhteinen vastuu	88
9.4	Luotettavuus	92
9.5	Jatkotutkimusehdotukset	95
	Lähteet	97
	Liitteet	106
	Liite 1. Tutkimuslupa	106
	Liite 2. Haastattelurunko	107
	Liite 3. Saatesanat oppilaiden vanhemmille	109
	Liite 4. Kyselylomake	110

1 Johdanto

Lukutaito kuuluu perustaitoihin, jonka pohjalle rakentuu elinikäinen oppiminen ja oman identiteetin rakentaminen. Lisäksi lukutaito mahdollistaa osallistumisen yhteiskuntaan. (Leino, Nissinen, Puhakka & Rautopuro 2016.) Lukutaito vaatii kehittyäkseen lapsen motivaatiota harjoitella ja harrastuneisuutta lukea omaehtoisesti. Lasten lukutaidon onkin todettu ennustavan heidän vapaa-ajallaan tapahtuvaa lukemisaktiivisuutta jo ensimmäisellä luokalla. (Aro & Lerkkanen 2019.) Hyvään lukutaitoon liittyy olennaisesti asenne lukemista kohtaan. Myönteisen lukuasenteen omaava tarttuu helposti kirjaan ja saa myönteisiä lukukokemuksia. Myönteiset lukukokemukset vahvistavat lukemiseen sitoutumista ja lukuintoa. (Leino & Nissinen 2018.) Laaja-alaisen lukutaidon saavuttamisen nähdään olevan yksi suomalaisen koululaitoksen arvokkaimmista opittavista asioista (Aaltonen 2020). Hyvä lukutaito on siis välttämätön lukutaitoisessa yhteiskunnassa muun muassa viestinnän ja oppimisen kannalta (van Bergen ym. 2022).

Lasten lukutaidon heikkeneminen on aiheuttanut viimeisten vuosien aikana jatkuvaa huolta. Huolenaiheena on etenkin kielteisen asenteen lisääntyminen lukemista kohtaan sekä lukutaidon eriarvoisuuden kasvaminen. (Leino ym. 2019.) Lukemisen ja lukutaidon eriarvoistuminen on nähtävissä jo varhaislapsuudessa, mutta toisaalta laadukas varhaiskasvatus voi tasoittaa oppimismahdollisuuksia eri lähtökohdista tulevien lasten välillä. Lasten kielellisissä taidoissa on kuitenkin huomattavissa eroja jo ennen ensimmäistä luokkaa. (Ukkola, Metsämuuronen & Paananen 2020.) Kouluilla on kuitenkin vaihtelevat mahdollisuudet toteuttaa tasa-arvoista lukutaitotyötä. Myös lukukäytäntöjen ja -tapojen välillä voi olla suurta vaihtelua (Lukukeskus 2021).

Vuoden 2018 PISA-arvioinneissa (Programme for International Students Assessment) suomalaisnuorten lukutaito näyttäytyi OECD-maiden parhaimmista. Verrattaessa vuoden 2015 PISA-arviointeihin, Suomen pistekeskisarvo on kuitenkin laskenut. Lukutaidon on nähty laskevan pidemmällä aikavälillä sekä Suomessa että muissa OECD-maissa. Oppilaiden väliset erot osaamisessa olivat vuoden 2018 Suomen PISA-tutkimuksessa historian suurimpia, vaikka Suomi näyttäytyikin lukutaidon kärkimaana. Suomessa onkin reagoitu viimeisten vuosien aikana lukemisen ja lukutaidon tärkeyteen, ja se on noussut myös poliittiseen keskusteluun. Lisäksi on perustettu useilta eri tahoilta erilaisia hankkeita, joiden tarkoituksena on tukea pitkäjänteisesti lasten lukutaitoa ja lukuharrastusta. (Lukukeskus 2021.)

Varhaislapsuudessa luodaan perusta lukutaidon omaksumiselle. Varhaiset kokemukset kirjoitetusta kielestä, kuten vanhemman lapselle ääneen lukemisesta, ovat yhteydessä lapsen myöhempään lukutaitoon. (Aro & Lerkkanen 2019.) Kodeilla on merkittävä rooli lapsen kielen kehityksen ja lukutaidon kannalta, sillä lapsen sosiaalistuminen lukutaitoon ja siihen liittyviin toimintoihin alkaa jo varhaislapsuudessa (Leino & Nissinen 2018). Lukivalmiuksien lisäksi asenne lukemista kohtaan rakentuu varhaislapsuudessa. Tutkimusten mukaan varhaislapsuudessa herännyt kiinnostus kirjoja kohtaan mahdollistaa lukijaksi kasvamisen ja lukuinnon muodostumisen. Lapselle lukemisen merkitystä ei voi korostaa liikaa, sillä lapselle lukeminen ja lapsen kanssa lukeminen tukee lapsen oppimisvalmiuksia. Lapset tarvitsevat runsaasti kokemuksia lukemisesta. (Ukkola ym. 2020.)

Peruskoulun aloittaminen sijoittuu lapsen elämässä tärkeään nivelvaiheeseen (Ukkola ym. 2020). Perusopetuksen opetussuunnitelman (2014) mukaan vuosiluokilla 1–2 opetuksen pääpainona on luoda perusta luku- ja kirjoitustaidoille. Tällöin oppilaita tuetaan lukutaidon oppimisessa ja lukuharrastuksen muodostamisessa sekä lisätään kiinnostusta lastenkirjallisuutta kohtaan. Oppilaan koulupolun alussa opettajalla on varsin keskeinen merkitys sekä lapsen lukemaan oppimiseen, että lukumotivaation kannalta (Kauppinen & Aerila 2019). Koulutulokaiden suhtautuminen koulunkäyntiin on yleensä enimmäkseen positiivista. Yksilölliset erot ensimmäisen luokan alussa ovat kuitenkin suuria, sillä lapset tulevat erilaisista lähtökohdista. Koulun aloituksessa onkin tärkeää, että oppimisen tukea on saatavissa mahdollisimman nopeasti. (Ukkola ym. 2020.)

Tutkimusaiheen valintaan vaikutti kiinnostus lasten lukemista kohtaan, sillä tutkielman tekijät ovat tulevia alkuopettajia. Lukutaito kuuluu perustaitoihin ja on tärkeä osa-alue oppimisen ja myöhemmän elämän kannalta, joten aiheen tutkiminen on perusteltua. Aihe on myös ajankohdainen, sillä lasten lukeminen ja lukemisen vähentyminen on aiheuttanut jatkuvaa huolta (Harju 2018). Etenkin lukeminen harrastuksena on kauttaaltaan vähentynyt vuosien saatossa. Opettajien täytyykin olla tietoisia lasten lukemisesta ja etenkin siihen motivoimisesta. Myös vanhempien tietämystä lasten lukuharrastuksen tärkeydestä tulee lisätä, sillä perheiden lukutottumuksiin vaikuttaa vanhempien tietämys varhaislukemisen hyödyistä (Lukukeskus 2021). Tässä tutkielmassa kiinnostuksen kohteena ovat erityisesti opettajien ja vanhempien ajatukset lasten lukuharrastuksen tukemisesta. Kiinnostus lasten lukemista kohtaan on vaikuttanut tutkielman rajaamiseen, rakenteeseen sekä tutkimuskysymykseen.

Käytännöllistä hyötyä tutkielma antaa etenkin opettajille, koska he ovat merkittävässä roolissa lasten lukuharrastuksen kannalta. Koulut ovat tärkeässä asemassa lapsen lukijaksi sitouttamisessa. Kouluissa harjoitellaan runsaasti lukutaitoa ja opettajalla onkin suuri vaikutus lapsen lukuharrastuneisuuteen. (Cremin 2014.) Tutkielman tavoitteena on lisätä tietoisuutta sekä opettajien ja vanhempien osallistumista lasten lukuharrastukseen.

Tässä tutkielmassa tutkitaan ensimmäisen luokan opettajia sekä ensimmäisen luokan oppilaiden vanhempia. Tutkielman tarkoituksena on saada selville opettajien ja vanhempien ajatuksia liittyen lasten lukuharrastuksen tukemiseen. Lisäksi tarkoituksena on selvittää, miten opettajat ja vanhemmat tukevat lasten lukuharrastusta. Tutkielman tavoitteena on lisätä tietoisuutta lasten lukuharrastuksen tärkeydestä ja pyrkiä lisäämään sekä opettajien että vanhempien osallistumista lasten lukuharrastuksen tukemiseen. Tutkielma toteutettiin laadullisena tutkimuksena ja tutkimusaineisto koostui opettajien haastatteluista ja ensimmäisen luokan oppilaiden vanhemmille lähetetystä kyselystä. Tutkimusaineisto on analysoitu laadullisen sisällönanalyysin keinoin.

2 Lukutaito

Lukutaito on kykyä ymmärtää ja käyttää yhteiskunnan ja yksilön vaatimia sekä arvostamia kirjoitettuja tekstejä (Mullis & Martin 2015). Lukemaan ja kirjoittamaan oppiminen mahdollistaa uuden tavan kommunikoida sekä saada ja jakaa tietoa. Lukeminen tarjoaa pääsyn kirjoitettuun kieleen. (Torppa 2023.) Lukutaito kuuluukin perustaitoihin, jonka pohjalle rakentuu elinikäinen oppiminen ja oman identiteetin rakentaminen. Lukutaidon avulla voidaan osallistua yhteiskunnallisesti ja edetä omissa opinnoissa. (Leino ym. 2016.) Lukutaitoa tarvitaan erityisesti arjessa, opiskelussa ja työelämässä selviämiseen (Aro & Lerkkanen 2019). Myös tekstien ymmärtäminen edellyttää lukutaitoa. Lukeminen edistää lukutaidon kehittymistä ja avaa ovet ainutlaatuisille kokemuksille. Lisäksi lukeminen on myös tärkeä kulttuuriin osallistumisen keino. (Scüller, Birnbaum & Kröner 2016.)

2.1 Lukutaidon merkitys

Hyvä lukutaito on välttämätön lukutaitoisessa yhteiskunnassa viestinnän ja oppimisen kannalta (van Bergen ym. 2022). Luku- ja kirjoitustaito ovat merkittäviä yksilön hyvinvointiin kuuluvia osatekijöitä. Lukutaito on avain oman ajattelun syventämiseen, kirjalliseen kulttuuriin sekä omaehtoiseen oppimiseen. Lisäksi lukutaito vahvistaa sosiaalista identiteettiä ja yhteiskunnallista tasa-arvoa. Lukutaito kehittää yksilön kriittistä ajattelua, auttaa hahmottamaan asioiden kokonaiskuvia ja näkemään lisäksi asioiden välisiä yhteyksiä. (Lukukeskus 2022.)

Lukutaitoa voidaan pitää maailmanlaajuisesti katsottuna elintärkeänä selviytymistaitona. Lapselle lukemisen hyödyt tiedostetaan maailmalla globaalisti. Monissa maissa lasten lukeminen jää usein kuitenkin muiden arkihuolten varjoon ja moni lapsi jää yhä ilman lukutaitoa. (Lukukeskus 2022.) Lukutaidon puuttuessa lapsi jää jälkeen eikä sen vuoksi kykene oppimaan koulussa opetettavia tietoja ja taitoja. Lukutaidon puute johtaakin yleensä lapsen koulunkäynnin keskeytymiseen. (Lukukeskus 2015.) Yksilöt, joiden lukutaito on heikko, ovat suurimmassa vaarassa keskeyttää koulunkäyntinsä ja jättää suorittamatta toisen asteen koulutuksen (Pelletier, Gilbert, Guay & Falardeau 2022).

Lukutaitoa voidaan kutsua ihmisoikeudeksi. Se on lähtökohta kaikille taidoille, joita muuttuva yhteiskunta vaatii kansalaisiltaan. (Grünthal 2020.) Lukutaito onkin oikeus ja peruseriaate, joka parantaa yhteisöjen, perheiden ja yksilöiden elinolosuhteita. Se tarjoaa vaikutusmahdollisuuden politiikkaan, yhteiskuntaan ja demokratiaan. Lisäksi lukutaito liittyy terveyteen, tasa-

arvoon ja etenkin lasten ja vähemmistöjen ihmisoikeuksiin sekä työllistymismahdollisuuksiin. Lukutaidon avulla ihminen voi siis vaikuttaa omaan elämäänsä ja maailmaan. (Lukukeskus 2022.) Demokraattinen yhteiskunta pyrkii siihen, että kaikki yhteiskunnan jäsenet saavuttavat korkeatasoisen lukutaidon (Grünthal 2020). Lukutaito on olennaista, sillä yksilön on ymmärrettävä useita kirjallisen tiedon lähteitä, jotta hän pystyy vastaamaan aikakauden arjen ja työn vaatimuksia tieto- ja viestintäteknologian yleistyessä (Pelletier ym. 2022).

2.2 Lukutaidon kehitys

Lukutaitoa pidetään moniulotteisena ilmiönä, joka kehittyy vähitellen harjoittelun, monipuolisen lukemisen sekä taitavan opetuksen kautta (Grünthal 2020). Lukutaidon kehittymiseen on todettu vaikuttavan monet asiat. Niihin nähdään kuuluvan lapsen taidolliset valmiudet, motivaatio lukutaidon harjoittamiseen ja käyttämiseen, kieli ja kirjoitusjärjestelmä sekä annettavan opetuksen ja muun tuen määrä sekä laatu. Perimä on myös yksi vaikuttava tekijä lukutaidon kehityksessä ja lukemisvaikeuksien ilmenemisessä. Lukutaito vaatii kehittyäkseen myös lapsen motivaatiota riittävään harjoitteluun ja harrastuneisuutta lukea myös omaehtoisesti. Lasten sujuvan lukutaidon on todettukin ennustavan heidän lukemisaktiivisuuttaan vapaa-ajalla tapahtuvana lukemisena jo ensimmäisellä luokalla. (Aro & Lerkkanen 2019.)

Lukutaidon ajatellaan usein olevan taito, joka opitaan ensimmäisinä kouluvuosina, mutta lukutaidon kielellinen perusta syntyy kuitenkin jo ennen kouluikää. Lukutaidon nähdäänkin siis kehittyvän läpi elämän. Lapsen lukutaidon kehitys ja ohjaaminen tuleekin ymmärtää jatkumona varhaiskasvatuksesta läpi lapsen kouluvuosien. (Aro & Lerkkanen 2019.) Lasten lukutaidon kehittäminen kuuluu kaikkiin perusopetuksen oppiaineisiin ja myös kaikkien opettajien tehtäviin (Grünthal 2020).

Kirjainten tuntemus ja fonologinen tietoisuus ovat tärkeitä taitoja varhaisen lukutaidon kannalta. Kun lapset oppivat kirjaimia, he oppivat kirjainten nimet, äänneet, graafiset muodot ja lopulta kyvyn yhdistää ne toisiinsa. (Bergman Deitcher, Aram & Itzkovich 2021.) Kielellinen tietoisuus edistää lukutaidon kehitystä. Kielellinen tietoisuus voidaan jakaa neljään ryhmään, joita ovat fonologinen, morfologinen, syntaktinen ja pragmaattinen tietoisuus. Fonologisella tietoisuudella tarkoitetaan kielen äännerakenteen oivaltamista. Morfologisella tietoisuudella viitataan tietoisuuteen sanoista, kun taas syntaktisella tietoisuudella viitataan ymmärrykseen kielen säännöistä. Lisäksi pragmaattisella tietoisuudella tarkoitetaan tietoisuutta kielen

merkityksestä. (Takala 2006.) Lukutaidon kehittämisessä erityisesti fonologinen tietoisuus on merkittävässä asemassa, koska lukeminen vaatii sanan äänneiden yhdistämistä (Bergman Deitcher ym. 2021). Kielellistä tietoisuutta on mahdollista tukea leikein ja loruin sekä tutustumalla kirjaimiin ja äänneisiin (Takala 2006).

Lukemisvalmiuksiin sisältyvät lapsen kognitiiviset, fyysiset ja sosio-emotionaaliset valmiudet. Tärkeitä kognitiivisia valmiuksia ovat muun muassa ongelmanratkaisutaito, työ- ja säilömuistin toiminta sekä käsitevaraston olemassaolo. Fyysisiin valmiuksiin liittyvät näön ja kuulon lisäksi motoriset valmiudet. Sosio-emotionaaliset valmiudet koskevat kykyä opiskeluun ja koulunkäyntiin. Lukemaan oppimisen edellytyksinä ovat kielellisen tietoisuuden lisäksi kehityksen yleiset edellytykset, kuten muisti, itsetunto, keskittymiskyky ja kuuntelemisen taito. (Takala 2006.) Lukemaan oppimisen alussa harjoitellaan lukemiseen kuuluvia perustaitoja. Nämä perustaidot ovat edellytys luetun ymmärtämiselle ja lukuharrastuksen syntymiselle. Kun riittävä lukusujuvuus on saavutettu, siirrytään sanojen ja lauseiden lukemisesta pidempien tekstien ja kirjojen pariin. Tässä vaiheessa myös lapsen luetun ymmärtäminen kehittyy. (Torppa ym. 2021.)

Lukemisella tai lukutaidolla on olemassa erilaisia muotoja riippuen luettavasta asiasta. Erilaisien tekstien lukemiseen tarvitaan aina erilaisia valmiuksia lukijalta. (Laine 2018.) Laajan lukutaidon saavuttamisen nähdään olevan suomalaisen koululaitoksen yksi arvokkaimmista opittavista asioista (Aaltonen 2020). Lukutaitoa voi kehittää jatkuvasti läpi koko elämän ja hyvä lukija pystyy varioimaan lukutaitoaan vaatimusten ja tilanteen mukaan (Takala 2006). Lukutaidon perustasoa kutsutaan tekniseksi lukutaidoksi, joka edellyttää dekodauksen taitoa. Teknisen lukutaidon saavuttaminen on tärkeä askel kohti lukutaitoa, jota nyky-yhteiskunnassa edellytetään. (Grünthal 2020.) Teknisen lukutaidon saavuttamisen kannalta on tärkeää, että lapsi oppii äänneet ja niitä vastaavat kirjaimet. Vasta tämän jälkeen lapsella on mahdollisuus oppia kirjainten yhdistelemisen ensin tavuiksi ja myöhemmin kokonaisiksi sanoiksi. Mikäli dekodaus ei ole sujuvaa, lukeminen on hidasta ja työlästä. (Takala 2006.) Teknisen lukutaidon saavuttamisen jälkeen on mahdollista kehittää ymmärtävää lukutaitoa. Tällöin lukeminen monipuolistuu ja syvenee. (Grünthal 2020.)

Luetun ymmärtäminen on lukutaidon ja lukemaan opetuksen tärkeä tavoite (Lepola 2015). Takalan (2006) mukaan luetun ymmärtäminen käsittää sekä teknisen lukutaidon että tekstin ymmärtämisen. Ymmärtävä lukutaito on kykyä sisäistää luettu teksti siten, että tekstistä pystyy

kertomaan omin sanoin. Ymmärtävä lukeminen vaatii laajaa sana- ja käsitevarastoa, joka kehittyi lukemisen ja monipuolisten tekstien tarkastelun avulla. (Grünthal 2020.) Luetun ymmärtäminen on tekstin ja lukijan välistä vuorovaikutusta. Tällöin lukija pyrkii löytämään tekstistä informaatiota käyttäen kognitiivisia taitojaan ja erilaisia ymmärtämisen strategioita. Yksilö kykenee tarkastelemaan, analysoimaan ja arvioimaan tekstejä erilaisista näkökulmista, kun yksilön luetun ymmärtäminen on jo soveltavalla tasolla. Tällöin voidaan puhua myös kriittisestä lukutaidosta. (Lerkkanen 2017.)

Taitava lukija hallitsee mekaanisen lukutaidon lisäksi tekstin ymmärtämisen taidon. Jos yksilöllä on puutteita molemmissa tai jommassakummassa taidossa, lukutaidon katsotaan olevan puutteellinen. (Lerkkanen 2017.) Luetun ymmärtämisessä olevat puutteet saattavat ylempillä luokilla johtaa koulumenestyksen heikkenemiseen ja motivaatio-ongelmiin (Lepola 2015). Lerkkasen (2017) mukaan lukutaidon kehittymisen myötä painopiste peruslukutaidosta siirtyy kohti kriittistä ja toimivaa lukutaitoa sekä lukemaan sitoutumista ja lukemalla oppimista. Peruslukutaito eli sujuva tekninen lukutaito kehittyikin harjoittelun ja toistojen myötä (Grünthal 2020).

2.3 Varhaisvuosien merkitys lukuvalmiuksien kehittymiselle

Varhaislapsuudessa luodaan perusta lukutaidon oppimiselle. Kehittyvään lukutaitoon vaikuttavat lapsen kehitys ja kasvuympäristö. Myös kielellisillä ja kognitiivisilla tekijöillä sekä kiinnostuksella kirjallisuutta kohtaan on vaikutusta lukutaidon kehitykseen. Lisäksi kehityksen taustalla on todettu vaikuttavan perimän, jonka mahdolliset riskitekijät voivat tuottaa haasteita lukutaidon oppimiseen. (Aro & Lerkkanen 2019.) Myös varhaiskasvatuksen ja muiden oppimisympäristöjen roolit ovat tärkeitä kielen ja lukutaidon kehittämisen kannalta. Varhaisvuosien lukukehityksen on todettu ennustavan lapsen tulevaa vapaa-ajan lukemista. (Torppa, Vasalampi, Eklund & Niemi 2022.) Leino ja Nissinen (2018) toteavat lapsen sosiaalistumisen lukutaitoon alkavan jo varhaislapsuudessa.

Pienen lapsen kiinnostus kirjoja kohtaan herää, kun hän voi itse selata kirjoja ja hänelle luetaan niitä. Tällöin lapsella on mahdollisuus oppia kuvan ja sanan yhteys sekä saada käsitys luku-suunnasta. Lukuvalmiudet kehittyvät huomaamatta, kuten myös motivaatio lukemaan opettelemista kohtaan. (Takala 2006.) Lasten varhaiset kokemukset kirjoitetusta kielestä, kuten vanhemman lapselle ääneen lukemisesta ovat yhteydessä lapsen myöhempään lukutaitoon. Lapsi

ymmärtää puhutun ja kirjoitetun kielen välillä olevan yhteyden, kun hänelle luetaan ääneen. (Aro & Lerkkanen 2019.) Kodin lukukäytännöt vaikuttavatkin lasten varhaiseen kielenkäyttöön, syntyvään lukutaidon kehittymiseen sekä myöhempään koulumenestykseen (Campbell 2021).

Torppa ym. (2022) ovat todenneet, että lukutaidon opettaminen kotona ennustaa lapsen vahvempaa lukutaitoa ja yhteinen kirjan lukeminen kasvattaa lapsen lukumotivaatiota. Heidän mukaansa yhteistä lukemista voidaan pitää jopa lasta suojaavana tekijänä ja erityisen tärkeänä silloin, kun lapsi on altis lukivaikeuksille. Lasten ja vanhempien väliset lukuhetket tuovat lapsille turvallisuuden ja läheisyyden tunnetta, jonka vuoksi myös lasten kasvu edistyy (Laine 2018). Lapselle lukeminen kehittää lapsen vuorovaikutustaitoja, sanavarastoa, kuullunymmärtämistä ja kielellisiä valmiuksia, jotka ovat tärkeitä tekijöitä syntyvän lukutaidon kannalta (Luomaniemi, Lepola & Salminen 2010). Torpan ym. (2022) mukaan lapset, jotka lukivat perheensä kanssa kotona jo 2-vuotiaasta lähtien omaavat paremman sanavaraston kuin lapset, jotka ovat jakaneet perheensä kanssa vähemmän lukukokemuksia. Varhaiset haasteet kielen kehityksessä muodostavat usein jatkumoa myös luku- ja kirjoitustaidon oppimisen vaikeuteen (Lerkkanen 2017).

Aerilan ja Kauppisen (2021) mukaan on erittäin tärkeää, että pienelle lapselle hankitaan kirjoja ja luetaan kirjallisuutta. Tällöin lapsi alkaa ymmärtämään myös kirjallisuuden merkitystä. Opetus- ja kulttuuriministeriö osoittaa vuosittain yleisille kirjastoille tukea kirjahankintoihin. Ostotuen avulla yleiset kirjastot voivat laajentaa tarjontaa lukijoilleen sekä kasvattaa kokoelmiaan. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2022.) Suomalaiset vanhemmat kannustavat yleensä mielellään lastensa kiinnostusta lukemiseen ja arvostavat lukutaitoa. Suomalaisissa perheissä on tyypillisesti hyödynnetty kirjaston palveluita ja lapsille luetaan satuja ja kirjoja ääneen. Vanhemmat saattavatkin tukea monella tapaa lastensa tekstitaitojen kehittymistä jo varhaislapsuudessa joko tietoisesti tai tiedostamattaan. (Lerkkanen 2017.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022) mukaan varhaiskasvatus on merkittävä osa lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista, sillä varhaiskasvatuksessa luodaan perusta elinikäiselle oppimiselle. Lapsen on mahdollista saada lukemista tukevia kokemuksia myös varhaiskasvatuksessa, mutta varhaiskasvatuksen vaikutuksesta lukemiseen ei ole kuitenkaan selvää näyttöä (Leino ym. 2016). Lasten kielellisten taitojen vahvistaminen kuuluvat kuitenkin varhaiskasva-

tuksen tehtäviin. Lasten kielellisten taitojen kehittäminen mahdollistaa lapsille aktiivisen toimijuuden ja uusien vaikuttamisen keinojen omaksumisen. Lisäksi varhaiskasvatuksessa tutustutaan monipuolisesti lastenkirjallisuuteen sekä käytetään erilaisia tekstejä. Varhaiskasvatuksessa lapsille kerrotaan erilaisia tarinoita ja heitä rohkaistaan myös keksimään niitä itse. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022.)

Esiopetuksessa luodaan pohja lasten lukutaidon oppimiselle (Aro & Lerkkanen 2019). Esiopetuksen tehtävänä on edistää lasten kielellistä kehitystä. Opetuksessa tutustutaan monipuolisesti lastenkirjallisuuteen sekä rohkaistaan tutustumaan ja lukemaan erilaisia tekstejä oman taitotasonsa mukaisesti. Lukutaidon kehittymistä tuetaan muun muassa tarjoamalla mahdollisuuksia omien tekstien tuottamiseen ja leikkiliseen kirjoittamiseen. Lisäksi lapsia kannustetaan tunnistamaan ja tuottamaan kirjaimia, sanoja ja tekstejä oman taitotason sekä mielenkiinnonkohteiden mukaisesti. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014.) Lasten varhainen lukeminen edellyttääkin aakkosperiaatteen selkeää ymmärtämistä (Campbell 2021). Perusopetuksen opetussuunnitelman (2014) mukaan vuosiluokilla 1–2 opetuksen pääpainona on luoda perusta luku- ja kirjoitustaidoille. Luvussa neljä käsitellään tarkemmin Perusopetuksen opetussuunnitelman lukutaitoon liittyviä tavoitteita vuosiluokilta 1–2.

Varhaiskasvatus, esiopetus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen kokonaisuuden, joka mahdollistaa lapsen kehityksen, oppimisen sekä perustan elinikäiselle oppimiselle (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022). Kertomuksen ymmärtämisen ja päättelytaitojen harjoittelua on tärkeää toteuttaa jo ennen esiopetuksen ja koulun aloittamista, jotta voidaan ehkäistä luetun ymmärtämisen haasteita (Lepola 2015). Vanhempien lapsille antama lukutaidon tuki voikin ennustaa lukutaidon kehittymistä koulun alussa (Cambell 2021). Aro ja Lerkkanen (2019) toteavat, että lukemisen taidoissa voi tapahtua lyhyelläkin aikavälillä edistymistä ja moni lapsi voi oppia lukemaan esiopetuksen jälkeen ennen koulun aloittamista.

2.4 Koululaisten lukutaito Suomessa

Lasten lukutaidon kannalta merkittävintä on päästä kouluun. Alakouluikäisistä 6–11-vuotiaista lapsista noin 59 miljoonaa ei käy lainkaan koulua. Näistä lapsista noin puolella ei todennäköisesti ole koskaan mahdollisuutta päästä kouluun. Monissa maissa onkin parannettu mahdollisuuksia päästä kouluun, mutta se ei vielä tarkoita tarvittavan lukutaidon oppimista. Ilman lukutaidon oppimista lapsi jää jälkeen ja muiden koulussa opettujen taitojen oppiminen vaikeutuu.

Täten vaarana on useimmiten koulun keskeytyminen. (Lukukeskus 2015.) Lukuharrastuksen on todettu hiipuneen niin suomalaisoppilaiden keskuudessa kuin muuallakin maailmalla. Huoleksi on noussut se, kuinka monet muut aktiviteetit ovat alkaneet kilpailemaan lasten ja nuorten aiemmin lukuharrastukseen käyttämästä ajasta. Kiinnostus lukemista kohtaan on todettu vähenvän samassa määrin sekä tyttöjen, että poikien kohdalla. Lasten ja nuorten lukuharrastuksen hiipumisessa on siis aiheellisesti syytä huoleen. (Soininen & Merisuo-Storm 2015.)

Lukutaitoa on tutkittu runsaasti ja sitä on lähestytty tutkimuksissa monista eri näkökulmista. Lukutaidon eriytymistä on havaittu toteutuvan jo perusopetuksessa. Myös heikosti lukevien nuorten määrä on kasvanut. PISA-tutkimusten perusteella voidaan todeta suomalaisten lukutaidon olevan hyvä, vaikka nuorten lukutaidon onkin todettu heikentyneen selvästi 2000-luvun aikana. Kaikissa ikäluokissa lukutaidon taso on vaihteleva ja ikäluokista löytyykin yksilöitä, joilla on riittämätön lukutaito arjen tarpeisiin. Peruskoulunsa päättävien nuorien joukossa näitä yksilöitä on jo lähes 14 prosenttia. Suunnan kääntämiseksi tarvitaan konkreettisia keinoja kansallisesti, alueellisesti ja paikallisesti. (Opetushallitus 2021.)

Lukutaidon tutkimusten perusteella tiedetään sitoutuneiden lukijoiden olevan vahvempia lukijoita kuin heikosti lukemiseen sitoutuneet lukijat. PISA-tutkimuksissa on myös osoitettu, että päivittäinen lukeminen omaksi iloksi on yhteydessä korkeaan lukutaidon tasoon. (Leino & Nissinen 2018.) Innokkailla lukijoilla on siis taipumus omata myös hyvä lukutaito (van Bergen ym. 2022). Leinon ym. (2016) mukaan lukutaidon vaihtelua selittäviä taustamuuttujia ovat PISA-tutkimusten mukaan olleet yleisesti oppilaan perhetausta, sitoutuminen lukemiseen sekä perheen sosioekonominen asema.

Viime vuosikymmeninä sukupuolten väliset erot ovat herättäneet huolta (Torppa, Eklund, Sulkinen, Niemi & Ahonen 2018). Tyttöjen ja poikien lukutaidon osaaminen on heikentynyt vuodesta 2000 alkaen. Tyttöjen lukutaito näyttyy kuitenkin Suomessa merkittävästi poikia parempana. (Leino ym. 2019.) Tyttöjen on havaittu selviytyvän poikia tehokkaammin lukemisesta ja käyttävän enemmän aikaa vapaa-ajalla tapahtuvaan lukemiseen. Kotitehtävien tekeminen ja vapaa-ajan kirjojen lukeminen liittyvät myös merkittävästi erilaisiin PISA-lukutulosten vaihteluihin tytöillä ja pojilla. Sukupuolten väliset erot PISA-suorituksissa selittyvät kuitenkin pääasiassa lukutaidolla. Hitaasti lukevilla pojilla saattaa olla kielivaikeuksia, jotka selittävät heidän PISA-lukivaikeuksiaan. (Torppa ym. 2018.)

Sukupuolen yhteys lukutaitoon on havaittu voimakkaaksi lukutaidon vaihtelua selittäväksi taustamuuttujaksi (Leino ym. 2016). Stereotyyppiset uskomukset voivat vaikuttaa negatiivisesti lapsen kiinnostukseen lukemista kohtaan. Koska lukemisen on katsottu aikoinaan olevan melko feminiininen toiminta yhteiskunnassa, pojat ovat olleet tyttöjä vähemmän kiinnostuneita lukemisesta. (Lepper, Stang & McElvany 2022.) Creminin (2014) mukaan poikien lukumotivaatio on usein heikempi kuin tyttöjen. Pojat toimivat yleensä luonnostaan suuremmissa ryhmissä kuin tytöt ja he todennäköisesti hyötyisivät lukemisen harrastamisesta ryhmässä. Ryhmässä lukeminen mahdollisesti motivoisi lukemiseen. Poikien lukemismotivaatiota voitaisiin lisätä myös heitä kiinnostavan tietokirjallisuuden ja sarjakuvien tarjonnan lisäämisellä. (Laine 2018.)

3 Lukuharrastus

Viimeisen vuosikymmenen aikana lasten lukemisen luonne ja muoto ovat muuttuneet radikaalisti. Lapset pitävät multimediamaailmaa itsestäänselvyytenä, sillä se on ollut läsnä heidän syntymästään lähtien. (Cremin 2014.) Vaikka lasten lukemisen tavat ovat vuosien saatossa muuttuneet, voidaan perinteisen kaunokirjallisuuden lukemista kutsua nykypäivänä harrastukseksi. Kirjallisuuden lukemisesta on muodostunut harrastus muiden harrastusten joukossa sen joutuessa kilpailemaan rajatusta ajasta koulunkäynnin, harrastusten sekä muiden medioiden käytön kanssa. (Harju 2018.) Yleisesti on todettu, että koulussa toteutettavien lukutoimintojen lisäksi lukeminen vapaa-ajalla edistää lukutaidon kehittymistä. Innokkaat lukijat käyttävät paljon aikaa lukemiseen ja näin ollen heidän sanavarastonsa laajenee. Vapaa-ajalla tapahtuva lukeminen voi edistää oppilaan lukemisen sujuvuutta ja luetun ymmärtämistä. (Torppa ym. 2020.)

Vapaa-ajalla tapahtuvaan lukemiseen voi vaikuttaa lapsen sujuva lukutaito. Lukemisen kehityksen alkuvaiheilla heikko lukeminen ja kielelliset ongelmat voivat taas rajoittaa vapaaehtoista lukemista. Virheellinen lukeminen ja luetun ymmärtämisen ongelmat tekevät lukemisesta työlästä ja lukija ei pysty nauttimaan lukemastaan. (Torppa ym. 2020.) Lukuharrastuksen kannalta onkin tärkeää ymmärtää, mikä motivoi ja mikä estää lapsia lukemasta vapaa-ajallaan (Martin-Chang, Kozak, Levesque, Calarco & Mar 2021). Valitettavan usein elinikäisten vapaa-ajan lukutottumusten kehitys on vähäistä. Lapset, joille ei muodostu vapaa-ajan lukutottumuksia yksitoistavuotiaiksi mennessä eivät luultavasti muodosta lukutottumuksia koskaan tämän jälkeenkään. Tämä on erityinen huolenaihe opettajien keskuudessa. (Jensen, Christy, Krakow, John & Martins 2016.)

Vapaaehtoista lukemista on tärkeää tutkia monipuolisesti. Vapaaehtoisen lukemisen tutkimiseen on sisällytettävä mukaan sarjakuvat, digitaalinen lukeminen, aikakauslehdet sekä myös perinteisten kirjojen lukeminen. (Torppa ym. 2020.) Vapaa-ajalla tapahtuvaa lukemista on kuitenkin tutkittu niukasti peruskoululaisten ja erityisesti vapaa-ajan lukemiseen liittyvien ympäristönäkökohtien osalta (Scüller ym. 2016). Lasten kirjallisuusharrastus alkaakin arvostuksesta lukemista ja hyvää tarinaa kohtaan. Lapsen ohjaaminen kirjojen äärelle lisää lukemisen arvostamista. (Aerila & Kauppinen 2021.) Lukeminen voikin parhaimmillaan tuottaa iloa ja nautintoa sekä ruokkia mielikuvitusta (Aro & Lerkkanen 2019). Lukeminen voi tarjota erilaisia näkökulmia ja innostaa jopa pohtimaan omaa käyttäytymistä sekä persoonallisuutta. Lukeminen voi

tarjota tunteen todellisuudesta vapautumisesta ja fantasiamaailmasta. (Scüller ym. 2016.)

3.1 Lukuinto ja motivaatio

Lukuinto on ollut pitkään hiipumassa ja lukuinnosta on noussut esiin huolipuheita. Lukemisen lisäämiseksi on yritetty kehittää ammattilaisten taholta monia erilaisia ideoita. (Aaltonen 2020.) Peruskoululla nähdään olevan keskeinen merkitys lasten lukutottumusten edistäjänä (Scüller ym. 2016). Lukemaan innostaminen onkin yksi perusopetuksen tärkeimmistä tavoitteista. Lukuinnostuksen kasvattamiseksi oppilaille on tarjottava heitä kiinnostavia tekstejä ja keskusteltava heidän kanssaan luetuista teksteistä. (Leino ym. 2016.) Creminin (2014) mukaan miellyttävän lukukokemuksen ytimessä on lukijan oma tahto, tahdonvoima ja halu lukea. Oppilaan saadessa kiinnostusta ja motivaatiota kirjoitettuihin teksteihin sekä innostusta itsenäiseen lukemiseen, on lukemisen sujuvuuden todettu kehittyvän (Aro & Lerkkanen 2019). Lukemisesta innostumisen nähdään olevan keskeistä myös jatkuvassa oppimisessa ja lukutaidon monipuolistamisessa (Opetushallitus 2021).

Hyvän lukutaidon taustalla esiintyy monenlaisia tekijöitä, joista merkittävimpanä voidaan pitää asennetta lukemista kohtaan (Leino & Nissinen 2018). Myönteisesti lukemiseen suhtautuvat oppilaat omaavat korkeamman lukutaidon tason kuin kielteisesti lukemiseen suhtautuvat oppilaat. Lukemiseen myönteisesti suhtautuva oppilas lukee enemmän, joten hänen lukutaitonsa vahvistuu. (Leino ym. 2016.) Näin ollen hyvä lukutaito lisää lukuintoa ja lukemista (van Bergen ym. 2022). Tutkimuksen mukaan lapset suhtautuvat myönteisesti luku- ja kirjoitustoimintaa kohtaan ennen koulun alkua (Bergman Deitcher ym. 2021). Lukemiseen liittyvät asenteet ovatkin merkittäviä, sillä ne vaikuttavat olennaisesti lasten lukemiseen ja lukukäyttäytymiseen. Koko eliniän jatkuvia säännöllisiä lukutottumuksia edesauttavat myönteinen asenne lukemista kohtaan. (Nonte, Hartwich & Willems, 2018.) Pienten lasten motivaatiotaipumusten ymmärtäminen voi osaltaan kehittää opetuskäytäntöjä, jotka tukevat lasten positiivista asennetta oppimistehtäviin (Brody ym. 2020).

Aro ja Lerkkanen (2019) taas toteavat, että lapsen lukuinnon heräämiseen vaaditaan usein lasten omien mieltymysten mukaista luettavaa. Alkavalle lukijalle vaihtoehtoisesti äänikirjat voivat toimia innostuksen herättäjänä tai lukudiplomit, jotka kannustavat lapsia lukemaan myös kouluajan ulkopuolella. Lukuilon kannalta onkin tärkeää tiedostaa, että kirjallisuutta voi hyödyntää

moneen tarkoitukseen. Kirjallisuuden lukemista ja kuuntelemista voi hyödyntää esimerkiksi rentoutumiseen, oppimiseen, hauskanpitoon tai lohdutukseen. (Aerila & Kauppinen 2021.)

Motivaatio tarkoittaa sitoutumista, sinnikkyyttä ja kiinnostusta aloitettua toimintaa kohtaan (Brody ym. 2020). Lukumotivaatio on puolestaan laaja käsite, joka pitää sisällään uskomukset, kiinnostukset, arvot, menestysodotukset, tavoitteet ja sisäisen motivaation lukemista kohtaan (Bergman Deitcher ym. 2021). Sisäisellä lukumotivaatiolla tarkoitetaan lukemista puhtaasti sen itsensä vuoksi, kun taas ulkoisella lukumotivaatiolla viitataan lukemiseen ulkoisista syistä. Nämä voivat vaikuttaa siihen, miksi lapsi valitsee lukea. Sisäinen lukumotivaatio voi esimerkiksi kuvastaa uteliaisuutta oppia tai halua hallita haastavampia tekstejä. Ulkoiset syyt lukemiseen voivat esimerkiksi johtua parempien arvosanojen saavuttamisesta. (McGreown, Osborne, Warhurst, Norgate & Duncan 2016.) Sisäinen motivaatio lukemiseen näkyy useimmiten vapaa-ajalla tapahtuvana lukemisena ja lukuharrastuksena. Lapsen sisäinen motivaatio lukemiseen näyttäytyy lukemiseen sitoutumisena jännityksen, nautinnon tai hauskuuden vuoksi. Lasten lukumotivaation on todettu laskevan eniten erityisesti peruskouluvuosina ja myös peruskoulun jälkeen. (De Naeghel, Van Keer, Vansteenkiste, Haerens & Aelterman 2016.)

Kun lapsen lukutaito alkaa sujua, alkaa hän ymmärtämään lukemaansa ja ryhtyy lukemaan aktiivisesti. Tällöin lapsi lukee yhä enemmän ja lukutaito kehittyy entisestään. Runsaan harjoituksen myötä syntyy lukemisen myönteinen kehä. (Takala 2006.) Lasten kokiessa itsensä vahvoiksi lukijoiksi he todennäköisemmin kiinnostuvat lukemisesta ja samaistuvat lukemisen arvoon (De Naeghel ym. 2016). Myönteisen kehän syntymistä edistää lukemaan rohkaiseminen ja lasta kiinnostava luettava. (Takala 2006).

Lukutaidon kehittämisen kannalta oleellisena ongelmana näyttäytyvät haluttomat lukijat. Haluttomuus lukea ei liity välttämättä lukutaidon taitopuutteisiin, vaan kyse on enemmänkin kielteisestä lukumotivaatiosta ja asenteista. (Leino & Nissinen 2018.) Toisaalta myös lukemisen kanssa kamppaileville on hyvin todennäköistä välttää lukemista. (van Bergen ym. 2022). Heikon lukutaidon omaava lapsi ymmärtää lukemistaan huonosti. Haluton lukija saattaa lopettaa kokonaan lukemisen, jolloin hän ei saa tarvitsemaansa harjoitusta. Tämän seurauksena hänen lukutaitonsa heikkenee ja tilanteessa syntyy kielteinen kehä. Kielteisellä kehällä olevalle oppilaalle on tyypillistä epäonnistumisten ennakointi ja tehtävien välttäminen, joka johtaa todennäköiseen epäonnistumiseen. (Takala 2006.) Lukemisessa haasteita omaavien lasten lukumotivaation puute on huolestuttavaa, sillä se voi lisätä heidän ongelmiaan lukemisessa ja rajoittaa

oppimista (Wei, Spear-Swerling & Mercurio 2021). Lapsen haluttomuus lukemista kohtaan voi pahimmassa tilanteessa jatkaa koko elämän (Luomaniemi ym. 2010). On kuitenkin olennaista huomata, ettei lukemisesta kärsiviä lapsia voida syyttää vähäisestä lukemisesta. Sen sijaan onkin keskityttävä laadukkaaseen opetukseen ja tuen tarjoamiseen, jotta jokaisella lapsella olisi mahdollisuus nauttia lukemisesta. (van Bergen ym. 2022.)

3.2 Lukemaan sitoutuminen

Lukemiseen sitoutuminen on yhteydessä lukutaitoon (Leino ym. 2018). Leinon ym. (2019) mukaan lukemiseen sitoutuminen ilmenee kiinnostuksena ja arvostuksena lukemista kohtaan sekä erilaisten tekstien aktiivisena lukemisena. Lukemiseen sitoutuminen näyttäytyy omaehtoisena, säännöllisenä ja monipuolisena luharrastuksena (Cremin 2014). Mergan ja Ronin (2018) mukaan säännöllinen vapaa-ajan lukeminen edistää lasten lukutaitoon sitoutumista.

Lukemisen nähdään muuttuvan koko ajan lyhytkestoisemmaksi, koska lukemista tapahtuu erilaisten medioiden välityksellä. Perinteisen kirjallisuuden lukemisessa vaaditaan pitkäjänteisyyttä, jota ei kaikilla lapsilla välttämättä ole. (Harju 2018.) Lasten lukutottumusten on todettu olevan suuressa laskussa. Lasten lukuajan vähenemisen syyksi on esitetty lasten käyttämien digilaitteiden käyttöä. Digilaitteiden tarpeeton käyttö vähentää uuden sukupolven kirjojen lukemiseen kuluvaa aikaa. Vanhempien, opettajien ja muiden koulutuksen sidosryhmien tulisikin ymmärtää kehittää tehokkaita lukutottumuksia lapsille, jotta he voivat parantaa omaa lukutaitoaan. (Bano, Jabeen & Qutoshi 2018.) Lapsen lukiessa harvemmin hän osallistuu yleensä muihin toimintaan kuin lukemiseen, kun annetaan vapaus valita aktiviteettien välillä. Näin ollen positiivisen asenteen luominen lukemiseen on tärkeää opettajille ja myös vanhemmille, jotka vahvistavat elinikäisen lukemisen tottumuksia. (Rena, Abeladaziz & Leng 2013.)

Lasten lukemaan sitoutuminen saattaa puuttua monesta eri syystä. Syitä tähän voivat olla mieluisan lukumateriaalin puute, aikuisten puutteellinen kannustaminen tai opetuskäytännöt, jotka eivät edistä sitoutumista oppimiseen tai lukemiseen. Lapset, joilla on haasteita lukutaidossa, saattavat kokea lukemisen vastenmielisenä toistuvien negatiivisten kokemusten takia. Lukuvaikeudet eivät kuitenkaan tarkoita, että lapset inhoaisivat lukemista ikuisesti. (Wei ym. 2021.) Mergan ja Ronin (2018) mukaan lukeminen on edelleen tärkeää lukutaidon hankkimisen jälkeenkin. Kaikille lapsille ei korosteta tätä riittävästi ja lukemisen alhainen arvostus voi vaikuttaa lukutiheyteen.

Sisäinen motivaatio on merkittävä lukemaan sitoutumisen kannalta. Lisäksi sisäinen motivaatio ennustaa omaksi iloksi lukemisen määrää. (Leino & Nissinen 2018.) Mergan ja Ronin (2018) mukaan lapset tulisikin saada tehokkaasti mukaan säännölliseen lukemiseen. Lukutaidon edistämisen lisäksi lasten lukutahdon vahvistamisella on myös suuri merkitys. Lukutahdon vahvistamisella on erityistä merkitystä opitun itsenäisen lukutaidon jakson jälkeen, jonka saavuttaminen voi vaihdella yksilöiden välillä, mutta tapahtuu tyypillisesti peruskoulun alkuvuosina. Säännöllinen vapaa-ajalla tapahtuva lukeminen tarjoaa etuja lukutaidon kehittämiseksi ja huoltamiselle. (Merga & Roni 2018.)

3.3 Lukumateriaalin valinta ja monipuolisuus

Nykyiset lastenkirjat huomioivat lasten erilaisia mielenkiinnonkohteita, lukemisen tarpeita sekä lasten ja perheiden luku- ja kielitaidon (Aerila & Kauppinen 2021). Viime vuosien aikana lasten ja nuorten lukutottumukset ovat muuttuneet perusteellisesti. Perinteisten kirjojen sijaan lapset ovat siirtyneet digitaalisiin kirjoihin ja digitaalisten tekstien muotoon. (Torppa ym. 2020.) Digitaaliset tekstimuodot ovat nousseet kilpailemaan perinteisten lukemisen muotojen rinnalle, mutta digitaalisuuden ei väistämättä nähdä tarkoittavan lukemisen kuihtumista vaan lukemisen muotojen moninaistumista (Harju 2018). Erilaiset digitaaliset alustat voivat motivoida lapsia lukemaan. Älylaitteiden motivaatioarvoa on siis syytä hyödyntää lasten lukemisen edistämiseksi. (Grünthal 2020.) Lukemisen voidaan todeta monimuotoistuvan ja erilaiset tekstit voidaan kaikki nähdä erilaisina taidokkaan nykylukemisen muotoina (Harju 2018).

Monipuolinen lukumateriaali on välttämätöntä, sillä kaikki lapset eivät pidä samojen kirjojen lukemisesta. Kirjojen kiinnostavuus on tärkeää etenkin sellaisten lukijoiden kannalta, joilla on haasteita lukemisessa. (Aerila & Merisuo-Storm 2017.) Tyttöjen on nähty lukevan tekstejä ihmissuhteista ja tunteista, kuten ystävyystä tai rakkaudesta enemmän kuin poikien. Poikien on nähty nauttivan tyttöjä enemmän tietokirjallisuuteen, komediaan, urheiluun tai sotaan liittyvästä lukumateriaalista. Tyttöjen ja poikien kiinnostuksen kohteet eivät kuitenkaan eronneet merkittävästi seikkailujen, komedian tai kummitustarinoiden lukemisesta. On myös hyvin todennäköistä, että lapset lukevat mieluummin tekstejä, joissa päähenkilöiden sukupuoli vastaa heidän omaansa. Perheiden, opettajien ja ikätoverien stereotyyppisten uskomusten on osoitettu vaikuttavan lukumateriaalin valintaan. (Lepper ym. 2022.) Alkukasvatuksessa luetaan kuitenkin pääasiassa lasten tietokirjoja, lasten runoutta, kansansatuja, taidesatuja ja saturomaaneja (Opetushallitus 2022).

Lapset yleensä lukevat, jos he saavat itse valita luettavan materiaalin. Lasten kyky valita itselleen sopivia tekstejä kehittyy, jos he saavat onnistuneita kokemuksia omavalintaisen lukumateriaalin lukemisesta. (Allington & Gabriel 2012.) Sopivien kirjojen löytäminen voi olla vaikeaa lapsille, joilla on haasteita lukemisessa. Tällaiset lapset tarvitsevat enemmän aikuisten apua kirjojen valinnassa. (Wei ym. 2021.) Creminin (2014) mukaan kiinnostusta lukemista kohtaan voidaan herättää yhdistämällä lukemiseen lasten henkilökohtaisia mielenkiinnonkohteita, tarjoamalla runsaasti valinnanvaraa sekä vahvistamalla kodin ja koulun välistä yhteistyötä. Miespuolisten lukijoiden roolimallien lisäämisellä on mahdollista tukea etenkin poikien sitoutumista lukemiseen.

Lukumateriaalien valinnassa on kuitenkin otettava huomioon myös lapsen lukutaito. Lukumateriaaleissa on tärkeää huomioida lyhyet tekstit, sillä ne mahdollistavat lukukokemuksen sellaisille lukijoille, joilla on haasteita kokonaisten kirjojen lukemisessa. Jokaiselle lukijalle on äärimmäisen tärkeää löytää sopivan tasoiset ja motivoivat lukumateriaalit. Monipuolisen lukumateriaalin tarjoaminen on oleellista, sillä erilaiset tekstit kehittävät eri tavoin lapsen luetun ymmärtämistä. Lehtien, uutisten ja sarjakuvien lukemisen ei olla todettu vaikuttavan merkittävästi lapsen lukutaidon kehittymiseen toisin kuin kirjojen lukemisen. (Torppa ym. 2021.)

Nykypäivänä käsitys kirjallisuudesta on muuttunut erittäin laajaksi ja siihen nähdään kuuluvan niin suullinen kuin kirjoitettu kirjallisuus, internet-tekstit ja sarjakuvat. Myös tekstimuodot ovat moninaistuneet mediaympäristöjen muokkautuessa. (Harju 2018.) Aaltosen (2020) mukaan lukemisen perinteisten tapojen ohella on huomioitava lasten tekstitodellisuus ja hyödynnettävä alustoja, jotka ovat jo oppilaille tuttuja. Oppilaille voidaan tällöin osoittaa konkreettisesti, että lukeminen ei ole ainoastaan koulussa tapahtuva erillään muusta maailmasta oleva ilmiö. Lasten ja nuorten suosimat sosiaalisen median tekstit ovat sopivia fiktiivisen kirjallisuuden merkityksellistämiseen, mutta ne jäävät melko usein kirjallisuuden opetuksessa huomiotta (Kauppinen & Aerila 2019).

4 Lukemisen tukeminen

Kaikki lapset ja nuoret perhetaustasta riippumatta pääsevät varhaiskasvatuksessa ja koulussa monipuolisten tekstien äärelle (Opetushallitus 2021). Perusopetuksen opetussuunnitelman (2014) mukaan äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen merkittävänä tehtävänä on kehittää oppilaiden kieli-, teksti- ja vuorovaikutustaitoja. Lisäksi opetuksen tehtävänä on ohjata heitä innostumaan muun muassa kielestä ja kirjallisuudesta. Vuosiluokilla 1–2 opetuksen pääpainona on luoda perusta sekä luku- että kirjoitustaidoille. Opettajan tulee ohjata oppilaita innostumaan lukutaidon oppimisessa ja kannustaa oppilaita kiinnostumaan erilaisista teksteistä. Lisäksi heitä tuetaan itseään kiinnostavan luettavan valitsemisessa ja lukuharrastuksen kehittymisessä muun muassa tutustumalla kirjastoon. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014.)

4.1 Opettajat lasten lukuharrastuksen tukijoina

Oppilaan koulupolun alussa opettajalla on varsin keskeinen merkitys lapsen lukemisen motivaation synnyttämisessä, sillä opettajan nähdään toimivan lapsen lukevan aikuisen mallina (Kauppinen & Aerila 2019). Opettajalla saattaa olla jopa yhtä suuri vaikutus lapsen lukuharrastuneisuuteen kuin vanhemmilla. Opettajan vaikutus on suuri etenkin sellaisille lapsille, jotka eivät saa lukemiseen tukea kotoa. (Cremin 2014). Opettajilla on siis suuri rooli lasten lukumotivaation edistäjinä. Itsenäisen lukemisen tukemiseksi opettajien on hyvä ottaa käyttöön yksilöllisyyttä tukeva opetustyyli ja tarjota aikaa lukemiselle. (De Naeghel ym. 2016.) Lukemisen tukemisella tarkoitetaan mitä tahansa oppilaalle kohdistettua käyttäytymisen tukea, joka pyrkii rohkaisemaan häntä lukemaan. Tuen saaminen eri lähteistä on tärkeä tekijä, joka voi lisätä lukumotivaatiota. (Pelletier ym. 2022.)

Opettajat tarjoavat opastusta, malleja ja tukea, jotka sitouttavat lapset koulun lukukäytäntöihin. Nämä käytännöt vaikuttavat siihen, mitä lapset ajattelevat lukemisen olevan ja miten sitä tulee toteuttaa. (Cremin 2014.) Lukemaan oppimisessa ja opettamisessa on keskeistä runsas toisto, kertaus ja rauhallinen eteneminen. Kannustavalla ja kiirettömällä ilmapiirillä alkuopettajan on mahdollista tukea lukemisen esitaitojen kehitystä. Monikanavainen opetus ja eriyttäminen ovat myös tärkeässä roolissa. (Takala 2006.) Opettajan tärkeimpiin tehtäviin kuuluukin monipuolisen lukutaidon opettaminen, sillä looginen, ymmärtävä, tulkitseva ja kriittinen lukutaito eivät kehity automaattisesti (Grünthal 2020).

Lastenkirjallisuuden tuntemus voi auttaa opettajaa kohdistamaan oikeanlaista kirjallisuutta lapsille. Opettajan lastenkirjallisuuden tuntemuksen onkin todettu olevan arvokas voimavara. Opettajat, jotka lukevat itse enemmän ovat taitavampia viestimään lukemisen iloista oppilaille. (Burgess, Sargent, Smith, Hill & Morrison 2011.) Cremin (2014) mukaan opettajien oma sitoutuminen lukemiseen on tärkeää, koska se antaa heille mahdollisuuden mallintaa lukemisen arvoa. Jos opettaja on aktiivinen lukija, hän kannustaa lapsia omaksumaan lukuharrastusta. Opettaja voi tulla tietoisemmaksi lukukäytännöistään pohtimalla omaa lukijaidentiteettiään. Opettajien on ymmärrettävä vapaa-ajan lukeminen tärkeänä tehtävänä. On tärkeää motivoida oppilaita lukemaan paljon ja useasti, jotta lukemista voidaan pitää vapaa-ajan aktiviteettivaihtoehtona (Rena ym. 2013).

Lukumateriaalin monipuolisuus on tärkeä lasten lukemisen kannalta, kuten luvussa 3.3 tuotiin esille. Käsitys siitä, mikä lasketaan lukemiseksi, on kuitenkin muuttunut merkittävästi. Aiemmin lukeminen on nähty lähinnä kaunokirjallisuuden ja perinteisten kirjojen lukemisena. Tämä asenne on muuttunut, kun opettajat ovat alkaneet pohtimaan omaa lukemistaan ja ottamaan selvää lasten lukumielityksistä. (Cremin 2014.) Kokonaisteosten lukeminen on useimmille opettajille kirjallisuuskasvatuksessa keskeistä (Grünthal, Hiidenmaa, Routarinne, Satokangas & Tainio 2019). Creminin (2014) mukaan lapsella tulee kuitenkin olla oikeus luopua kirjoista, ohittaa sivuja, lukea suosikkinsa uudelleen ja valita luettavansa niin halutessaan. Oppilaiden lukemisen valinnanvapaus on kasvanut, mikä tukee lasten itsenäistä lukuharrastusta. Tulevaisuudessa olisi tärkeää pohtia, mitkä opettajien hyödyntämät kirjallisuuskasvatuksen keinot auttavat nostamaan lasten lukuintoa ja kannustamaan lapsia pitkienkin tekstien pariin. (Grünthal ym. 2019.)

Opettajalla on käytössään luokassaan monia lasten lukuharrastuksen juurruttamisen tukevia menetelmiä (Grünthal ym. 2019). On tärkeää, että opettajat löytävät keinoja luoda turvallisia lukuympäristöjä, jotta kaikki lapset voivat lukea huoletta taitotasosta riippumatta (Aerila & Merisuo-Storm 2017). Lapsia voi innostaa kirjojen pariin lukemalla lapsille ääneen, parilukemisella ja keskustelemalla lasten kanssa luetuista kirjoista. Draaman käyttäminen opetuksessa esimerkiksi tarinateatterin tai roolissa toimimisen muodossa innostavat lapsia lukemaan. Lisäksi oppimis- ja leikkiympäristöllä, välineillä ja ohjaamistavoilla on merkitystä lasten oppimiseen. (Lerkkanen 2017.) Opettajat voivat tukea kirjoista innostumista lukutoukkien ja lukupuiden

avulla, joilla havainnollistetaan luettujen kirjojen määrää. Kirjavinkkausta pidetään nykykoulun kirjallisuuden opetuksen yhtenä suosituimpana lukuharrastusta tukevana menetelmänä. Opettajien keskuudessa lisäksi suosittua on lukudiplomien käyttö. Lukudiplomilla voidaan mahdollistaa eriyttäminen ja erityyppisten lukijoiden huomioon ottaminen. (Grünthal ym. 2019.)

Opettajalla on mahdollisuus auttaa lapsia ymmärtämään ilon, joka syntyy tarinoiden hahmojen tuntemisesta. Kokemusten jakaminen luokkahuoneessa voi johtaa siihen, että lapset lukevat enemmän kaunokirjallisia tekstejä heitä kiinnostavien hahmojen perusteella. (McGreown ym. 2016.) Lapset kuuntelevat satuja mielellään, joten opettajan on helppo käyttää niitä oppimisen tukena (Luomaniemi ym. 2010). Opettajan ääneen lukemisessa onkin tärkeää omakohtainen suhde luettavaan tekstiin. Lisäksi on tärkeää innostavan ilmapiirin luominen tietyillä kuuntelurutiineilla, kuten valojen himmennyksellä tai satutyynyillä. Luettava kirja valitaan ryhmän mukaan ja viitekehys luodaan kertomuksen ympärille jo ennen lukemista. Lisäksi on hyvä eläytyä tekstin tapahtumiin ja jättää aikaa kertomuksen käsittelyyn. (Lerikkanen 2017.)

Lukemiseen ja lukuharrastukseen voivat vaikuttaa koulun resurssit ja kouluissa toimivan luokka- tai koulukirjaston olemassaolo (Leino ym. 2016). Lukuinnostusta on mahdollista lisätä erilaisiin kirjastoihin tutustumalla. Luokkakirjasto, koulukirjasto, lähikirjasto tai kirjastoauto tarjoavat vaihtoehtoja monipuolisesti. (Lerikkanen 2017.) Kirjastoa pidetään luontevana paikkana lasten lukemiselle ja lukemisen etsimiselle. Kirjaistoissa lapsilla on mahdollisuus lukemisesta innostumiseen, omien lukuvalintojen luomiseen ja myös tiedon hankkimiseen. Kirjastonkäyttö tulisikin rakentua säännölliseksi osaksi opetusta. (Grünthal ym. 2019.) Koulussa lukeminen on tärkeä keino varmistaa tasa-arvoinen mahdollisuus lukemiseen kaikille oppilaille (Aerila & Merisuo-Storm 2017).

4.2 Vanhemmat lastensa lukuharrastuksen tukijoina

Lapsen lukutaidon perustan katsotaan rakentuvan jo kotona (Nonte ym. 2018). Kodin lukuilmapiirin nähdään olevan erittäin tärkeä lapsen lukutaidon ja myös lapsen lukuharrastuksen viirimiselle (Egan, Moloney, Pope, Breatnach & Hoyne 2022). Vanhempien lukuharrastuneisuuden nähdään olevan yhteydessä kodin kirjojen määrään, jonka kautta oppilaalle syntyy lukemisen malli. Kodeilla onkin suuri vaikutus lapsen asenteisiin, tietoihin ja taitoihin lukemiseen liittyen. (Leino ym. 2016.)

Vanhempien tulee lastensa ensimmäisinä opettajina keskittyä kehittämään lastensa lukutottumuksia vapaa-ajan lukemisen muodossa, jotta lasten olisi helpompi lukea koulussa ja myös koulun ulkopuolella (Bano ym. 2018, 43). Vanhempien lapsille antama lukutaidon tuki voikin ennustaa lukutaidon kehittymistä koulun alussa (Cambell 2021). Varhaiset lukutaitoa tukevat toimet ovat yhteydessä lapsen osaamiseen ja oppimiseen ennen koulun aloittamista. Vanhemmillä on keskeinen rooli lapsen lukemisen kiinnostuksen kehittämisessä. Vanhempien keskityessä lastensa lukutottumusten parantamiseen jo varhaisessa iässä, vanhemmat voivat kehittää lastensa lukemista paremmin rutiininmukaiseksi toiminnaksi. (Bano ym. 2018.)

Lukemisesta kiinnostuneet vanhemmat toimivat hyvänä roolimallina lapsilleen muokkaamalla lasten lukutottumuksia ja tukemalla lukemisen motivaatiota (Ho & Lau 2018). Vanhempien lukuharrastus vaikuttaakin paljon siihen, miten vanhemmat suhtautuvat lukemiseen, lukemiseen kannustamiseen sekä lukevan aikuisen malliin (Leino ym. 2016). Soinisen ja Merisuostormin (2015) mukaan vanhemmat voivat tukea lapsen lukemista jokapäiväisissä toiminnoissa, vaikka eivät itse harrastaisikaan lukemista. Lapselle ääneen lukeminen on yksi tällaisista keinoista. Lukutaitoinenkin lapsi yleensä iloitsee aikuisen lukemisesta. Lapselle ääneen lukemista ei siis kannata lopettaa automaattisesti siihen, kun lapsi saavuttaa lukutaidon. (Aerila & Kauppinen 2021.) Lisäksi perheessä voidaan tukea lasten lukemista kirjastovierailuilla ja lasten mahdollisuutena valita itseään kiinnostavia kirjoja (Bano ym. 2018). Suomessa perhelukemista tuetaan monipuolisesti laadukkailla neuvola- ja kirjastojärjestelmillä. Vanhempia kannustetaan rakentamaan lukemisen kulttuuria kotona lisäämällä heidän tietoisuuttaan vanhempien vaikutuksesta lasten lukemiseen. (Aerila & Kauppinen 2021.)

Vanhemmat voivat ohjata lapsia löytämään lukemisen tarkoituksen, mikä tekee lapsista tietoisia siitä, mitä ja miksi he haluavat lukea (Bano ym. 2018). Lapset saattavat osoittaa jo varhaisessa iässä kiinnostusta kirjoihin, mutta joillakin lapsilla ei ole kiinnostusta lukea tai edes avata kirjaa. Lukukokemus voi siis olla toisille miellyttävä ja toisille taas hyvin epämiellyttävä. (Rena ym. 2013.) Vanhemmillä pitäisi olla aktiivinen rooli lapsen lukuasenteen kehittämiseen tarjoamalla lapselle monipuolisia lukumateriaaleja ja luomalla kotiin lukuystävällinen ympäristö (Bano ym. 2018). Toisaalta lukemista ja kirjallisuutta ei pidetä kaikissa perheissä merkityksellisenä (Aerila & Kauppinen 2021). Lapset suhtautuvat usein myönteisemmin lukemiseen ja uskovat lukemisen olevan tärkeää, jos he näkevät vanhempiansa lukevan (Leino & Nissinen

2018). Vanhempien suhtautuessa negatiivisesti lukemiseen asenne voi siirtyä myös lapseen ja lasta voi olla hankala saada tutustumaan kirjoihin (Leino ym. 2016, 35–37).

Vanhempien osallistuminen lastensa lukemiseen on todettu olevan erityisen tärkeää sellaisille vanhemmille, joille itselle ei ole luettu tai jotka eivät pidä lukemisesta (Egan ym. 2022). Lukeminen saattaa olla vanhemmille haastavaa monesta eri syystä. Vanhemmat saattavat olla epävarmoja lukijoita tai he eivät ole tottuneet tekstien ääneen lukemiseen. Vanhemmilta saattaa myös puuttua kokemus perheiden yhteisistä lukuhetkistä. Tällöin yhteisen lukemisen voi aloittaa esimerkiksi kirjojen selailulla ja kuvista keskustelemalla. (Aerila & Kauppinen 2021.) Suomalaisen yhteiskunnan heterogeenistyminen on asettanut suuria eroja lapsien lukuympäristöille. Kaikkien lapsien vanhemmat eivät välttämättä osaa itse lukea tai he eivät ole kiinnostuneita lukemisesta. Lisäksi yhteiskunnan monikulttuuristuttua kotona käytettävä kieli saattaa erota koulun ja muun ympäristön käyttämästä kielestä. Nämä ovat syitä sille, miksi koulun merkitys lukemisen ja lukutaidon vahvistajana on kasvanut. (Soininen & Merisuo-Storm 2015.) Lapselle lukemisen lisäksi vanhemmat voivat tukea lapsensa lukutaidon kehittymistä kuuntelemalla, kun lapsi lukee (Lerikkanen 2017).

Vanhemmuuden tyyli ja vapaa-ajan lukuasenne ovat vahvasti yhteydessä toisiinsa (Rena ym. 2013). Lapset, joilla on lukivaikeuksia ja omaavat heikomman lukutaidon jatkavat yleensä yhteistä lukemista vanhempien kanssa myös kouluiässä. Lukemisen jakaminen vanhemman kanssa ennustaa lapsen tulevaa lukumotivaatiota ja luetun ymmärtämistä. (Torppa ym. 2022.) Lerkkasen (2017) mukaan etenkin heikot lukijat tarvitsevat vanhempien tukea ja lisäharjoittelua koulutyöskentelyn lisäksi. Vanhempien realistiset ja myönteiset odotukset lapsen oppimisesta vaikuttavat myönteisesti lapsen lukemaan oppimiseen (Egan ym. 2022). Vanhempien esimerkillä ja asenteella onkin vaikutusta lapsen harjoittelumotivaatiolle ja lukuharrastukselle (Lerikkanen 2017).

4.3 Kodin ja koulun yhteistyö lukuharrastuksen tukemisessa

Kodin ja koulun yhteistyö on tärkeää positiivisen lukuympäristön ja lukutaidon kehittämisen kannalta (Ho & Lau 2018). Opettajien ja vanhempien on oltava tietoisia heidän ratkaisevasta roolistaan lasten lukemiseen liittyen. Opettajien ja vanhempien tehtävänä on luoda koteihin ja kouluihin lasten lukemista tukeva ympäristö. Lisäksi vanhempien ja opettajien on yhdessä seurattava lapsen teknologisiin laitteisiin käyttämää aikaa. Kun vanhemmat ja opettajat toimivat

tällä tavoin yhteistyössä, he voivat tarjota lapsille vaihtoehtoisia mahdollisuuksia kehittää kiinnostusta lukemiseen. (Bano ym. 2018.)

Vanhempien ja opettajan välinen vuorovaikutus toisiinsa on tärkeä, sillä vuorovaikutus vaikuttaa lapsen oppimiseen ja kehitykseen (Golgete, Ginns & Bagnall 2017). Opettajien on tehtävä yhteistyötä oppilaiden vanhempien kanssa. Vanhempien kommunikointi opettajan kanssa lasten asioista auttaa opettajaa olemaan entistä tietoisempi lapsen suorituskyvystä. Opettajat ovat tällöin myös tietoisia siitä, millaisia resursseja lapsille on tarjolla kotona ja osaavat ohjata lapsia oikeanlaisen luettavan pariin. (Bano ym. 2018.) Lapsen tukemiseen kannalta on tärkeää, että vanhemmat tietävät mitä koulussa tapahtuu ja opettaja tietää miten lapsen kotona toimitaan (Lerikkanen 2017).

Lapsen ominaisuudet, perheen vaikutus sekä vanhempien ja opettajan välinen suhde vaikuttavat kaikki siihen, miten lapsi voi kehittyä lukijana. Lukutaidon kehittämisen kannalta kotien toiminta on välttämätöntä lapsen menestykselle ja vanhempien täysipainoisesti toimiva kumppanuus koulun kanssa. Vanhemmilla on merkittävä asema lukukokemusten tarjoamisessa ja lukemaan kannustamisessa koulun ulkopuolella. Lapsen opettajalla taas voi olla ratkaiseva rooli kotona tapahtuvan lukemisen edistämisessä, joko suoralla yhteydellä vanhempiin tai oppilaan kautta. (Golgete ym. 2017.)

Opettajat voivat tukea vanhempien myönteisten lukuasenteiden kehittymistä. Opettajat voivat myös tarjota vanhemmille lapsen kehityksen kannalta tarkoituksenmukaista lukutoimintaa, joka voi auttaa tukemaan lapsien lukusaavutuksissa. (Rena ym. 2013.) Lapsi hyötyy moninkertaisesti opettajien ja vanhempien yhteisestä lukemisen kehityksen tukemisesta verrattaessa tilanteeseen, jossa yhteistyö on vähäistä. Antamalla vanhemmille tietoa siitä, miten tärkeä vanhemman malli on, miten he voivat tukea lastensa lukuharrastusta ja miten saada heidät sitoutumaan lukemiseen, mahdollistaa lasten lukuharrastuksen tukemisen. (Lerikkanen 2017.) Ammatikasvattajien ja vanhempien olisi hyvä ymmärtää, arvostaa ja välittää lapsille elinikäisen lukemisen etuja. Lukeminen tulisi esittää arvokkaana ja nautinnollisena harrastuksena välttämättömän lukutaidon hankkimisen lisäksi. Lisäksi lapsille olisi tärkeää kertoa lukemisen välittömistä ja tulevista hyödyistä. (Merga & Roni 2018.)

5 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Kuten johdantoluvussa mainittiin, tutkimuksen tarkoituksena on saada selville, mitä ensimmäisen luokan opettajat sekä oppilaiden vanhemmat ajattelevat omasta roolistaan lasten lukuharrastuksen tukijoina. Tavoitteena on myös selvittää, miten opettajat ja vanhemmat tukevat lasten lukuharrastusta. Teorialuvussa on kuvattu vanhempien ja opettajien merkittävää roolia lasten lukuharrastuksen kehittymisessä. Vanhemmat ja opettajat pystyvät vaikuttamaan lasten lukuharrastuksen kehittymiseen merkittävästi. Tämän vuoksi onkin tärkeää selvittää, millaisena vanhemmat ja opettajat ajattelevat oman roolinsa olevan lasten lukuharrastuksen tukijoina. Käsitös omasta roolista ja sen merkityksestä antaa mahdollisuuden kehittää omaa toimintaa lasten lukuharrastuksen tukemisessa.

Tutkimuskysymykset:

- Millaisena opettajat ja vanhemmat ajattelevat oman roolinsa olevan lasten lukuharrastuksen tukijoina?
- Miten opettajat ja vanhemmat tukevat lasten lukuharrastusta?
- Löytyykö opettajien ja vanhempien rooleista yhtäläisyyksiä tai ristiriitoja?

6 Tutkimuksen toteutus

Tutkimus on toteutettu laadullisena tutkimuksena kasvatustieteellisestä näkökulmasta. Kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvantaminen. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuskohdetta pyritäänkin tutkimaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti luonnollisissa ja todellisissa tilanteissa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2018.) Laadulliselle tutkimukselle onkin mahdotonta antaa vain yhtä määritelmää, koska laadulliselle tutkimukselle on olemassa paljon erilaisia lähestymis- ja analyysitapoja (Juhila 2022). Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää opettajien ja vanhempien ajatuksia, joten laadullinen tutkimus sopii tähän tutkimukseen. Aineisto on hankittu ja analysoitu laadullisin menetelmin. Haastattelujen ja kyselyn avulla pyritään pääsemään käsiksi tutkimuskohteiden todellisiin ajatuksiin. Laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä, että aineiston keräämisessä vaalitaan sellaisia laadullisia menetelmiä, joissa tutkittavien ajatukset tulevat julki. Teemahaastattelu onkin yksi suosittu laadullinen metodi aineiston hankinnassa. (Hirsjärvi ym. 2018.) Aineiston analyysissä tehdään abduktiivista päättelyä, eli aineiston pohjalta luodaan kategorioita, joiden pohja on aikaisemmassa tutkimustiedossa. Abduktiivisessa päättelyssä aineiston ja tulkinnan tueksi etsitään selityksiä teoriasta (Tuomi & Sarajärvi 2018).

Tutkimuksen lähtökohdat perustuvat tutkimuksen teoriaan. Teoria tarkoittaa laadullisessa tutkimuksessa tieteellisen kirjallisuuden ja aiemman tutkimuksen jäseneltyä esittämistä tutkittavasta aiheesta, käytettävistä menetelmistä ja analyysitavoista (Juhila 2022). Alun perin tutkielman aihe on valikoitunut lasten lukemiseen liittyvän aiemman tutkimustiedon pohjalta. Myös teemahaastattelun ja kyselyn lähtökohdat perustuvat osaltaan tutkielman teoriapohjaan. Teemahaastattelun etukäteen valitut teemat perustuivat tutkielman viitekehykseen, mikä onkin teemahaastattelulle tyypillistä (Tuomi & Sarajärvi 2018). Myös kyselyn muodostaminen perustui osaltaan teoriataustaan. Tutkimus on teoriaohjaavaa, mutta analyysissä pyrittiin aineistolähtöisyyteen. Lähtökohtana ei siis ole teorian testaaminen, vaan aineiston tarkastelu mahdollisimman monipuolisesti ja yksityiskohtaisesti (Hirsjärvi ym. 2018).

Tutkimusluvat anottiin eräästä Etelä-Pohjalaisesta kunnasta ja eräästä Satakunnan kaupungista. Tutkimuslupaa haettiin huhtikuussa ja sivistysjohtajat myönsivät sen toukokuun alussa. Aineistonkeruu aloitettiin toukokuussa 2022 heti tutkimusluvan (liite 1) myöntämisen jälkeen. Haastatteluilla kerätty tutkimusaineisto kerättiin toukokuun ja kesäkuun 2022 aikana. Kyselyaineisto kerättiin 4.5.2022-4.6.2022 välisenä aikana.

6.1 Aineistonhankinta

6.1.1 Opettajien haastattelu

Tutkimuksen kohdejoukkona ovat ensimmäisen luokan opettajat. Opettajat valittiin haastatteluihin harkinnanvaraisesti. Kohdejoukon tarkoituksenmukainen valinta onkin laadulliselle tutkimukselle hyvin tyypillistä (Hirsjärvi ym. 2018). Kohdejoukoksi pyrittiin valitsemaan heterogeeninen ryhmä siten, että tutkittavilla henkilöillä olisi vaihteleva määrä työkokemusta alkuopettajina. Haastatteluun valittiin yhteensä kahdeksan opettajaa. Puolet opettajista toimivat virassa Etelä-Pohjanmaan alueella ja puolet toimivat Satakunnan alueella. Neljä opettajaa toimivat virassa erään Etelä-Pohjalaisen kunnan kyläkouluissa. Näistä opettajista kaksi työskenteli yhteisopettajuuden periaatteella ja kaksi muuta vuosiluokkiin sitomattomassa esi- ja alkuopetuksessa. Tutkimuksen toiset neljä opettajaa toimi virassa erään Satakuntaan kuuluvan kaupungin kouluissa. Nämä kaikki neljä opettajaa työskenteli tavallisen luokkaopetuksen tapaan. Opettajien persoonat haluttiin säilyttää tutkimuksessa, joten heille valittiin pseudonimet. Haastatteluissa onkin säilytettävä tutkittavien anonymiteetti, joten tutkittavien henkilöiden tunnistetietojen muuttaminen on sopiva anonymisoinnin tekniikka (Ranta & Kuula-Luumi, 2017). Kuviossa 1 on esitelty opettajien muutetut nimitunnisteet, työvuodet sekä kuvaukset opetettavasta luokasta.

Opettajan pseudonimi	Työvuodet	Kuvaus opetettavasta luokasta
Salla	12 vuotta	Vuosiluokkiin sitomaton esi- ja alkuopetus
Viola	27 vuotta	Yhteisopettajuus
Linda	17 vuotta	Yhteisopettajuus
Jutta	15 vuotta	Vuosiluokkiin sitomaton esi- ja alkuopetus
Aino	6 vuotta	Tavallinen luokkaopetus
Mira	14 vuotta	Tavallinen luokkaopetus
Helena	32 vuotta	Tavallinen luokkaopetus
Elina	20 vuotta	Yhdysluokka, 1-2.lk

Kuvio 1: Opettajien taustatiedot

Tutkimusluvan myöntämisen jälkeen opettajiin otettiin yhteyttä sähköpostilla tai tekstiviestillä. Opettajille lähetetyssä viestissä kuvattiin lyhyesti tutkimuksen tarkoitus ja esiteltiin haastattelun teemat (liite 2). Lisäksi opettajilta tiedusteltiin halukkuutta osallistua tutkimukseen ja heitä tiedotettiin tietojen turvallisesta säilytyksestä. Tällöin tutkimukseen osallistuminen oli heille itselleen harkinnan varaista. Haastattelujen ajankohdat sovittiin niin, että ne sopivat kiireettömästi haastattelun molemmille osapuolille. Haastattelut toteutettiin toukokuun ja kesäkuun 2022 aikana. Opettajien haastatteluista seitsemän toteutettiin opettajien omissa luokkahuoneissa ja yksi haastatteluista toteutettiin etäyhteyden välityksellä Teams-viestintäalustalla. Etähaastatteluun päädyttiin opettajan pyynnön perusteella. Etähaastattelu koettiin yhtä hyväksi menetelmäksi kasvokkain tapahtuvan haastattelun kanssa.

Haastattelun aineistonkeruumenetelmäksi valikoitiin teemahaastattelu, joka on Suomessa suosittu menetelmä kerätä laadullista aineistoa (Eskola, Lähti & Vastamäki 2018). Haastattelun tarkoituksena oli saada tietoa opettajien roolista lasten lukuharrastuksen tukijoina. Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan haastattelussa on oleellista saada mahdollisimman paljon tietoa halutusta aiheesta. Tutkijan on tiedettävä tarkkaan ennen varsinaista haastattelua, mitä haastattelun lajia hän aikoo käyttää (Hyvärinen 2017). Teemahaastattelussa, eli puolistrukturoidussa haastattelussa edetään keskeisten ja ennalta valittujen teemojen sekä tarkentavien kysymysten varassa. Teemahaastattelussa pyritään merkityksellisten vastausten löytämiseen tutkimuksen tarkoituksen mukaisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2018.) Haastattelijalla on usein käytössään tukilista haastattelussa käsiteltävistä asioista, mutta kysymysten sanamuoto ja järjestys voidaan räätälöidä kunkin haastateltavan mukaisesti. Näiden aiheiden järjestys ja laajuus saattavat vaihdella haastattelusta toiseen. Teemahaastattelussa käydään läpi ennalta määritetyt aihealueet. (Cohen 2018.) Tämän tutkimuksen haastattelurunko aihealueineen ja tarkentavine kysymyksineen löytyy liitteestä 2.

Haastattelukysymykset on syytä laatia huolellisesti ennen haastattelua (Hyvärinen, Suoninen & Vuori 2020). Ennen varsinaisen haastattelun toteuttamista haastattelun teemat suunniteltiin etukäteen. Haastattelun kysymykset pyrittiin laatimaan siten, että ne mahdollistaisivat kattavan kuvan opettajien roolista lasten lukuharrastuksen tukijoina. Teemoittelussa huomioitiin aiempi tietämys aiheesta, aiempi tutkimus ja asiantuntijoiden tuottama kirjallisuus. Aiempi tietämys aiheesta on muodostunut tutkielman tekijöiden opiskellessa alkukasvatuksen sivuaineen. Tätä hankittua tietotaitoa hyödynnettiin teemoittelun muodostamisessa. Haastattelu rakentui viiden

erilaisen teeman pohjalle (liite 2). Näitä teemoja olivat lukemisen yleistilanne, opettajan rooli luokassa, lukuharrastus, lukumateriaali ja vanhempien kanssa tapahtuva yhteistyö. Lukemisen yleistilanteella haluttiin selvittää opettajien ajatuksia lukemisen tärkeydestä ja lasten tällä hetkellä tapahtuvasta vapaa-ajan lukemisesta. Opettajan rooli luokassa -teeman kautta selvitettiin opettajan roolia luokkahuoneessa lapsen lukuharrastuksen tukijana. Kolmas teema koski lukuharrastusta, ja sen avulla pyrittiin selvittämään opettajan vaikutusta lasten vapaa-ajalla tapahtuvaan lukemiseen. Lukumateriaalia koskevalla teemalla haluttiin selvittää lasten lukumateriaalin monipuolisuutta ja lasten vapaa-ajan lukemiseen kuuluvaa lukumateriaalia. Vanhempien kanssa tapahtuva yhteistyö -teema liittyi opettajien ajatuksiin vanhempien roolista lastensa lukuharrastuksen tukijoina.

Haastatteluun osallistuvien henkilöiden on tiedettävä haastattelun tarkoituksesta sekä tietojen käytöstä ja säilytyksestä (Hyvärinen 2017). Haastattelun onnistumisen kannalta suositellaan, että haastateltavat voisivat tutustua ainakin haastattelun aiheeseen tai teemoihin ennen haastattelua. Haastattelun aiheen kertominen haastateltavalle on eettisesti perusteltua. (Tuomi & Sarajärvi 2018.) Jos haastateltava tietää haastattelukysymykset ennakkoon, pahimmassa tapauksessa hän saattaa lukea vastaukset kysymyksiin ennalta laadittujen muistiinpanojen mukaisesti (Hyvärinen 2017). Haastateltaville henkilöille kerrottiin ennakkoon teemahaastattelun aihepiirit. Tarkkoja haastattelukysymyksiä ei lähetetty ennakkoon haastateltaville, sillä se voi vaikuttaa tuhoisasti haastatteluun. Lisäksi tutkittaville henkilöille kerrottiin aineiston turvallisesta säilytyksestä ja sen hävittämisestä tutkielman valmistuttua.

Teemahaastattelun etuihin liittyy se, että haastattelutilanteessa voidaan täsmentää ja syventää haastattelukysymyksiä haastateltavan vastauksiin perustuen. Lisäksi haastattelun etuna on joustavuus. Haastattelijalla on mahdollisuus tarvittaessa toistaa kysymys, selventää sanamuotoja ja selventää väärinymmärryksiä. Haastattelun joustavuutta kuvastaa myös se, että haastattelijalla on mahdollisuus esittää kysymykset haluamassaan järjestyksessä. (Tuomi & Sarajärvi 2018.) Haastattelutilanteessa esitettiin tarkentavia kysymyksiä, mikäli haastattelija koki sen tarpeelliseksi. Tarkentavilla kysymyksillä pyrittiin takaamaan se, että haastateltavan henkilön ajatukset tulevat ymmärretyksi oikealla tavalla. Haastattelut ovat kuitenkin alttiita haastattelijan ennakkoasenteelle. Myös haastateltavan väsymys voi haitata haastattelua. (Cohen 2018.) Haastattelut pyrittiin toteuttamaan mahdollisimman objektiivisesti ilman omien lähtökohtien vaikuttamista haastattelutilanteeseen. Myös haastateltavien henkilöiden vireystila vaikutti korkealta.

Kukaan haastateltavista henkilöistä ei esimerkiksi pyytänyt haastattelun keskeyttämistä. Lisäksi haastateltavat henkilöt vaikuttivat olevan kiinnostuneita haastattelun aihealueesta.

Haastattelujen pituus oli 40–60 minuuttia. Haastateltavilta opettajilta pyydettiin lupa haastattelujen äänittämiseen myöhemmän litteroinnin vuoksi. Jokainen opettaja antoi luvan haastattelun äänittämiseen. Haastattelut äänitettiin tutkijoiden oman mobiililaitteen sanelin-sovellukseen. Haastattelujen jälkeen äänitiedostot siirrettiin välittömästi Turun yliopiston Seafile-pilvipalveluun. Äänitiedostot poistettiin välittömästi tutkittavien mobiililaitteilta onnistuneen tiedostosiirron jälkeen. Tiedonsiirron jälkeen tutkimusaineistot litteroitiin. Litterointi on aineiston kirjoittamista puhtaaksi sanatarkasti, mutta litteroinnin tarkkuudesta ei kuitenkaan ole yksiselitteisiä ohjeita (Hirsjärvi ym. 2018). Litteroinnin tarkkuudelle määriteltiin yhteiset kriteerit, sillä haastattelijoita oli kaksi. Kumpikin haastattelija litteroi omat haastattelunsa, joten yhteisten litterointikriteerien sopiminen etukäteen oli tärkeää. Tekstistä poistettiin esimerkiksi ylimääräisiä täytesanoja, jotta teksti olisi helpommin ymmärrettävää. Täytesanojen poistaminen ei vaikuttanut kuitenkaan aineiston asiasisältöön. Kun jokainen haastattelu oli litteroitu, koko aineisto järjestettiin samaan tiedostoon. Kaiken kaikkiaan litteroitua tekstiä syntyi 93 sivua fontilla Times New Roman ja rivivälillä 1,5.

Haastatteluissa oli tavallista, että opettajat olivat jo vastanneet kysymyksiin, jotka oli suunniteltu esitettäväksi myöhemmin. Kun asiasta kysyttiin toisen kerran, opettajilla oli vielä mahdollisuus täydentää omaa vastaustaan niin halutessaan. Kysymykset toistettiin siitä huolimatta, vaikka niihin oli jo vastattu. Tällaisessa tilanteessa kysymyksen muotoa muutettiin, jotta aihealueesta olisi mahdollisuus saada vielä enemmän tietoa. Tämän vuoksi aineistoon tuli jonkin verran toistoa. Opettajilla oli tapana vastata haastattelukysymyksiin runsain ja avoimin vastauksin. Tästä syystä opettajien puhe saattoi ajoittain rönsyillä. Opettajien vapaalle puheelle annettiin tilaa, jotta saataisiin mahdollisimman kokonaisvaltainen kuva heidän ajatuksistaan. Mikäli opettajan puhe alkoi selkeästi poistumaan valitusta temasta, keskustelu pyrittiin palauttamaan tutkittaviin teemoihin. Opettajien puheen rönsyilyssä korostui erilaiset omakohtaiset kokemukset ja koetut tilanteet alkuopettajana oman työuran aikana. Tämän vuoksi rönsyily ei tuottanut tutkimukseen uusia alateemoja. Opettajien vastaukset huomioitiin yhtenä kokonaisuutena, jotta pystyttiin saamaan mahdollisimman kattava kuva heidän ajatuksistaan.

6.1.2 Vanhempien kysely

Tutkimuksen toiseksi kohdejoukoksi valittiin ensimmäisen luokan oppilaiden vanhemmat. Vanhempiin otettiin yhteyttä haastateltavien opettajien välityksellä. Seitsemän opettajaa lähetti oman luokkansa oppilaiden vanhemmille kyselylinkin saatesanoineen (liite 3). Yksi opettaja ei lähettänyt kyselylinkkiä vanhemmille, sillä häneen saatiin yhteys vasta koulujen kesäloman alettua. Kysely lähetettiin yhteensä 250 vanhemmalle. Kyselyyn oli mahdollista vastata 4.5.2022—4.6.2022 välisenä aikana. Tällä aikavälillä kyselyyn vastasi 31 vanhempaa. Tutkimuksen kohdejoukko vanhempien osalta jäi suppeaksi, mutta laadulliseen tutkimukseen aineisto oli kuitenkin riittävä. Vähäinen vastaajamäärä saattaa aiheuttaa kuitenkin haasteita tutkimuksen luotettavuuteen. On vaikeaa määritellä sitä, minkälaiset vanhemmat ovat vastanneet kyselyyn. Kyselyyn on saattanut vastata etenkin sellaiset henkilöt, joita tutkimuksen aihe kiinnostaa. Täten vastaamatta jättäneiden henkilöiden ääntä ei saada kuuluviin. Tutkimuksen tulokset voisivat mahdollisesti olla erilaisia, jos kaikki vanhemmat olisivat vastanneet kyselyyn.

Aineistonkeruumenetelmänä toimi ensimmäisen luokan oppilaiden vanhemmille suunnattu avoin kyselylomake (liite 4). Kyselyssä vastaajan rooliin kuuluu lukea itse kysymys ja vastata siihen. Kysely tarjoaa tehokkaan tavan kerätä tutkimusaineistoa, sillä jokainen vastaaja saa täytettäväkseen saman kyselylomakkeen. (Hirsjärvi ym. 2018.) Cohenin (2018) mukaan kysymysten muotoilu vaikuttaa olennaisesti tutkimuksen menestykseen, joten kysymysten muotoilussa onkin huomioitava tutkimuksen tavoitteet. Haastateltaville opettajille välitettiin linkki sähköiseen kyselyyn saatesanoineen (liite 3). Saatesanoissa kuvattiin lyhyesti tutkimuksen tarkoitus, kyselyn arvioitu vastaamisaika sekä muut tiedot liittyen tutkimukseen osallistumiseen. Opettajat välittivät vanhemmille linkin Wilma-viestillä. Wilma on verkkopalvelu, jota käytetään monissa kunnissa kodin ja koulun välisen vuorovaikutuksen tukena.. Kyselylomakkeeseen pääsivät vastaamaan kaikki vanhemmat, jotka saivat linkin sähköiseen kyselyyn.

Kyselylomakkeelle on tärkeää, että se on helposti saavutettavissa erilaisilla mobiililaitteilla. Sähköinen kyselylomake tarjoaa nopean tavan kerätä tietoa. Lisäksi sähköisen kyselylomakkeen etuna nähdään taloudellisuus, koska siitä ei aiheudu juurikaan kuluja aineistonkeruuvaiheessa. (Valli & Perkkilä 2018.) Tutkimusaineisto kerättiin sähköisellä Webropol-kyselylomakkeella. Kyselylomake muodostettiin Webropol-alustalle, sillä se mahdollistaa kyselylo-

makkeeseen vastaamisen erilaisilla mobiililaitteilla. Täten oppilaiden vanhempien on mielekäästä vastata kyselyyn valitsemallaan laitteella. Webropol-lomake valittiin sen helppokäyttöisyyden ja edullisuuden vuoksi.

Kyselylomake pyrittiin muodostamaan hyvän kyselylomakkeen tunnuspiirteiden mukaisesti. Hyvässä kyselylomakkeessa kieli, ulkoasu ja ohjeidenanto ovat selkeitä. Kysymykset etenevät loogisesti ja ne ovat ymmärrettäviä (Hirsjärvi ym. 2018). Kyselyn sisällön rajaamiseksi suositellaankin pilotointia. Pilotoinnin avulla on mahdollista kartoittaa kyselyn selkeyttä, toimivuutta ja yksiselitteisyyttä. Lisäksi pilotointi mahdollistaa kyselyn epäselvyyksien poistamisen sekä palautteen saamisen koehenkilöiltä. (Cohen 2018.) Kyselyn toimivuutta selvitettiin maaliskuussa 2022 kahdeksalla koehenkilöllä, jotka vastasivat kohderyhmää. Testiryhmältä saadun palautteen perusteella kyselylomakkeeseen tehtiin muutamia muutoksia. Muutokset liittyivät sanamuotoihin ja kysymysten kaksi sekä kuusi tarkentamiseen.

Kyselyn etuina pidetään usein edullisuutta, nimettömyyttä sekä etenkin verkkokyselyn nopeaa aineistonkeruun saatavuutta. Verkkokysely lyhentää tiedon jakamiseen, keräämiseen ja käsittelyyn kuluvaan aikaan, sillä tiedonkeruu ja -käsittely on mahdollista suorittaa reaaliajassa. Kyselylomakkeen haittoja saattaa aiheuttaa alhainen vastaajamäärä sekä mahdolliset väärinkäsitykset. (Cohen 2018.) Toisinaan kyselytutkimuksen aineistoa saatetaan pitää pinnallisena. Kyselytutkimuksessa ei ole myöskään täyttä varmuutta siitä, miten huolellisesti ja rehellisesti vastaajat ovat pyrkineet vastaamaan kyselylomakkeeseen. (Hirsjärvi ym. 2018.)

Kyselylomake koostui avoimista kysymyksistä. Avoimiin kysymyksiin perustuvassa kyselylomakkeessa asetetaan avoimet kysymykset ja jätetään vapaata tilaa vastaukselle. Avoimet kysymykset antavat osallistujille mahdollisuuden kirjoittaa omilla ehdoillaan sekä selittää ja tarkentaa vastauksiaan. (Cohen 2018.) Tällöin vastaajalle ei aseteta tiettyjä vaihtoehtoja, joten vastaaja saa osoittaa oman tietämyksensä aiheesta. Avoimet kysymykset osoittavat vastaajien tunteiden voimakkuuden aiheeseen liittyen. (Hirsjärvi ym. 2018.) Lisäksi avoin kysymys tarjoaa mahdollisuuden antaa rehellisiä ja henkilökohtaisia vastauksia numeroiden ja ruutujen rastittamisen sijaan. Täten avoimet vastaukset saattavat antaa arvokasta tietoa vastaajien henkilökohtaisista kokemuksista. Avoimet kysymykset antavat usein luotettavampia vastauksia kuin suljetut kysymykset. (Cohen 2018.) Kyselyssä hyödynnettiin pelkästään avoimia kysymyksiä, sillä niiden nähtiin tarjoavan laajimman mahdollisen käsityksen ensimmäisen luokan oppilaiden

vanhempien ajatuksista. Avoimien kysymysten heikkoutena pidetään kuitenkin sitä, että kysymyksiin saatetaan jättää helposti vastaamatta. Toisaalta riskinä on myös se, että vastaaja ei vastaa suoraan kysymykseen vaan vastaa kysymyksen vierestä. (Valli 2015.) Tällöin avoimet kysymykset lisäävät epäolennaisen ja tarpeettoman tiedon määrää. Lisäksi vastaajilla voi olla vaikeuksia ilmaista ajatuksiaan, jolloin vastaukset voivat jäädä pintapuolisiksi. (Cohen 2018.)

Myös kyselyn (liite 4) muodostamisessa huomioitiin tutkielman tekijöiden aiempi tietämys aiheesta, aiempi tutkimus ja asiantuntijoiden tuottama kirjallisuus. Mielekkään tutkimuskokonaisuuden rakentamiseksi kyselyn teemat pyrittiin pitämään samansuuntaisina kuin opettajien haastattelurungon teemat. Kysely sisälsi yhteensä kahdeksan kysymystä. Ensimmäinen kysymys käsitteli vastaajan suostumusta tutkielmaan. Loput seitsemän kysymystä liittyivät lasten lukuharrastuksen tukemiseen vanhemman näkökulmasta katsottuna. Kysymysten sisältö koski muun muassa vanhempien omaa lukijuutta, lapselle ääneen lukemista sekä lapsen lukemisen kannustamista ja tukemista. Lisäksi kysymykset koskivat muun muassa kodista löytyvää luku-materiaalia sekä kirjastopalveluiden hyödyntämistä. Kysely muodostettiin suhteellisen tiiviiksi kokonaisuudeksi, sillä liian pitkä kyselylomake ei kannusta vastaajaa vastaamaan lomakkeeseen (Valli 2018).

Kyselyyn vastaaminen perustui vapaaehtoisuuteen. Vastaajaa ei voida pakottaa vastaamaan kyselylomakkeeseen. Toisaalta vastaajia voidaan kuitenkin kannustaa täyttämään kyselylomake. Tutkittavilla henkilöillä tulee kuitenkin olla oikeus vetäytyä tutkimuksesta niin halutessaan. (Cohen 2018.) Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) painottaa tutkimuskohteen antamaa suostumusta yhtenä oleellisena eettisenä periaatteena ihmiseen kohdistuvissa tutkimuksissa (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019). Kyselylomakkeessa tutkittaville henkilöille annettiin mahdollisuus vaikuttaa siihen, haluavatko he luovuttaa oman vastauksensa tutkimusaineistoksi. Tutkittavien henkilöiden vastaukset jätettiin tutkimusaineiston ulkopuolelle, mikäli he kieltäytyivät luovuttamasta vastaustaan osaksi tutkimusaineistoa. Tätä sääntöä noudattamalla tutkimusaineisto koostui 31 henkilön vastauksista. Kaikki vanhemmat antoivat luvan hyödyntää vastaustaan tutkimuksessa.

Kun vastausaika oli umpeutunut, saadut vastaukset koottiin yhteen tiedostoon. Jokainen vastaaja antoi luvan käsitellä omaa vastaustaan tutkielmassa. Vanhemmille annettiin numerokoodi vastausjärjestyksen perusteella. Kyselyn vastauksiin liittyen tehtiin linjaus, minkä perusteella

asiattomat vastaukset hylättäisiin. Kaikki vastaukset olivat kuitenkin asiallisia, joten yhdenkään vastauksen hylkääminen ei ollut tarpeellista. Tyhjäksi jätettyjä vastauksia ei ollut lainkaan. Vanhemmilla oli tapana vastata etukäteen myöhemmin esitettäviin kysymyksiin. Tämän vuoksi jokaisen kyselyyn vastanneen henkilön vastaukset huomioitiin yhtenä kokonaisuutena.

Vanhempien vastausten perusteella kysymykset kaksi, kolme, neljä, viisi ja kahdeksan herättivät erityisesti ajatuksia. Näissä kysymyksissä käsiteltiin muun muassa vanhempien omaa lukijuutta, lapselle lukemisen säännöllisyyttä sekä käsitystä lapsen suhtautumisesta lukemiseen. Lisäksi kysymykset käsitelivät lukemaan kannustamista sekä vanhempien näkemystä omasta roolistaan lapsen lukuharrastuksen tukijana. Näihin kysymyksiin vanhemmat olivat vastanneet pitkästi ja monipuolisesti. Kysymyksiin oli vastattu myös yleisesti kokonaisiin virkkein. Kysymykset saattoivat olla näiden ajatuksia herättäneiden vastauksien kohdalla syvällisempiä, joten vanhemmat olivat saattaneet myös vastata kysymyksiin syvällisemmin.

Niukemmat vastaukset nousivat esiin vastaavasti kysymysten kuusi ja seitsemän kohdalla. Näissä kysymyksissä käsiteltiin kotoa löytyvää kirjallisuutta sekä perheen tapaa hyödyntää kirjaston palveluita. Kysymysten kuusi ja seitsemän kohdalla vastauksien pituus vaihteli muutamasta sanasta useampaan virkkeeseen. Vanhempien vastauksissa esiintynyt niukkuus saattoi johtua kysymyksiä asetelusta. Toisaalta myös aihe oli suppeampi kysymyksissä kuusi ja seitsemän, joten vanhemmat ovat myös tämän vuoksi saattaneet antaa lyhyempiä luettelomaisia vastauksia. Erityisesti kiinnitimme huomiota aineistossa toistuviin mainintoihin. Kaiken kaikkiaan vastausten laatuun oltiin tyytyväisiä.

6.2 Tutkimusaineiston analyysi

Molempia tutkimusaineistoja on analysoitu aineistopohjaisen sisällönanalyysin keinoin. Laadullisessa sisällönanalyysissä kiinnitetään huomiota aineistosta nouseviin asioihin, aiheisiin ja teemoihin. Laadullinen sisällönanalyysi pohjautuu koodaukselle, jonka tarkoituksena on huomata ja nimetä aineistosta esiin nousseita elementtejä. Aineistolähtöisessä koodauksessa tutkija etsii avoimesti aineistosta sellaisia kohtia, jotka kertovat tutkittavasta asiasta jotakin kiinnostavaa. (Vuori 2022.) Laadullinen analyysi on aineiston tiivistämistä ja jalostamista yleiseen kuvaukseen tietystä ilmiöstä. Analyysin tarkoituksena on tulkita ja päästä käsiksi syvälle aineistoon. (Günther, Hasanen & Juhila 2020.) Tutkimusaineiston analyysissä aineisto järjestetään

sellaiseen muotoon, että tehdyt johtopäätökset voidaan erottaa yksittäisistä henkilöistä ja tapahtumista. Tällöin johtopäätökset siirtyvät yleisemmälle käsitteelliselle ja teoreettiselle tasolle sen sijaan, että ne edustaisivat vain tutkittavia tapauksia. (Metsämuuronen 2008.)

6.2.1 Haastatteluaineiston analyysi

Ennen aineiston virallista analyysiä suoritetaan usein eräänlaisia esitöitä, joihin lukeutuu muun muassa aineiston tietojen tarkistaminen, litterointi ja aineiston järjestäminen (Hirsjärvi ym. 2018). Haastatteluilla kerätty tutkimusaineisto nauhoitettiin ja siirrettiin välittömästi Turun yliopiston Seafire-pilvipalveluun. Aineiston käsittelyä kannattaa suorittaa jo haastatteluvaiheessa, eikä vasta silloin, kun aineisto on jo kerätty. Tällöin aineiston analyysi on osaltaan suuntaa antavaa, jolloin tutkimustehtävää voidaan täsmentää ja löytää linjoja jatkossa tapahtuviin haastatteluihin. (Kiviniemi 2018.) Jokaisen haastattelun jälkeen haastatteluun tutustuttiin uudelleen kuuntelemalla haastattelut. Toteutetut haastattelut kuunneltiin aina ennen seuraavaa haastattelua. Tältä pohjalta haastattelurunkoa täsmennettiin kysymysten järjestelyn osalta.

Haastattelujen jälkeen tutkimusaineistot litteroitiin. Aineiston analyysin kannalta litterointi on tärkeä vaihe. Litteroinnin myötä on mahdollista ottaa etäisyyttä varsinaiseen haastattelutilanteeseen ja tutustua omaan aineistoon. (Ranta & Kuula-Luumi 2017.) Kun jokainen haastattelu oli litteroitu, koko aineisto järjestettiin samaan tiedostoon. Analyysi aloitettiin lukemalla aineistoa systemaattisesti. Tässä vaiheessa molemmat tutkielman tekijät tutustuivat itsenäisesti haastatteluaineistoon ja tekivät siitä omia muistiinpanoja. Tällä tavoin pystyttiin takaamaan se, että aineiston analyysissä huomioidaan molempien tutkielman tekijöiden näkökulmat ja havainnot.

Haastatteluaineisto on analysoitu aineistopohjaisen sisällönanalyysin keinoin. Haastatteluaineiston analyysissä hyödynnettiin koodaamista, joka voidaan nähdä eräänlaisena aineiston raa-katyöstämisenä. Koodaamisessa aineistoa pilkotaan ja vastauksia yhdistetään samankaltaisten ominaisuuksien perusteella. (Günther ym. 2020.) Cohenin (2018) mukaan koodaamalla luokitellaan aineiston piirteitä ja käydään aineisto läpi vertaillen. Värikoodausta varten muodostettiin uusi tiedosto, johon haastatteluaineisto koottiin teemoittain. Tämän jälkeen aineistoa luettiin systemaattisesti yksi teema kerrallaan. Tämän jälkeen tutkielman tekijät tutustuivat myös toistensa omatoimisiin analyysihin. Omatoimisista analyyseistä etsittiin samankaltaisuuksia, eroavaisuuksia, useasti toistuvia tai harvinaisempia huomioita. Aineistosta keskusteltiin ja omatoimisia analyysyjä vertailtiin. Omatoimisten analyysien pohjalta tehtiin yhteisiä värikoodauksia.

Värikoodeihin nostettiin haastattelun pääteemoista usein esiintyviä aiheita tai tutkimuskysymyksien kannalta keskeisiä aihealueita.

Koodaus on analyysin työvaihe, joten sen perusteella tehty aineiston kuvaus ei riitä sellaisenaan analyysiksi. Aineiston sisällöistä onkin tarkoituksena muodostaa johtopäätöksiä yhtäläisyyksistä, eroavaisuuksista ja kokonaiskuvista. (Vuori 2022.) Värikoodauksen jälkeen aineistosta pyrittiin tekemään suurempia linjauksia haastattelun teemojen kokonaiskuvista. Tässä vaiheessa teemojen ydinasioita koottiin yhteen ajatuskarttojen muodossa. Ajatuskartoista muodostettiin aluksi laajoja kokonaisuuksia. Tämän jälkeen ajatuskarttoja alettiin jaotellaan ja tiivistämään. Metsämuurosen (2008) mukaan ajatuskartta voi helpottaa aineiston sisällönanalyysiä. Lisäksi ajatuskartan etuihin liittyy visuaalinen esitysmuoto, joka saattaa helpottaa suuren kokonaisuuden hahmottamista. Ajatuskarttoja työstettiin eteenpäin siten, että niistä saatiin muodostettua kuvioita. Suuremmiksi linjoiksi jaettiin opettajien ajatukset yleisesti lukemisesta ja lukemisen tilanteesta, opettajien rooli lukuharrastuksen tukijana ja opettajien ajatukset kodin roolista. Tuloksissa esiintyvät kuviot ovat muodostuneet näiden ajatuskarttojen pohjalta.

6.2.2 Kyselyaineiston analyysi

Vastausajan päätyttyä vastaukset kerättiin yhteen tiedostoon. Tällöin jokaisen vanhemman vastaukset löytyivät samasta tiedostosta. Aineiston analyysi aloitettiin lukemalla aineistoa läpi jo 4.5.2022-4.6.2022 välisenä aikana. Tällöin aineistoon päästiin tutustumaan jo ennen kuin vastausaika oli umpeutunut. Tässä välissä aineistoa luettiin läpi. Vastausajan umpeuduttua aineiston analyysi aloitettiin lukemalla aineistoa systemaattisesti kysymys kerrallaan. Tämän jälkeen tutkielman tekijät laativat omat muistiinpanot ja huomiot aineistoon liittyen. Tämän myötä pystyttiin takaamaan, että aineiston analyysissä huomioidaan molempien tutkielman tekijöiden näkökulmat ja havainnot.

Myös kyselyaineisto on analysoitu aineistopohjaisen sisällönanalyysin keinoin. Koodaamista hyödynnettiin tutkimuksessa nostamalla esiin värikoodein usein esiintyviä teemoja ja tutkimuskysymysten kannalta keskeisiä aihealueita. Koodaaminen pyrittiin toteuttamaan samalla menetelmällä kuin haastatteluaineistossa. Omatoimisen analyysin jälkeen aineisto käytiin yhteisesti läpi. Aineistosta keskusteltiin ja analyysistä vertailtiin. Tällöin analyysistä etsittiin samankaltaisuuksia, eroavaisuuksia, useasti toistuvia tai harvinaisempia huomioita. Yhteisen vertailun jälkeen päädyttiin tekemään yhteisiä värikoodauksia. Aineiston värikoodaus perustui kyselyssä

usein esiintyviin tai harvinaisiin aiheisiin tai tutkimuskysymyksiä kannalta keskeisiin aihealueisiin. Kyselyaineiston värikoodaus toteutettiin hyvin samankaltaisesti kuin haastatteluaineiston värikoodaus. Kyselyaineiston koodaaminen oli kuitenkin helpompaa, sillä aineisto oli huomattavasti suppeampi haastatteluaineistoon verrattuna. Koodaamisen ja teemoittelun jälkeen alettiin hyvin nopeasti huomaamaan, että vastaukset vanhempien roolista ja lapsen kannustamisesta näyttäytyivät samankaltaisina.

Myös kyselyaineiston analyysissä vastausten ydinasioita koottiin vielä yhteen ajatuskarttojen muodossa. Ajatuskartoista muodostettiin aluksi laajoja kokonaisuuksia, joita alettiin tiivistämään. Tiivistämisen myötä ajatuskartoista saatiin muodostettua kuvioita. Suurimmiksi linjoiksi jaettiin vanhempien ajatukset lapselle lukemisesta, vanhempien keskeiset roolit lukuharrastuksen tukijoina, vanhempien tavat kannustaa lasta lukemaan ja vanhempien näkemykset lapsen suhtautumisesta lukemiseen. Tuloksissa esiintyvät kuviot ovat muodostuneet näiden ajatuskarttojen pohjalta.

6.3 Eettisyys

Eettisyys on yksi tärkeimmistä tutkimusentekoon liittyvistä lähtökohdista. Tutkimus on eettinen, kun se on tehty vastuullisesti ja perusteellisesti. (Hyvärinen 2017.) Tutkielma pyrittiin toteuttamaan noudattaen eettisyyteen kuuluvia periaatteita. Eettisten periaatteiden mukaan tutkimuksessa tulee kunnioittaa tutkimukseen osallistuvien henkilöiden ihmisarvoa ja heidän itsemääräämisoikeuttaan. Lisäksi eettiset periaatteet koskevat tutkittavan henkilön vapaaehtoisuutta sekä oikeutta kieltäytyä tai keskeyttää osallistuminen niin halutessaan. Tutkittavalla henkilöllä on myös oikeus saada totuudenmukainen kuva tutkimuksen tavoitteista, aineiston käsittelystä ja tietojen säilyttämisestä. (TENK 2019.) Tutkimus toteutettiin niin, ettei tutkimuksesta aiheutunut tutkittaville henkilöille erityisiä riskejä, haittoja tai vahinkoja. Tutkimusaineistoa pyrittiin käsittelemään hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti. Hyvä tieteellinen käytäntö koostuu rehellisyydestä, huolellisuudesta sekä tarkkuudesta tutkimustyöhön liittyvien sisältöjen hallinnassa. Lisäksi hyvään tieteelliseen käytäntöön sisältyy eettisesti kestävä tiedonhankinta- ja tutkimusmenetelmät sekä avoimuus ja muiden henkilöiden kunnioitus. (Tuomi & Sarajärvi 2018.) Rannan ja Kuula-Luumin (2017) mukaan eettisyyteen liittyy myös haastattelutallenteiden ja muun tutkimusaineiston tietoturvallinen käsittely. Kerättyä tutkimusaineistoa säilytettiin

turvallisesti Turun yliopiston Seafire-pilvipalvelussa. Tutkimusaineisto oli vain tutkijoiden saatavilla lukitussa kansiossa. Kerätty tutkimusaineisto hävitetään heti Pro gradun valmistumisen jälkeen.

Ihmistieteissä keskeisinä periaatteina pidetään tutkittavien henkilöiden nimettömyyden ja tunnistamattomuuden turvaamista. Tutkittavien henkilöiden anonymiteetin turvaamisella on myös mahdollista saada tutkittavasta aiheesta totuudenmukaisempia vastauksia. Nimettömyydellä on myös mahdollista turvata tutkittavat henkilöt sellaisilta negatiivisilta tekijöiltä, joita heidän tunnistettavuudestaan saattaisi seurata. (Kuula 2011.) Yksi tapa käsitellä tutkittavien henkilöiden yksityisyyttä on nimettömyys. Nimettömyyden tarkoituksena on poistaa osallistujien henkilötiedot. Tutkimukseen osallistunut henkilö katsotaan anonymiksi, kun kukaan ei pysty tunnistamaan osallistujaa annettujen tietojen perusteella. Pääasiallinen tapa varmistaa anonymiteetti on siis poistaa kaikki tunnistamiskeinot. (Cohen 2018.) Tätä noudatettiin poistamalla opettajien ja vanhempien tunnistetiedot. Vanhemmille annettiin numerokoodi vastausjärjestyksen perusteella. Opettajien nimitiedot muutettiin ja tilalle keksittiin pseudonimi. Pseudonimen keksiminen on eräs anonymisoinnin tekniikka, jonka tarkoituksena on muuttaa tunnistetiedot toiseksi (Ranta & Kuula-Luumi 2017).

Eettiset periaatteet koskevat tutkittavan henkilön itsemääräämisoikeutta. Itsemääräämisoikeuteen sisältyy tutkittavan oikeus vapaaehtoisuuteen sekä oikeus jättää vastaamatta tiettyihin kysymyksiin. (Ranta & Kuula-Luumi 2017.) Tutkittavalla henkilöllä on oikeus yksityisyyteen, joka tarkoittaa, että tutkittavaa henkilöä ei saa painostaa osallistumaan tutkimukseen ja hänellä tulee olla oikeus kieltäytyä osallistumasta. Yksityisyys on ensisijainen arvo, joka kuuluu ihmisen perustarpeisiin. (Cohen 2018.) Ensimmäisen luokan opettajien haastattelut ja vanhempien kyselylomakkeeseen vastaaminen tapahtui täysin anonymisti sekä vapaaehtoisuuteen perustuen. Tutkittavien henkilöiden tunnistamattomuuden turvaaminen oli tutkielman tärkeä eettinen lähtökohta. Tutkielmassa tutkittavien henkilöiden henkilöllisyys tai muut henkilötiedot eivät tulleet julki.

Aineistonhankinnan suunnitteluvaiheessa on jo hyvä pohtia, mitkä tunnistetiedot ovat ylipäättänsä tarpeellisia tutkimuksen toteuttamisessa (Ranta & Kuula-Luumi 2017). Haastattelussa ei kysytty ensimmäisen luokan opettajilta merkittäviä henkilötietoja, jotka voisivat rikkoa tutkittavien anonymiteettiä. Haastattelu pyrittiinkin muodostamaan nimenomaan sillä tavalla, ettei

henkilötiedoilla ole merkitystä. Myös kyselyn muodostamisessa huomioitiin tämä asia. Tutkimusta varten hankittiin tutkimusluvat paikkakuntien sivistystoimenjohtajilta (liite 1). Tutkimuslupa antoi mahdollisuuden ensimmäisen luokan oppilaiden vanhemmille lähetettävään kyselylomakkeeseen sekä opettajien haastatteluun koulun tiloissa. Tutkimuksessa oli eettisesti perusteltua varmistaa lupa tutkimukseen, koska kyselylomake lähetettiin vanhemmille opettajien kautta. Lisäksi oli perusteltua varmistaa lupa haastattelujen toteuttamiseen koulun tiloissa. Tutkimuksessamme myös paikkakuntien ilmaisu on pidetty epämääräisenä. Paikkakunnista puhutaan tutkimuksessa vain määritelmillä Satakunnan ja Etelä-Pohjanmaan alueet, joten tarkemmat henkilötiedot tule ilmi paikkakunnankaan osalta.

Hyvärisen (2017) mukaan eettinen toiminta tutkimuksessa varmistaa sen, ettei tutkija aiheuta tutkittaville henkilöille vaivaa. Haastattelut toteutettiin täysin opettajien ehdoilla. Haastattelun paikka ja aika sovittiinkin sen mukaan, miten se sopi haastateltaville. Lisäksi haastateltavilta kysyttiin lupa haastattelun nauhoittamiseen ja varmistettiin haastateltavien tutkimukseen osallistumishalukkuus myös ennen haastattelun alkua. Hyvärisen (2017) mukaan haastatteluun osallistuvilla henkilöillä on oikeus tietää, mistä haastattelussa on kysymys. Haastateltaviin henkilöihin otettiin yhteyttä hyvissä ajoin ennen virallista haastattelua. Tällöin heitä tiedotettiin tutkimukseen osallistumisesta ja osallistumisen vapaaehtoisuudesta. Lisäksi heille kerrottiin haastattelussa käsiteltävistä teemoista. Haastateltaville henkilöille ei kuitenkaan välitetty suoria haastattelukysymyksiä, jotta saataisiin aitoja ja luotettavia vastauksia vasta haastattelutilanteessa. Haastattelun aiheen kertominen haastateltavalle on myös eettisesti perusteltua (Tuomi & Sarajärvi 2018). Kun haastattelun teemat kerrottiin haastateltaville henkilöille etukäteen, heillä oli aikaa valmistautua haastatteluun. Tällöin he pystyivät tutustumaan aiheeseen etukäteen kuitenkin niin, etteivät he tietäneet haastattelun tarkempia yksityiskohtia.

Haastattelu on vuorovaikutusta ja haastattelun eettisyys liittyy etenkin osapuolten kunnioittavaan kohtaamiseen. Haastattelussa haastattelijan ja haastateltavan välille voi syntyä valta-asetelmia. Täydellinen tasa-arvo haastattelussa saattaa olla jopa mahdotonta saavuttaa. Esimerkiksi haastattelijan ja haastateltavan ikä ja sukupuoli saattaa asettaa tutkimuksen osapuolet erilaiseen asemaan. Toisaalta myös haastateltavalla itsellään on valtaa. Haastateltavalla henkilöllä on mahdollisuus kieltäytyä ja jättää vastaamatta niin halutessaan. (Hyvärinen 2017.) Haastattelutilanteissa pyrittiin välttämään valta-asemien syntymistä. Haastattelut toteutettiin yhteisymmär-

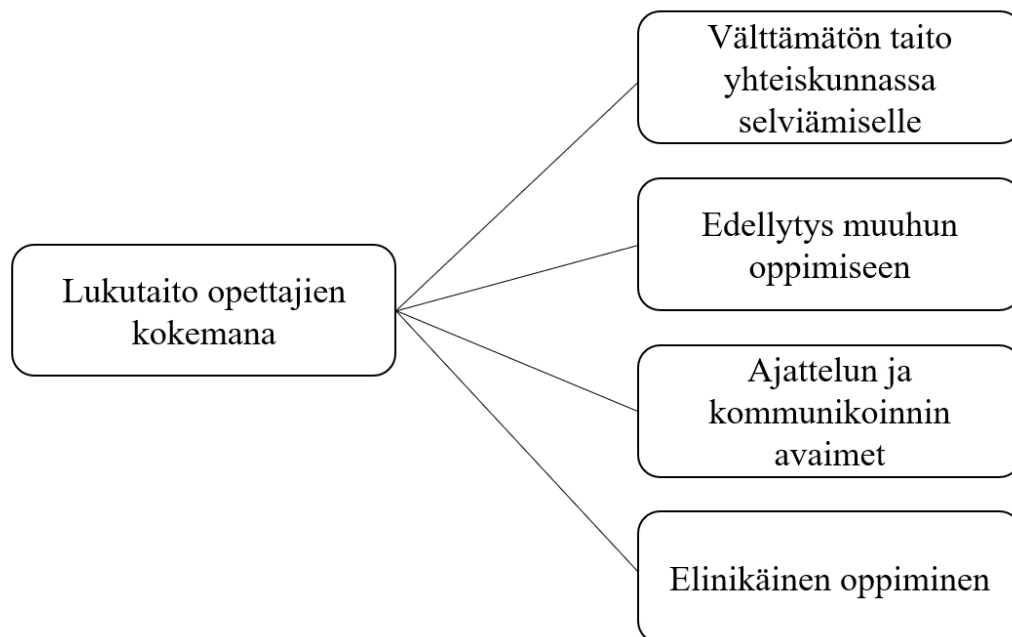
ryksessä. Haastateltavaa henkilöä kohdeltiin asiallisesti ja kunnioittavasti. Haastateltavat vaikuttivat luottavaisilta ja luontevilta haastattelutilanteessa. Haastattelutilanteessa ei syntynyt käsitystä siitä, että haastateltavat pyrkisivät salaamaan jotakin tai antamaan virheellistä tietoa.

7 Opettajien ajatuksia lasten lukuharrastuksen tukemisesta

Tässä luvussa tuodaan esiin haastatteluaineiston tuloksia. Ensimmäisenä tuodaan esiin opettajien käsityksiä lasten lukemisesta ja sen tämänhetkisestä tilanteesta. Tämän jälkeen perehdytään opettajien käsityksiin omasta roolistaan lasten lukuharrastuksen tukijoina sekä erilaisiin tukikeinoihin, joilla lukuharrastusta voidaan tukea. Lisäksi tuodaan esille opettajien näkemyksiä luokan ja koulun lukumateriaalista. Lopuksi käsitellään opettajien näkemyksiä kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä lasten lukuharrastuksen tukemisen näkökulmasta.

7.1 Ajatuksia lasten lukemisesta ja sen merkityksestä

Kuviossa 2 on esitetty yhteenvetona lukutaito opettajien kokemana. Lukutaitoon liittyvät keskeiset ajatukset voitiin jakaa neljään eri teemaan. Opettajien mukaan lukutaito on välttämätöntä yhteiskunnassa selviämiseksi sekä edellytys muulle oppimiselle. Lisäksi lukutaitoon liittyy mahdollisuus ajatteluun ja kommunikointiin sekä ajatus elinikäisestä oppimisesta.

Kuvio 2: Yhteenveto lukutaidosta opettajien kokemana

Opettajien ajatukset lukemisen merkityksestä olivat yksimielisiä. Vastausten perusteella opettajat pitävät lukemisen merkitystä tärkeänä. Lukemisen kuvailtiin olevan tärkeää, merkittävää

ja välttämätöntä. Lukutaidon nähtiin olevan ehdoton ja sitä pidetään taitona, jota harjoitellaan läpi elämän. Lukutaito mainittiin myös taitona, joka on välttämätön yhteiskunnassa selviämisen kannalta.

Lukeminen on tärkeää, koska se antaa ajattelun avaimia. Lukemisen kautta saa tietoa ja sen avulla pystyy kommunikoimaan. Ilman lukutaitoa ei pärjää nykyajan yhteiskunnassa millään lailla. Mira

Opettajien kertoman perusteella lukeminen nähdään avainasemana kaikkeen muuhun oppimiseen. Opettajien mukaan lukemisen myötä avautuu täysin uusi maailma ja lukeminen mahdollistaa myös muiden oppimiseen liittyvien asioiden edistymisen. Vastausten perusteella lukeminen vaikuttaa moneen asiaan etenkin tulevaisuudessa, kuten opiskeluun ja työhön. Tämän vuoksi lukeminen näyttytyy taitona, joka vaikuttaa kaikkeen koko elämässä ja jota tulee kehittää jatkuvasti.

No onhan se lukeminen tosi tärkeää. Ja sehän vaikuttaa moneen asiaan. Kyllähän näitäkin, ketkä ei osaa lukea, ne tulee kouluun niin kun ne oppii lukemaan niin niillä nytkähtää eteenpäin moni muukin asia, matikkakin alkaa olemaan helepompaa ynnämuuta. Se maailma tavallaan aukee, kun osaa lukee. Lukeminenhan nyt vaikuttaa oikeastaan ihan kaikkeen koko elämässä. Linda

Onhan se lukeminen ihan äärettömän tärkeää, kun se on vähän oikeastaan avain niin moneen muuhun asiaan. Mitä paremman lukutaidon noille oppilaille saisi luotua niin kyllä se paljon sitä heidän etenemistään sitten yleensäkin opiskelussa ja työelämässä ja missä vaan vie eteenpäin. Ihan älyttömän tärkeä se on. Helena

Opettajien ajatukset lasten lukemisen tilanteesta ensimmäiselle luokalle tullessa näyttöivät samankaltaisina. Lukutaidon nähtiin olevan ensimmäisen luokan isoimpia asioita ja alkuopetuksen perustuvan pääasiassa lukutaidon opetteluun. Opettajien mukaan ensimmäisellä luokalla pyritään saavuttamaan mekaaninen lukutaito. Vasta tämän jälkeen tavoitellaan ymmärtävää lukemista, jonka tarve korostuu kolmannelle luokalle siirryttäessä. Opettajien mukaan suurin osa lapsista saavuttaa kuitenkin lukutaidon ensimmäisen luokan loppuun mennessä.

Alkuopetus on pääasiassa sitä lukutaidon ja tietenki sosiaalisten taitojen harjoittelua, mutta lukutaito korostuu tosi paljon, koska sitte ku mennään kolmoselle niin oletus on tavallaan se, että lukutaito on siinä tilassa että pystytään niitä muita isompia aineita

ottamaan haltuun. Mutta onhan se ehdottomasti eka-tokaluokan isoimpia asioita tietysti. Jutta

Onhan se lukutaito tavallaan ihan semmoinen ehdoton asia. Tässä on ehkä aikaa myöden huomannut sen, että ensin tulee tällainen mekaaninen lukutaito. Tavallaan mitä sujuvampi se mekaaninen lukutaito on niin sen paremmin saavuttaa sen, että ymmärtää lukemaansa. Se on se mihin tähdätään. Olen lapsille selittänyt, että sitä voidaan harjoitella ihan koko loppuelämän. Elina

Opettajien mukaan lasten lukutaito vaihtelee suuresti ensimmäiselle luokalle tultaessa. Jokainen opettaja nosti esiin hyvät lukijat ja taitotasojen suuret vaihtelut. Opettajien mukaan ensimmäisellä luokalla lasten lukutaidossa ääripäät ovat kaukana toisistaan. Lasten lukemisen monitasoisuus näyttäytyy haasteena saada jokaisen taitotasolle sopivaa luettavaa. Vaihteluille on tyypillistä, että osa lapsista ei osaa kirjaimia tai äänteitä, osa lukee pelkkiä tavuja, osa pidempiä sanoja ja osa pidempiä virkkeitä tai jopa pitkiä tekstejä. Useampi opettaja mainitsi jossakin vaiheessa opettaneensa sellaista ensimmäistä luokkaa, jossa sujuvimmat lukijat lukivat jopa Harry Pottereita vapaa-ajallaan samalla, kun luokan toiset lukijat eivät vielä osanneet lainkaan lukea.

Lukemisen tasolla on tosi isoja eroja, kun aloitetaan koulu. Haasteena on se, että on kaikille jotakin. Osa ei tiedä edes kaikkia kirjaimia, osa lukee sanoja ja osa vähän tavuja. Osa taas lukee jo virkkeitä ja joku jo lukee sitten, tyyliin ihan Harry Pottereita tai muuta haastavampaa kirjallisuutta. Mira

Lisäksi opettajat mainitsivat lukihaasteiden lisääntyneen, joka vaikeuttaa merkittävästi lukemaan oppimista. Lukemaan oppimisen nähtiin olevan tällaisessa tilanteessa työläämpää.

Lukihaasteita on paljon ja sehän vaikeuttaa sitä lukemaanoppimistakin sitte. Niitä on aina vain enemmän ja enemmän. Mutta lukutaito vaihtelee ekalla luokalla, et siellä on tosihuippuja ja sellasia, joilla on tosi paljo haasteita. Salla

Opettajien kertoman perusteella sujuvan lukutaidon omaavilla lapsilla säilyy innostus lukemiseen, jonka seurauksena lukemisesta tulee mielekästä ja helppoa. Opettajien mukaan ensimmäisen luokan oppilailla syntyy innostus lukemista kohtaan helposti, joka näyttäytyy vahvuutena lukuharrastuksen kannalta. Oppilaat saadaan innostumaan monista asioista, jos heitä kannustetaan riittävästi.

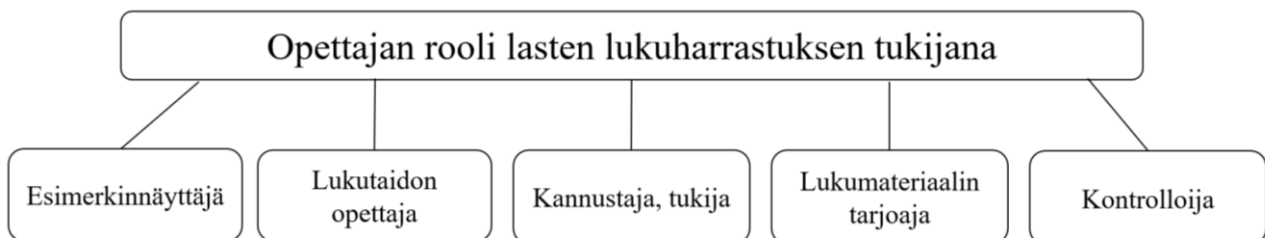
Yleensä ne, ketkä osaa lukea kouluun tullessa, niin he ovat kyllä tosi vahvoja lukijoina. Eli pysyy se lukutaito ja se lukunopeus. Sitten on varmaan helpompi ahmia niitä kirjojakin. Lukeminen onkin sitten miellyttävää, koska se on helppoa. Aino

Se on kyllä edelleen tämän työn suola, kun näet, että lapset innostuvat. Jotkut saattavat innostua niin, että ne rupeavat tekemään niitä kotonakin niin onhan se mahtavaa. Että jee, oon saanut semmoisen palon heille siihen lukemiseen. Helena

Kaiken kaikkiaan lukutaito näyttäytyi opettajien ajatusten mukaan äärimmäisen tärkeänä taitona monesta eri näkökulmasta. Lukutaidon nähtiin myös olevan edellytys myöhemmälle elämälle etenkin opiskelun ja työn suhteen. Opettajien mukaan lasten lukutaito näyttäytyy vaihtelevana ensimmäiselle vuosiluokalle tultaessa. Lukuharrastuneisuus näyttää kauttaaltaan vähentyneen ja erilaiset haasteet lukemisessa ovat lisääntyneet. Alkuopetuksen tehtävänä nähtiin olevan lukutaidon oppiminen ja suurin osa oppilaista oppiikin lukemaan ensimmäisen vuosiluokan aikana.

7.2 Opettajan rooli lasten lukuharrastuksen tukijana

Opettajien ajatukset omasta roolistaan lukemisen tukijana olivat vastausten perusteella hyvin samankaltaisia. Opettajat pitivät omaa rooliaan tärkeänä lapsen lukuharrastuksen kannalta. Opettajan tärkeä rooli korostui etenkin silloin, kun lapselle ei tule kotoa lukemisen mallia tai lukukulttuuria. Opettajat ajatukset roolistaan jakautuivat viiteen kategoriaan. Näitä kategorioita olivat esimerkinnäyttävä, lukutaidon opettaja, kannustaja ja tukija, lukumateriaalin tarjoaja sekä kontrolloija. Kuviossa 3 on havainnollistettu opettajan keskeisiä rooleja lasten lukuharrastuksen tukijana.

Kuvio 3: Opettajan keskeiset roolit lasten lukuharrastuksen tukijana

Opettajat pitivät hyvin tärkeänä, että opettaja toimii esimerkinnäyttäjänä. Tällöin opettaja näyttää lukevan aikuisen mallia lapsille. Opettajan esimerkillinen rooli korostui opettajien mukaan tilanteessa, kun lapselle ei tule kotoa lukemisen mallia tai lukukulttuuria. Opettajan esimerkillisen roolin koettiin korostuvan etenkin silloin, jos lapsen kotona ei lueta. Esimerkillistä lukevan aikuisen mallista opettaja pystyi näyttämään luokkahuoneessa tarttumalla itse kirjaan tai lukemalla ääneen oppilaille. Vastausten perusteella opettaja pystyy osoittamaan kiinnostustaan kirjallisuutta kohtaan, joka antaakin esimerkkiä lukuharrastuksen tärkeydestä.

Kyllä opettajalla on tärkeä rooli, mutta ehkä se voi korostua enemmän taas niissä tapauksissa, jos lapsilla ei ole kotoa semmoista lukemisen mallia tai semmoista kulttuuria. Jos kotona ei lueta paljon niin silloin mielestäni siinä kohtaa korostuu opettajan rooli.
Elina

Opettajien oma lukijuus näyttäytyi kuitenkin vaihtelevana. Vastausten perusteella noin puolet opettajista lukivat säännöllisesti ja puolet eivät lukeneet juuri koskaan. Osa opettajista mainitsi olevansa innokkaita lukijoita ja nauttivan siitä. Opettajien innokkuus lukemista kohtaan näyttäytyi vapaa-ajan lukemisena. Tällöin opettajat kertoivat pitäneensä lukemisesta aina ja pitävän siitä edelleen. Tällaisilla opettajilla nähtiin olevan myönteinen asenne lukemista kohtaan.

Mähän luen aiva äärettömän paljon kirjoja ja oon aina luku ja oon lapsille luku kotona. Mutta nytte oon äänikirjoja kuunnellu enemmän, ku en silmien takia pysty lukeen. Salla

Mä oon aina luku ja mä luen paljo. Nautin lukemisesta ja harrastan sitä kyllä paljo. Romaaneja ja sitte paljon tommosta historiaa luen paljo. Jutta

Muutamalla opettajalla oli jokseenkin kielteinen suhtautuminen lukemista kohtaan. Tällöin lukemisen mainittiin olevan vievän arjesta ylimääräistä aikaa. Syynä lukemisen vähäisyydelle oli vähäinen kiinnostus lukemista kohtaan. Tällöin lukemisen koettiin olevan toiminta, joka ei sovellu itselle.

En lue. En kyllä lue tällä hetkellä yhtää mitää. Varmaankin johtuu kiireestäkin, mutta mua ei siis kiinnosta. Nii ja siis mä en pysty jotenki uppoutumaan siihen et mä istun paikalla ja sit mä luen. Ku mä tiedän et joo, pyykit on narulla ja pitäis kuokkia tuolla. Et

se ei jotenki sovi mulle. Ja se ois ihanaa jos pystyis, mä oon niin kateellinen niille jotka lukee 700 kirjaa vuodes. Linda

Jotenki tää työki on kuitenkin aika paljon tota Wilmaa ja tollasta kirjallista hommaa niin jotenki ei vaan oikeen enää kotona jaksa lukea. Viola

Kielteisesti lukemiseen suhtautuvat opettajat olivat kuitenkin yhtä mieltä siitä, että oma kielteinen asenne lukemista kohtaan ei näy opettajan työssä. Oli henkilökohtainen asenne lukemista kohtaan myönteinen tai kielteinen, lukemista pidettiin tärkeänä. Kielteisesti lukemiseen suhtautuvat opettajat mainitsivat myös panostavansa lasten lukemiseen omassa työssään. He kuitenkin ajattelivat, että aidoimmillaan lukemiseen kasvattaminen tapahtuu sellaisten opettajien kautta, joille lukeminen on henkilökohtaisesti tärkeää.

Kyllähän sen varmasti tietää, että jos opettaja oikeasti itse lukee niin hänellä on ihan erilainen varmasti se suhde niihin kirjoihin. Ja kun heillä on lukutunti niin opettaja varmasti lukee. Et lukevan aikuisen mallihan olis tärkeä. Mut eihän sitä pysty käytännössä aina toteutumaan. Linda

Opettajat kertoivat lukemisen näkyvän heidän omassa työssään monella tavalla. Opettajien oma innokkuus lukemista kohtaan näyttäytyi opetuksessa muun muassa kirjojen runsautena. Tällaiset opettajat panostivat tietoisesti kirjallisuuskasvatukseen muita opettajia enemmän. Kaikki opettajat olivat yhtä mieltä siitä, että lasten on tärkeää kuulla lukemista varsinkin silloin, kun he eivät vielä itse osaa lukea. Opettajat kertoivat lukevansa luokkahuoneessa aina silloin, kun on aikaa. Opettajan ääneen lukemisesta oli muodostunut muutamalle opettajalle säännöllinen ruutiini. Osa opettajista kertoi lukevansa ääneen luokassa aina silloin, kun lukemiselle löytyi sopivasti aikaa. Kaikki opettajat olivat yhtä mieltä siitä, että ajoittain lukemiselle on haastavaa löytää sopivaa aikaa kiireen vuoksi.

Ehkä sillä tavallakin, että jos kaikkien kodeissa ei lueta ääneenkään niin, että jokainen saisi kuunnella sitä lukemista. Oppisi siihen ja pääsisi nauttimaan siitä. Varsinkin nämä, jotka ovat vähän heikompiä lukioita, kun ei he pysty vielä sitä tarinaa lukemaan niin kaikki pääsisivät nauttimaan siitä. Ehkä sitäkin sitten kautta saisi jonkun huomamaan, että kannattaisi lukea. Helena

Lapsen on tärkeää kuulla myös lukemista. Varsinkaan, kun he eivät osaa vielä kaikki itse lukea, niin se on tärkeää, että he kuulevat sitä ja pääsevät sinne sadun maailmaan.

Aino

Opettajan rooli nähtiin merkittävänä myös lukutaidon opettamisen kannalta. Rooli korostui etenkin mekaanisen lukutaidon oppimisessa, mutta toisaalta myös ymmärtävässä lukemisessa. Opettajat mainitsivat, että ennen lukemaan oppimista lapsilla tulee olla pohjataidot, jotka mahdollistavat lukutaidon oppimisen. Vasta näiden pohjataitojen jälkeen lukemaan oppiminen on mahdollista. Kaikki opettajat olivat yhtä mieltä siitä, että opettajan rooli on merkittävä etenkin siinä, että lapsi saavuttaa mekaanisen lukutaidon. Toisaalta painotettiin kuitenkin sitä, että kodeilla on myös merkittävä rooli lapsen lukutaidon kannalta.

Uskon, että opettajan rooli on ihan merkittävä. Tietysti lähtien siitä, että ensin lapsi saa sen mekaanisen lukutaidon. Kodin roolikin voi olla siinä tosi iso riippuen siitä, että kuinka helppoa se lukutaidon saavuttaminen lapselle on. Elina

Opettaja nähtiin myös kannustajan ja tukijan sekä lukumateriaalin tarjoajan roolissa. Opettajien ajatusten perusteella tukemisessa on olennaista se, että lapsille on tarjolla monipuolisesti luettavaa. Lukumateriaalin valinnassa on huomioitava lapsen ikätasolle sopiva materiaali ja lisäksi lapsen lukemisen taitotaso. Opettajien tehtävä on vastausten mukaan auttaa lasta lukumateriaalin valinnassa, jotta jokaiselle löytyisi jotakin mielekästä, kiinnostavaa ja taitotasolle sopivaa luettavaa. Tukijan ja kannustajan sekä lukumateriaalin tarjoajan rooli kytkeytyy opettajan toimintoihin luokkahuoneessa, jota käsitellään lisää luvussa 7.3.

Kyllä mun rooli kannustamisen osalta on tärkeä. Ja mä luulen, että jos mä en itse lukisi ja suhtautuisi siihen mun rooliin niin, että se on tärkeä, niin tuskin sitä lukemista sitte edes kannustais. Tai ainaki mä luulisin näin ja toivon ainaki, että mulla on tosi tärkeä rooli. Salla

Opettajien vastausten mukaan myös kontrolloijan roolia lukemisen tukemisessa pidettiin tärkeänä. Opettajat eivät kohdistaneet kontrollointia niinkään lapsiin vaan siihen, että kotona huolehditaan lapsen lukemisesta. Kontrollointi liittyi vastausten perusteella etenkin lukuläksyjen lukemiseen kotona ja lisäksi siihen, että vanhemmat kuuntelevat lapsen lukemista. Lisäksi kontrollointiin liittyi se, että vanhempien täytyi kirjoittaa allekirjoitus aina, kun lapsi oli lukenut

kotitehtävän vanhemmalle. Tätä pidettiin tärkeänä, koska kotona ääneen lukeminen on erittäin tärkeää.

Säännöllisyys lukuläksyissä on tärkeää. Vanhemmille täytyy myös painottaa, että tämä on se tärkein. Kontrollointi myös, eli meillä on ne lukukuittaukset aina siitä luetusta läksyistä. Tavallaan kontrolloidaan se. Sillä tavalla se viestikin menee perille vanhemmille, että tämä on nyt tärkeä juttu. Opettajan pitää saada tietää, ei riitä, että olet sanonut, että olen lukenut sen vaan siellä pitää olla se kuittaus, että se on ääneen luettu aikuiselle ja aikuinen on kuunnellut sen läksyn. Mira

Opettajat kertoivat runsaasti tekijöitä, joita tulee ottaa huomioon pienten lasten lukemisen tukemisessa. Opettajien vastauksissa nousi esiin paljon samoja asioita, mutta myös vaihtelua oli havaittavissa. Opettajien kertoman perusteella toiston kautta lukeminen automatisoituu. Lisäksi tärkeä huomioitava asia pienten lasten lukemisen tukemisessa on kiinnostavan ja taitotasolle soveltuvan lukumateriaalin tarjoaminen.

Ainakin se, että se on säännöllistä. Lyhyet hetket ja ainakin joka arkipäivä, koska se on se kaikkein tärkein, että sitä toistetaan ja varsinkin, jos se on vähän semmoista kivisenpää tietä niin sitä suuremmalla syyllä. Tietysti voi olla välillä jotain jaksoja ihan tukiopetustakin, jos tuntuu, että joku rupeaa vähän putoamaan. Helena

Se, että ne kirjat ovat sellaisia, jotka lapsia kiinnostaa. Eihän se hyödytä, vaikka sitä kirjallisuutta olisi siinä pilvin pimein vaan sen täytyy olla heidän tasonsa mukaista. Jos nämä kaksi komponenttia ovat kohdallaan niin uskoisin, että aika moni lukemisesta tavallaan sitten innostuu. Harvoin kuitenkaan on tullut sellaisia lapsia vastaan keitä se lukeminen ei kiinnostaisi, jos se tarina kiinnostaa ja jos heillä on vaan kyky lukea. Elina

Opettajien kertoman perusteella lapsille on tärkeää tuoda esille, että opettajakin harjoittelee edelleen lukemista. Harjoittelusta opettajat nostivat myös esille sen, että lukemisesta ei saa tulla väkinäistä, joka aiheuttaa inhoa ja ahdistusta oppilaassa. Vastausten perusteella opettajat kertoivat, että jos aletaan huomaamaan lukemisen vaativan oppilaalta liian suuria ponnistuksia niin tavoitteita aletaan muokkaamaan tarpeeksi ajoissa. Opettajat kertoivat myös, että lukemisen tukemisessa on tärkeää ottaa huomioon oppilaan lähtötaso. Opettajien mukaan on tärkeää edetä rauhassa kirjain kerrallaan osasi oppilas lukea tai ei. Opettajat lisäksi ajattelivat, että lukemisen tukemisessa on edettävä lapsen tahtiin ja kuljettava eteenpäin kannustamalla.

No ehkä se, että rauhassa mennään kirjain kerralla. Vaikka osais lukee tai ei. Että ne käydään rauhassa. Ja meillähän on ollu hyvä ku ollaan jakauduttu äikässä kolmeen ryhmään taidon mukaan. Nii se on kyllä tosi hyvä. Sitte mennään vaihe vaiheelta ihan rauhassa. Turha ruveta kiirehtimään, että joidenki kanssa pitää mennä kädestä pitäen. Mun mielestä on oppilaan etu, että se saa sitä omantasosta opetusta. Linda

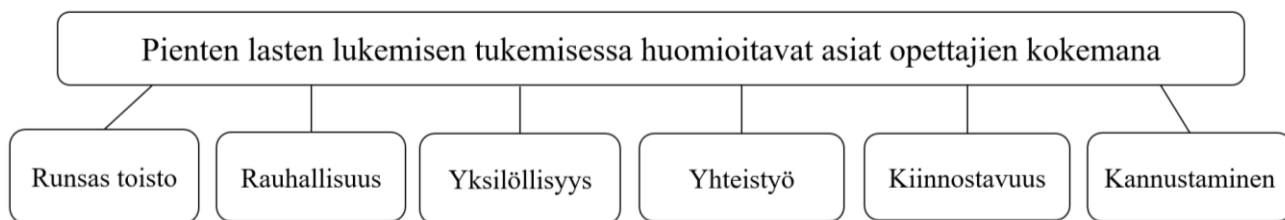
Opettajat pitivät tärkeänä eritasoisten lukijoiden tukemisen suhteen erityisopettajan tukea. Vastastausten perusteella opettajat kokivat myös tukiopetuksen tärkeäksi menetelmäksi. Lisäksi opettajat nostivat usein esiin vastauksissaan eriyttämisen merkityksen. Osa opettajista mainitsi Celia-äänikirjasovelluksen olevan keino eritasoisten lukijoiden tukemiseen. Celia-äänikirjasovellus on ilmainen sellaisille oppilaille, joilla on todettu lukivaikeus.

Celia on se sovellus, mihin saa tunnukset. Siellähän on paljon kaikkea mahdollista, että sitä olen käyttänyt kanssa tosi paljon. Siellä on äänikirjoja ja sehän on ilmainen. Se on tarkoitettu lukivaikeuksille. Se on koulun kautta ja sen erityisopettaja hoitaa. Mira

Opettajien kertoman mukaan eritasoisten lukijoiden tukemisessa on otettava huomioon eritasoiset tekstit. Suurin osa opettajista mainitsi, että oppilaille on tarjottava monipuolista luettavaa ja heitä on myös autettava lukumateriaalin valinnassa. Lukuryhmätunneilla opettajat pystyvät vastausten mukaan antamaan hyvin erityyppisiä tehtäviä. Vastausten perusteella eritasoisten lukijoiden tukemisessa on huomioitava myös erilaiset lukuläksyt. Opettajien kertoman mukaan tällöin myös lukuläksyissä huomioidaan lukemisen taso. Opettajien tulee siis huomioida lukuläksyn pituus ja myös toistojen määrä eritasoisille lukijoille sopiviksi.

Olen koittanut saada lukemisesta juuri mahdollisimman semmoista mukavaa ja mielekästä sekä tarpeeksi kuitenkin helppoa. Minusta on tosi tärkeää, että se lapsen lukutehtävän pitää olla siellä omalla tasolla. Ei voi tietenkään olla liian helppoa eikä liian vaikeata vaan just, että siinä on sopivasti sitä haastetta, jotta se pysyy mielekkäänä ja siitä oppii. Se siinä on tärkeintä. Aino

Kuviossa 4 on esitetty yhteenveto keskeisistä lukemisen tukemisessa huomioitavista asioista opettajien ajatusten perusteella. Lukemisen tukemisessa huomioitavia asioita ovat runsas toisto, rauhallinen eteneminen, yksilöllisyys, yhteistyö kotien ja muiden opettajien kanssa, kiinnostavuus ja kannustaminen. Nämä olivat keskeisiä asioita, joita opettajat mainitsivat huomioivansa pienten lasten lukemisen tukemisessa.

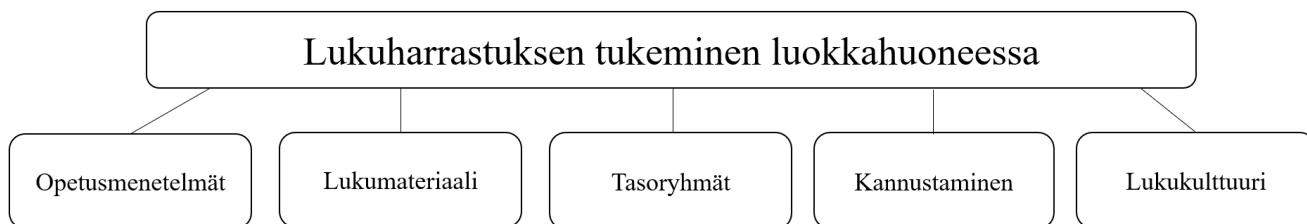

Kuvio 4: Pienten lasten lukemisen tukemisessa huomioitavat asiat opettajan näkökulmasta

Opettajan rooli lapsen lukemisen tukijana koettiin opettajien keskuudessa kaiken kaikkiaan todella merkittäväksi. Opettajat ajattelivat oman roolinsa lukemisen tukijana olevan esimerkiksi näyttäjää, lukutaidon opettajaa, kannustajaa ja tukijaa, lukumateriaalin tarjoajaa ja kontrolloijaa. Vastausten perusteella opettajien oma lukijuus näyttäytyi kuitenkin vaihteleva, koska vain puolet opettajista lukivat säännöllisesti vapaa-ajallaan. Opettajat mainitsivat myös monia tekijöitä, joita pienten lasten lukemisen tukemisessa tulisi ottaa huomioon. Vastaukset olivat toisaalta hyvin samantapaisia, mutta myös eroavaisuuksia pystyttiin havaitsemaan. Erityisesti opettajat korostivat pienten lasten lukemisen tukemisessa runsasta toistoa, rauhallisuutta, yksilöllisyyttä, yhteistyötä, kiinnostavuutta ja kannustamista.

7.3 Lukuharrastuksen tukeminen luokkahuoneessa

Vastausten perusteella opettajat käyttivät luokkahuoneessaan monipuolisia lukemiseen kannustavia keinoja. Opettajat mainitsivat vastauksissaan useita erilaisia tapoja, joilla he kannustavat oppilaita lukemaan luokassa. Opettajilla oli vastausten perusteella käytössään keskenään samantapaisia lukemiseen kannustavia keinoja. Opettajien lukuharrastuksen tukemisen keinot luokkahuoneessa jakoutuivat viiteen pääryhmään. Näitä pääryhmiä olivat opetusmenetelmät, lukumateriaali, tasoryhmät, kannustaminen ja luokassa vallitseva lukukulttuuri. Kuvio 5 havainnollistaa keskeiset lukuharrastuksen tukemisen keinot luokkahuoneessa.

Kuvio 5: Lukuharrastuksen tukeminen luokkahuoneessa opettajien kokemana

Opetusmenetelmiin liittyvien vastausten perusteella opettajat käyttivät luokassaan paljon toiminnallisuutta lukemiseen kannustamiseksi. Opettajat mainitsivat vastauksissaan esimerkiksi erilaiset toiminnalliset lukutehtävät. Myös luokassa toimivat kiertopisteet mainittiin osassa opettajien vastauksissa. Kiertopisteet mahdollistivat opettajien mukaan monipuoliset lukemistehtävät luokassa. Luokassa lukemiseen kannustettiin opetusmenetelmällisesti myös niin omien projektien kuin valtakunnallistenkin projektien kautta.

Tunnilla koitan itse keksiä paljon toiminnallista juuri näille pienille. Jos annat pelkän tekstin ja jos se on vähänkin pidempi niin se voi ahdistaa oppilasta. Lapsi ei pääsee siitä eteenpäin, jos on jotakin toiminnan häikkääkin niin ei lapsi jaksakaan ja saa sitä luettua. Tuommoiset toiminnalliset erilaiset lukutehtävät niin niitähän ne voi tehdä ihan kuin häkkää. Ne ei niin kuin ehkä huomaa, että ne tekevät siinä sitä lukemista. Niin sitten tosi kauan ne jaksavat. Aino

Kyllähän se on hyvä, kun on monenlaisia näitä lukuprojekteja, joita yritetään ihan valtakunnallisestikin luoda, jotta saataisiin ne lapset lukemaan, että he huomaisivat tosiaan sen, kuinka hienoa se lukeminen on ja millaisiin seikkailuihin ja asioihin he pääsevät sitä kautta. Helena

Kirjaston hyödyntäminen opetuksessa yhdistettiin lukumateriaaliin liittyvään teemaan. Opettajat kertoivat hyödyntävänsä runsaasti kirjastoa, joka kannustaa lukumateriaalin puolesta lukemiseen. Opettajien mukaan se, että lapset pääsevät itse lainaamaan kirjoja kirjastosta on edellytys sille, että lapset innostuvat lukemisesta. Kaikki opettajat mainitsivat, että oppilaiden on todella tärkeää saada valita ja lainata kirjoja itse. Opettajien mukaan on myös tärkeää päästä kirjastoon.

Mielestäni se, että lapset pääsevät lainaamaan kirjoja on ihan ykkösedellytys siihen, että he innostuvat lukemisesta ja siitä, että he saavat tavallaan itse valita. Totta kai kirjastonhoitajalta voi kysyä ja itse yritän kanssa tutkia tavallaan niitä hyllyjä, että tietäisin vähän missä on mitäkin, jotta jokainen saisi semmoista itselleen sopivaa luettavaa. Se on varmaan toinen tärkeä, jos ensimmäinen on se, että pitää päästä sinne kirjastoon ja valita itse. Toinen on se, että löytää joko itse tai avustettuna sellaista kirjaa ja kirjallisuutta, mikä itselle sopii. Joku mikä itseään kiinnostaa, mutta sitten myös se, että se on sellaista mitä pystyy lukemaan. Elina

Kirjaston sijainti suhteessa kouluun näyttäytyi kauttaaltaan suhteellisen hyvänä. Lähes jokainen opettaja mainitsi kirjaston sijaitsevan kävelymatkan päässä koululta. Jos kirjasto sijaitsi hieman kauempana, kirjastoauto vieraili koululla säännöllisesti. Opettajista Salla ja Jutta kuitenkin mainitsivat, että kirjasto sijaitsee liian kaukana säännölliseen hyödyntämisen kannalta. Molemmat heistä olisivat olleet halukkaita hyödyntämään kirjastoa säännöllisesti. Salla ja Jutta olivat kuitenkin tyytyväisiä kirjastoauton säännölliseen vierailuun, vaikka aikataulutuksen oman luokan toimintaan nähden oli ajoittain heikkoa.

Kirjastoauto tulee joka viikko yhen kerran ja joka toinen viikko kaks kertaa. Se on kyllä kova käytös. Ei ehkä kaikilla oppilailla, mutta kyllä sitä silti aina käytetään. Mutta kyllä mä varmaan enemmän ku kerran vuodes niitten kans kirjastos kävisin, jos se olis tos lähempänä. Salla

Kirjaston palvelun mainittiin olevan pääasiassa lapsiystävällistä ja helppokäyttöistä. Myös kirjaston kanssa toteutettava yhteistyö koettiin toimivaksi. Moni opettaja kertoi hyödyntävänsä kirjaston palveluita etenkin silloin, jos kirjastossa tarjottiin ohjattua toimintaa. Opettajat mainitsivat hyödyntävänsä kirjaston tarjoamia kirjavinkkauksia, lukudiplomeita sekä kirjakasseja. Etenkin kirjakassin tilaaminen kirjastosta mainittiin useasti. Tämän mainittiin helpottavan opettajan työtä. Opettajista etenkin Salla, Viola ja Linda mainitsivat hyödyntävänsä kirjakasseja.

Kirjastostahan mä aina tilaan sitte valmiin satsin kirjoja. Mä vain kerron, et tällisiä lapsia mulla on ja otan vähä kuvakirjoja ja sitte ne laittaa jopa joulukirjoja ennakkoon, ku ne arvioi että ne vois olla jouluun asti lainas. Ja sitte ne kyl nopeesti tekee sen korillisen kirjoja per luokka. Mä vaan sähköpostina laitan sille tietoja et mulla on näin monta oppilasta luokassa, ja lukutaso on tämä ja tämä. Salla

Opettajilla oli myönteisiä kokemuksia tasoryhmien hyödyntämisestä opetuksessa. Opettajien kokemusten perusteella tasoryhmiin yhdistettiin oppilaiden yksilöllisyys. Tasoryhmien myötä opettajat kokivat, että he pystyvät tukemaan jokaista oppilasta. Tämän lisäksi tasoryhmissä jokaisella oppilaalla on mahdollisuus edetä oman taitotasonsa mukaisesti. Taitotasojen hyötyinä nähtiin myös mahdollisuus tarjota jokaisen taitotasolle sopivaa lukumateriaalia. Lisäksi tasoryhmien nähtiin tukevan erityisesti sellaisia oppilaita, joilla on haasteita toiminnanohjauksessa ja keskittymisessä.

No varmasti meillä on se meidän tämä lukemisen vaiheisiin ohjautuva opetus niin, että jokainen saa harjotella sitä lukemista sellasessa ryhmässä, missä ei oo liian helppoja asioita eikä liian vaikeita. Niin että jokainen saa sillä omalla lähikehityksenvyöhykkeellä mennä siinä. Niin uskoisin, että se on varmasti semmonen mikä kannustaa. Jutta

Vastausten perusteella tasoryhmissä kannustaviin keinoihin lukeutuivat myös erilaiset lukuläksyt, joilla pystytään mahdollistamaan tehtävien eriyttäminen sekä huomioimaan oppilaan taitotaso. Opettajat mainitsivat vastauksissaan myös säännöllisen rytmin ja rutiinin kannustavan lukemiseen luokahuoneessa. Nämä mahdollistavat säännöllisesti tapahtuvan lukemisen luokahuoneessa.

Opettajien mukaan kannustaminen luokahuoneessa oli jatkuvaa ja säännöllistä. Osa opettajista kertoi hyödyntävänsä lukemiseen kannustamiseen liittyen erilaisia palkintosysteemejä. Opettajien kertoman mukaan lukemisen kautta pystyi tavoittelemaan erilaisia palkintoja. Luokassa saattoi olla opettajien mukaan käytössä myös luokan yhteinen palkintosysteemi, jonka tavoitteena on kannustaa oppilaita lukemaan. Vastauksista nousivat esiin myös erilaiset lukupassit, joihin merkitään leimoja lukemisen jälkeen. Opettajat mainitsivat lisäksi lukemiseen kannustavaksi keinoksi lomabingot, joita he jakavat oppilaille usein lomien ajaksi. Osa opettajista kertoi, että myös lukupassin täyttämisestä ja lomabingon suorittamisesta oppilaille oli mahdollisuus saada palkintoja.

Mulla on ihan palkintosysteemi eli palkitsen. Meillä on ollut erilaisia projekteja. Yksi projekti oli, että sai kerätä tarroja ja sitten oli myös legoprojekti sivumäärien mukaan. Kun oli lukenut, sai rakentaa legolinnaa. Meillä oli myös linnaprojekti. Kun oli lukenut kirjan, sai tietyn määrän legoja, tietynlaisia legoja ja sitten he sai rakentaa. Sille piti olla oma aikansa ja paikkansa. Aina mulla on joku palkinto ollut vähän siitä, että mitä sitten saa tehdä. Mira

Opettajien ajatukset luokan lukukulttuurista näyttäytyivät hyvin samankaltaisina. Opettajat pitivät tärkeänä, että lukemiselle järjestetään luokassa myös tarpeeksi aikaa. Opettajat ajattelivat, että oppilaiden on myös päästävä lukemaan itse valittuja ja lainattuja kirjoja luokassa. Osa opettajista kertoi myös hyödyntävänsä luokan pikkukirjastoa kirjojen lainaamiseen ja välitunnin aikana lukemiseen. Toisaalta lukukulttuurin nähdään olevan opettajien mukaan hyvin vaihtelevaa

ja riippuvan opetettavasta ryhmästä. Opettajien mukaan luokan lukukulttuuria rajoittivat läpi-käytävien asioiden suuri määrä ja kova kiire. Opettajat ajattelivat, että kaikkea ei välttämättä ehditä käymään läpi. Suurin osa opettajista koki kuitenkin erittäin tärkeäksi, että lukemiselle olisi löydettävä oma paikkansa. Opettajien mukaan lukutaitoa tulisi myös hyvä juhlia enemmän esimerkiksi lukujuhilla.

Lukukulttuuri on vaihteleva. Riippuu ehkä just itsestään, että mimmoisen merkityksen sille milläkin hetkellä antaa. Toki se riippuu myös siitä luokastakin. Elina

Vastausten perusteella osa opettajista koki oman luokkansa lukukulttuurin melko heikkona. Opettajat kokivat, että luokassa on paljon eritasoisia lukijoita, jolloin lukukulttuurin luominen on hieman haastavaa. Tällöin opettajat kokivat, että lukeminen on jokseenkin epäsäännöllistä, eikä rutiinia lukemiseen ole syntynyt. Opettajista Mira kertoi olevansa tyytymätön oman luokkansa lukukulttuuriin.

Osa oppilaista on niin eri tasoisia vielä. Siihen lukukulttuuriin en ole oikein tyytyväinen. Oppimiskeskusteluissa kävi ilmi, kun kysyin, että luetko niin ”En oikein, että läksy vain luetaan”, vaikka oli hyväkin lukija. Niin ei oikein kiinnostanut. Sitten moni vanhempi sanoo, että kun on niin hitaita lukijoita, kun lukemaan ei opi kuin lukemalla, että miten sitä nopeutta saisi lisää. Mira

Opettajien mukaan lukukulttuuriin kuuluivat vahvasti lukuryhmät, jotka rytmittävät arkea. Opettajista suurin osa mainitsi pitävänsä viikossa yhden äidinkielen tunnin lukutuntina, jolloin lukemiselle on oma aikansa. Osa opettajista mainitsi myös, että jokaisella äidinkielen tunnilla luetaan ääneen. Äidinkielen tunneilla luetaan opettajien mukaan myös yhdessä tai siten, että aikuinen kuuntelee oppilaan lukemista. Opettajista muutama kertoi osallistavansa myös oppilaita ohjeiden lukemiseen tunneilla. Osassa vastauksista ilmeni myös toiminnallisuus lukukulttuurissa esimerkiksi ulos oppimaan pisteiden kautta. Vastauksista nousi esiin myös oppilaan oman lukupaikan valinnan merkitys. Opettajat kertoivat, että luokassa saatettiin tehdä esimerkiksi lukupesä ennen lukemisen aloittamista.

Olihan ne innoissaan ku ne otti vaikka säkkituolin tai menivät pulpetin alle lukemaan. Joillakin tietysti oli vähän hankalaa, ettei se kaikilla onnistu. Paikallaan lukeminen ei todellakaan sovi kaikille. Et ne saa mennä ihan minne vaan luokan läheisyyteen, osa

lukee käytävällä. Ja se on se rituaali et ku sä saat tehdä sen oman pesän jonnekki niin se on se juttu mikä innostaa ja kiinnostaa. Salla

Lukukulttuuriin liitettiin opettajien vastausten mukaan kirjaston säännöllinen hyödyntäminen. Osa opettajista piti lukukulttuuriin kuuluvana myös kirjastokortin hankkimista. Vastausten perusteella jokaisen opettajan luokassa oli aina saatavilla kirjoja. Osa opettajista mainitsi lukukulttuuriin liittyväksi myös koulun pikkukirjaston, jossa on aina saatavilla uusia kirjoja. Lisäksi suurin osa opettajista kertoi lukevansa luokassa säännöllisesti luokan yhteistä luokkakirjaa.

Me luetaan luokkakirjaa, niin että pääsääntöisesti meil on mun ekaluokan tunneilla luokkakirja mitä luetaan. Vähä vaihtelua siitä, että mikä se kirja on ja lapset kyllä tykkää tosi paljon sitä kuunnella. Ja sitte tosiaan, että saavat itte sitte ottaa lukemista ku on vapaa-aikaa niin lukea sitte vapaa-valintaisesti. Jutta

Meillä on ollu luokkakirja mitä on luettu. Sitä vois ehkä olla enemmänki. Jos haluaa niin tehdä niin pitää melkeen olla joku kiinteä aika, että esim. viikko päättyy aina siihen. Mutta meilläki ny oikeen oo lukujärjestykses sellasta ku meillä on jakotunnit perjantaina. Mutta se on kyllä järjestettäväs. Oppilaat kyllä tykkää ja kuuntelee mielellään. Linda

Lukukulttuuriin kuuluivat opettajien vastausten perusteella lisäksi oppilaille säännöllisesti annettavat lukuläksyt. Osa opettajista mainitsi ottaneensa käyttöön myös viikonloppuläksyn. Opettajat korostivat, että vanhempien on erittäin tärkeää kuunnella lapsensa lukuläksy. Tämän vuoksi suurin osa opettajista oli myös ottanut käyttöönsä lukuläksyyn vaadittavan kuittauksen, jotta lukuläksy varmasti luetaan kotona.

Lukuläksy pitää hoitaa vanhempien kans. Ja se on niin tärkeää lapsille et se vanhempi kuuntelee. Se ei oo ku se viis minuuttia. Ja sen lapunki uhalla se jätetään kuuntelematta et vanhempien takiahan me se läksykuittaus laitettiin. Ei oo läksyjen kuunteleminen itsestäänselvyys, ei ole valitettavasti. Salla

Opettajat käyttivät luokahuoneessaan kaiken kaikkiaan monipuolisesti erilaisia lukemiseen kannustavia keinoja. Vastausten perusteella opettajilla oli käytössään useita erilaisia tapoja, joilla he kannustavat oppilaita lukemaan luokahuoneessa. Opettajien vastauksissa korostui myös lukemiseen kannustavien keinojen yhteneväisyys. Opettajien lukuharrastuksen tukemisen

keinot jakautuivat vastausten perusteella opetusmenetelmiin, lukumateriaaliin, tasoryhmiin, kannustamiseen ja luokassa vallitsevaan lukukulttuuriin.

7.4 Luokan ja koulun lukumateriaali

Opettajien kertoman perusteella luokasta löytyvä lukumateriaali oli kauttaaltaan monipuolista. Luokasta löytyvän lukumateriaalin kuvailtiin olevan helppolukuista, tavutettua sekä sellaista kirjallisuutta, joissa on suuret kirjaimet ja paljon kuvia. Lisäksi luokasta kerrottiin löytyvän lyhyitä tarinoita sekä pidempää kertomakirjallisuutta. Jokaisen opettajan luokasta löytyi luettavaa. Lukumateriaalin määrä vaihteli kuitenkin jokaisen opettajan kohdalla.

Lapset varmaan lukevat aika laidasta laitaan, eläinkirjallisuutta ja sitten tietysti jalkapallokirjallisuutta. Ne tykkäävät jalkapallojuttuja katsoa. Nyt tehdään myös lapsille niitä lastendekkareita niistä ne myös tykkäävät. Ne ovat mielestäni tosi kivoja. Minun mielestäni on ihan hirveästi kaikenlaista. Täytyy löytää tuolta valikoimasta itselle mieleistä. Kyllä on aika tarkka tai jotain, jos ei mitään löydä sieltä. Mira

Opettajien mukaan luokasta löytyy erilaisia kirjasarjoja, jotka on tarkoitettu eritasoisille lukijoille. Opettajat mainitsivat Banaani-, Tähti-, Lukuraketti ja Keltanokka-kirjasarjat, jotka ovat lapsille suosittuja ja helppolukuisia kirjasarjoja. Tällaiset kirjasarjat olivat opettajien mukaan hyviä valintoja luokkaan, sillä ne tarjoavat monen tasoista luettavaa. Opettajat kuvailivat syksyllä luokassa olevan helppolukuista luettavaa ja keväällä lukumateriaalin olevan hieman haastavampaa.

Pääasiassa varmaan suurin osa lukee semmoisia helppolukuisia kirjoja. Sitten on niitä eri kirjasarjoja. Niitä vihreä banaani ja keltainen banaani. Varmaan niillä tasoilla suurin osa on. Moni haluaa vielä tavutettua tekstiä. Osa pystyy lukemaan vähän isompia kirjoja. Kyllä varmaan suurin osa vielä silleen haluaa, että täytyy olla vähän kuvia, isoa tekstiä ja sellaista, että on mielekästä lukea. Aino

Lisäksi luokasta löytyvän lukumateriaalin kuvattiin olevan sellaista, joka kiinnostaa lapsia. Opettajat kertoivat valitsevansa luokan lukumateriaalin joko itse tai yhdessä lasten kanssa. Opettajat kertoivat huomioivansa lasten mielenkiinnonkohteet valitessaan luokkaansa luettavaa. Osa opettajista myös kertoi, että lapset saavat valita itse kirjastosta luokkaan yhden tai kaksi itseä kiinnostavaa kirjaa. Tämän kerrottiin edesauttavan sitä, että jokaiselle lapselle löytyy

luokasta mielekästä luettavaa. Kirjastokäyntien yhteydessä luokan lukumateriaali yleensä päivitetään uudempaan.

Pääasias lapset valitsee kirjat. Itte valitten sinne niitä kirjoja myös, ellei sitte oppilaat oo valinnu niitä tarpeeksi. Pakostaki jos jokainen valitsee vaikka ne kaks kirjaa tonne luokkaan, niin pakostahan sieltä löytyy sitte jokaaselle kiinnostavaa luettavaa. Viola

Opettajien kertoman perusteella luokan lukumateriaali lasten kiinnostuksen kohteiden mukaisesti voidaan jakaa pelimaailmaan, tietokirjoihin, eläinkirjoihin, urheiluun, koneisiin ja moottoreihin, luontokirjoihin sekä karttakirjoihin. Pelimaailmaan liittyen suosittuja kirjoja olivat Legoihin ja Minecraftiin liittyvät kirjat. Tietokirjat eri aihealueista olivat kauttaaltaan suosittuja. Opettajat kertoivat tietokirjojen suosion perustuvan kirjojen selailuun, kuviin ja kuvatekstien lukemiseen. Eläinteemasta mainittiin kiinnostavan etenkin lemmikit, dinosaurukset ja hevoset. Urheiluun liittyvistä kirjoista eniten mainintoja sai jalkapallo. Koneisiin ja moottoreihin liittyvissä kirjoissa kiinnosti erilaiset autot ja traktorit. Luontokirjat ja karttakirjat ovat myös opettajien mukaan suosittuja kirjoja luokassa.

Usein luetaan tietokirjoja eri aiheista, näitähän on täälä luokas paljo. Eihän ne niitä jaksaa siis kokonaansa lukea, vaan ne lukee näitä pieniä kuvatekstejä ja kattoo kuvat. Nää eläikirjat on nyt tosi suosittuja meillä. Sitten nuo tuommoiset tietokirjat jalkapallosta sun muusta. Ei he nyt varsinaisesti tämmösiä kannesta kanteen lue, vaan sielä on aina joku pieni juttu jonka ne lukee. Salla

Luokan lukumateriaalin kuvattiin olevan pääasiassa kirjastosta lainattuja. Osa opettajista kertoi luokan kirjojen olevan heidän omaa kokoelmaansa tai kirjastosta hankittuja poistokirjoja. Sähköisiä materiaaleja kerrottiin käytettävän vain vähän tai ei lainkaan. Kaikissa kouluissa ei ole mahdollisuutta hyödyntää sähköisiä materiaaleja. Jos sähköisiin materiaaleihin oli mahdollisuus, laitteet eivät toimi tai sovellukset ovat hitaita. Sähköisten materiaalien toiminnan puutteet haittaavat niiden hyödyntämistä.

Koulukirjastot kuvattiin olevan harvassa. Opettajien kertoman mukaan kouluilla ei ollut juuri lainkaan omaa kirjastoa. Jos koululla mainittiin olevan koulukirjasto, se sisälsi yleensä hyvin vanhoja kirjoja menneiltä vuosikymmeniltä. Kirjaston läheinen sijainti vaikuttaa opettajien mu-

kaan siihen, ettei koulun yhteistä kirjastoa päivitetä uudempaan. Lisäksi opettajat kertoivat koulun vähäisen panostuksen kirjallisuuteen näkyvän heikolla kirjatarjonnalla, joka ei takaa kaikille mielekästä luettavaa.

No tuola yläkerras on kirjahylly, mutta se on jotenki niin. Noh, isommillehan sielä on kirjoja, mutta ne on aika vanhoja. Meillä ei päivitetä koululla yhteistä kirjastoa, koska kirjasto on tossa lähellä. Ja mä voisin sen yläkerran kirjahyllyn vaikka samantien viedä kaatopaikalle sen hyllyn sieltä kirjoineen päivineen. Että käyttäis mielummin tuota kirjastoa. Se on tosi surkia tuo koulun kirjasto. Joissaki kouluissa oikeesti pidetään kirjastoa ja uusitaan materiaalia ja satsataan siihen puoleen paljo. Tää koulu ei satsaa mitenkää ja se kyllä näkyy. Eihän sieltä löydy kaikille millää mielenkiintosta kirjaa. Linda

Opettajat kuvasivat koko koulun lukumateriaalin koostuvan pääasiassa kirjaston kirjoista. Moni opettaja arveli jokaisen opettajan hyödyntävän enemmän tai vähemmän kirjaston palveluita. Tällöin lukumateriaalin hankinnan vastuu on jokaisen luokan omalla opettajalla. Kirjastojen kuvattiin sijaitsevan pääasiassa koulun läheisyydessä. Kirjaston läheisen sijainnin vuoksi koulukirjaston kuvattiin olevan osittain tarpeeton, sillä kirjastosta olisi mahdollista hankkia ajankohtaista ja mielekästä luettavaa.

Koulun kirjatarjonta ei oo ollu ihan huippuluokkaa, mutta nyt on tammikuun jälkeen saatu hyviä uusia kirjoja. Mutta vähä aikasemmin ne oli jämähtyny jonnekki tonne menneille vuosikymmenille. Ja sitte tosiaan se ku se kirjasto on noinki lähellä niin se että varmaan on paljon luotettu siihen kirjaston materiaaliin kyllä. Jutta

Opettajien vastausten perusteella luokan lukumateriaalin kuvattiin olevan kaiken kaikkiaan todella monipuolista. Luokasta löytyvän lukumateriaalin kerrottiin olevan helppolukuista, tavuttua ja sellaista kirjallisuutta, joissa on suuret kirjaimet sekä paljon kuvia. Lisäksi opettajat mainitsivat luokasta löytyvän lukumateriaalin olevan lapsia kiinnostavaa. Tavallisesti luokan lukumateriaali valittiinkin yhdessä lasten kanssa, jolloin mielenkiinnonkohteet pystyttiin ottamaan hyvin huomioon. Luokan lukumateriaalin kerrottiin olevan pääasiassa myös kirjastosta lainattua. Koulukirjastojen taas kuvattiin vastausten perustella olevan melko harvassa. Yleensä kirjat olivat koulukirjastossa opettajien mukaan myös hyvin vanhoja. Näin ollen oppilaat eivät

löytäneet koulun kirjastosta mielekästä luettavaa. Opettajat ajattelivat koulun kirjaston kuitenkin kaiken kaikkiaan melko turhaksi, koska yleinen kirjasto sijaitsi monessa tapauksessa hyvin lähellä koulua.

7.5 Lasten vapaa-ajan lukeminen ja sen tukeminen

Opettajien ajatukset lasten vapaa-ajan lukemisesta näyttäytyivät samankaltaisina. Kaikilla opettajilla oli samanlaiset käsitykset lasten lukemisen tilanteesta. Vastauksista nousi esiin etenkin huoli lasten lukemisen vähentymistä kohtaan. Opettajien mukaan lasten lukemisessa vallitsee huolestuttava tilanne, sillä vapaa-ajan lukeminen on vähentynyt huomattavasti. Tämän vuoksi myös lukuharrastus on menettänyt suosiotaan. Opettajien mukaan koulussa lukemisen merkitys on kasvanut, sillä vapaa-ajan lukeminen on harvinaisempaa. Lukuharrastuksen pariin kannustaminen oli opettajilla tietoista toimintaa ja kannustamisen merkitys tiedostettiin opettajien keskuudessa.

Ei ne lue. Tai on semmosia, siis jotenki se on polarisoitunu hirvittävän paljon. Että on semmosia lapsia jotka ahmii aivan valtavia määriä, sielä luetaan Harry Pottereita tyyliin. Ja melekeen voi sanoa, että ne lukee ne vilauksessa. On se kauttaaltaan vähentyny, mutta ne ääripäät on kasvanu. Sanotaan niin. Jutta.

Olen kyllä tosi huolestunut siitä tämänhetkisestä tilanteesta. Jotenkin, vaikka on äänikirjoja ja tosi hyviä kirjoja kaikenikäisille ja koko ajan tulee uutta kirjallisuutta niin jotenkin tuntuu, että miten se ei sitten tavoita kuitenkaan. Mielestäni lukeminen harrastuksena on tosi paljon vähentynyt. Mira

Opettajat listasivat muutamia syitä, jotka vaikuttavat mahdollisesti vapaa-ajalla tapahtuvan lukemisen vähentymiseen. Tällaisia syitä olivat muun muassa älylaitteet, pelit ja muut viihdykkeet. Opettajat kokivat, että ruudun välityksellä on saatavilla valmiiksi prosessoitua tietoa, joten lapsilta ei enää vaadita omaa sitkeyttä tiedonhankintaan. Myös älylaitteiden saatavuuden helpous vähentää kirjaan tarttumista. Opettajien mukaan myös tylsyyden sietäminen on vähentynyt. Tällöin älylaitteeseen tarttuminen on mielekkäämpää, kuin kirjan lukeminen. Jutta, Salla ja Linda kuvailivat älylaitteiden käyttöä seuraavanlaisesti.

Tuntuu, että jos on niin sanottu tylsä hetki vapaa-ajalla niin ei ne lapset nykyään tartu siihen kirjaan. Enemmänki siihen someen. Se on liian helposti saatavilla se koko maailma ja se lukeminen vaatii sitkeyttä siinä vaiheessa kun sitä harjoitellaan ja sitä pitää

oikeesti harjoitella ja harrastaa, että se pysyy se taito yllä. Niin se vaatii sitä sitkeyttä. Mutta sitte ku sä saat sen ruudun eteen niin, sä saat sen kaiken pureksittuna valmiiks. Sä et tarvi sitä sitkeyttä siihen että sä ite keskittyisit ja saat sieltä jotakin. Jutta

Toisaalta kyllä vähä hankala et kyllähän ne älylaitteet vie niin suuren ajan. Omasta luokasta huomaan kans sen et niitä kiinnostaa tottakai se mitä tapahtuu puhelimella. Et jos pitäs valita koneen ja kirjan väliltä niin kaikki valittis sen koneen. Se on kyllä este lukemiselle ja sen harrastamiselle. Kyllä mä sanon et se kone ja pelaaminen nii kyllä se vie lopunki lukuinnon. Et osa kyllä, mut niitä ei oo ku muutama ikäryhmäs, jotka lukee tosi paljon. Ku ennen luettiin tosi paljon, tietysti ku ei ollu mitää puhelimia sun muita. Salla

Mutta en mä usko siihen, että yhtäkkiä tulis joku sellanen sukupolvi tuolta että, kännykkähän ei ohita enää mikää. Kirjahan ei tuu sitä enää ikinä ohittamaan. Kännykkä on ehkä se este, tai no ei se nyt este oo, mutta sellanen mikä vie sitä aikaa. Koulukaan ny ei voi määräänsä enempää vaikuttaa. Linda

Opettajilla oli yhtenäinen käsitys vapaa-ajan lukemisen vaihtelevaisuudesta. Vaihtelevuuden kuvattiin olevan suurta. Lisäksi lasten vapaa-ajan lukemisen nähtiin olevan hyvin polarisoitunut ilmiö. Ilmiötä kuvastaa se, että osa lapsista lukee vapaa-ajallaan paljon ja osa ei lue juuri lainkaan. Ääripäiden välillä kuvattiin olevan valtava ero. Opettajien mukaan ne lapset, jotka osavat lukea ensimmäisellä luokalla, lukevat todennäköisesti myös vapaa-ajallaan. Lisäksi opettajien kokemusten perusteella hyvään lukutaitoon liittyi kirjaston aktiivinen käyttö vapaa-ajalla.

Opettajilla oli hyvin samankaltaisia ajatuksia vapaa-ajan lukemisen tukemisesta. Vastausten perusteella opettajat kokivat, että heillä oli melko rajattu rooli lasten vapaa-ajan lukemisen tukijoina. Opettajien mukaan yhteistyö ja kodin rooli olivat merkittäviä tekijöitä vapaa-ajan lukemisen tukemisessa. Kaikki opettajat mainitsivat, että vapaa-ajalla tapahtuvassa lukemisessa on suuria eroja lasten välillä.

Osa lukee tosi paljon ja osa ei lue yhtään. Edes läksyjä. Viola

On niitä lapsia, jotka lukevat paljon ja sitten on niitä, jotka eivät lue. Siinä on varmaan se haarukka aika valtava. Yleensä ne, jotka ei ehkä lue omalla vapaa-ajallaan, niin siinä on yleensä taustalla oma lukutaito. Se ei ole kauhean vahvaa ja kotona ei välttämättä

tueta siihen lukemiseen. Siinä tarvittaisiin silloin enemmän sitä koulun osuutta, että yrittäisiin tietysti tukea. Emme mekään yksin pysty koulussa saamaan sitä lukutaitoa sujuvammaksi. Kyllä siinä tarvitaan semmoista yhteistyötä. Elina

Opettajat pitivät vastausten perusteella myös kirjastoa tärkeänä vapaa-ajan lukemisen tukemisessa. Opettajien mukaan vanhemmat pystyvät hyödyntämään lastensa kanssa kirjastoa vapaa-ajalla ja lainaamaan kirjastosta mielekästä luettavaa. Vastausten perusteella osa opettajista lainasi myös koteihin kirjastosta lainattuja kirjoja, jotka tukivat vapaa-ajalla tapahtuvaa lukemista. Lisäksi erilaiset lukuläksyt, joita annetaan muualtakin kuin aapisesta tukivat opettajien mukaan lasten vapaa-ajan lukemista.

Opettajien vastausten perusteella näkemykset lasten vapaa-ajalla tapahtuvaan lukemiseen vaikuttamisesta näyttäytyivät hyvin yhdenmukaisina. Vastausten perusteella kaikkien opettajien mukaan oli merkittävää, että opettaja kannustaa vapaa-ajalla tapahtuvaan lukemiseen. Toisaalta opettajat kuitenkin vahvasti kokivat, että heillä on vain rajalliset vaikuttamismahdollisuudet vapaa-aikaan.

Kannustamalla. Eihän me pysty siihen muuten vaikuttamaan. Niitä me ei pystytä kontrolloimaan, että käykö ne kirjastos. Mutta sehän on aika jännä et kirjastossahan ne tietää aika hyvin, että tää lapsi ei käy juuri koskaan kirjastossa. Ku tää on pieni paikkakunta niin ne suurinpiirtein rekisteröi ne ketkä siellä käy ja ketkä ei. Mutta kyllä sitte taas on tullu joiltaki vanhemmilta että on ihana kattoo ku se on niin innostunu kotonaki lukemaan. Viola

Opettajien vastausten perusteella korostui ajatus siitä, että lukemisesta tulisi tehdä arkipäiväinen rutiini. Useampi opettaja kertoi viestittäneensä koteihin, että pienillä lapsilla kaikki lukeminen kotona on hyödyllistä. Tähän liittyen moni opettaja korosti, että vapaa-ajalla ei tarvitse lukea pelkästään kirjaa. Opettajista Salla toi esille, että kotona voi lukea esimerkiksi kauppaliistoja.

Et sitä me opettajat yritetään kannustaa, että lukekaa vapaa-ajalla. Lukekaa. Ihan mitä vaan. Kauppaliistoja, tehkää ja kirjottakaa kauppaliistoja ja lukekaa niitä. Että se ei oo niinku sillä tavalla että olis pakko ottaa kirja käteen ja lukea 10 minuuttia. Vaan se pitäis ottaa siihen arkipäivään osaksi. Salla

Vastauksissa korostui toistuvasti etenkin kodin merkitys lasten vapaa-ajan lukemiseen vaikuttajana. Opettajien mukaan koteihin oli tärkeää viestittää lukemisen tärkeydestä. Opettajat myös mainitsivat, että kodeissa täytyisi huolehtia lasten vapaa-ajalla tapahtuvasta lukemisesta, jotta lapsen lukeminen voisi kehittyä.

Olen huomannut välillä sellaisen asian, että joillakin vanhemmilla voi sen jälkeen, kun ekaluokalla lapsi oppii lukemaan niin he ovat vähän, että no niin tämä oli tässä. Enempää ei tarvita, mutta jos sitä lukutaitoa ei sen jälkeen harjoiteta aktiivisesti niin se ei välttämättä kaikille vaan kehity itsestään. Elina

Opettajien kertoman mukaan koteja lisäksi kannustetaan käymään kirjastossa. Lasten vapaa-ajalla tapahtuvaan lukemiseen vaikuttaminen tapahtuu opettajien mukaan myös kirjaston kautta. Yhteistyötä kirjaston kanssa pidettiin siis merkittävänä. Kirjasto näyttäytyi monen opettajan silmin houkuttelevalta. Opettajien mukaan kirjaston lukunurkkaukset ja panostaminen lastenosastoon houkuttelevat lapsia ja perheitä lukemaan. Hyvän ja toimivan kirjaston mainittiin pitävän aktiivisesti kirjavinkkauksia ja pieniä tapahtumia, kuten satutunteja ja kirjasuunnistuksia. Moni opettaja toivoikin kirjaston lisäävän ja kehittävän toimintaansa, sillä opettajien mukaan lapset pitävät kirjavinkkauksista ja kirjastossa käymisestä.

Kyllä minä sanoisin, että kirjastoon on kivasti panostettu. Mielestäni lasten puolelle on ylipäättään saatu semmoista houkuttelevuutta. Siellä on semmoisia pieniä tuoleja lapsille ja kaikkia missä on kiva istua ja lukea. Minun mielestäni siellä järjestetään jotain niitä satuhetkiäkin alle kouluikäisille. Helena

Muutaman opettajan silmin kirjasto näyttäytyi kuitenkin pienenä ja vanhana. Opettajilla oli myös näkemyksiä siitä, ettei kirjaston ulkomuoto sinällään houkuttele lapsia luokseen, vaikka kirjoja olisikin hyvin saatavilla ja palvelu toimisi. Muutaman opettajan mukaan kirjasto olisi houkuttelevampi paikka tutkia ja lukea erilaisia kirjoja, jos kirjaston ulkomuotoa päivitetäisiin.

Ihan hyvin on siis kirjoja saatavilla ja se palvelu pelaa. Mutta ei se kyllä loppujen lopuksi ulkomuodollansa houkuttele ketää luokseen. Jotenki aika synkkä se on. Viola

Opettajien vastausten perusteella ääneen lukemista pidettiin todella tärkeänä. Opettaja lukee lapselle koulussa ja opettajien mukaan myös vanhempien tulisi lukea lapselle. Vastauksista kävi ilmi, että opettajien mukaan lapsen olisi tärkeä saada kokemuksia siitä, että lukee itse ääneen ja

hänelle myös luetaan. Osa opettajista mainitsi lisäksi erilaiset lukukampanjat, joita voidaan tehdä yhdessä kotona lapsen kanssa.

Opettajien ajatukset lasten vapaa-ajan lukemisesta ja vapaa-ajan lukemisen tukemisesta näyttivät hyvin samankaltaisina. Opettajien vastauksissa korostui etenkin huoli lasten lukemisen vähenemisestä. Opettajien huoli nousi esiin myös vapaa-ajalla tapahtuvan lukemisen vähenemisestä. Opettajien mukaan tämän vapaa-ajan lukemisen vähenemisen vuoksi lukuharrastus onkin menettänyt suosiotaan. Opettajat mainitsivat vapaa-ajan lukemisen vähentymisen syyksi esimerkiksi älylaitteet, pelit ja muut viihdykkeet. Kaikki opettajat pitivätkin tärkeänä, että opettaja kannustaa lasta vapaa-ajalla tapahtuvaan lukemiseen. Vastausten perusteella opettajat kuitenkin kokivat, että heillä on melko rajattu rooli lasten vapaa-ajan lukemisen tukijoina. Opettajat korostivatkin vastauksissaan toistuvasti kodin merkitystä lasten vapaa-ajan lukemiseen vaikuttajana.

7.6 Opettajien ajatuksia kodin roolista

Opettajien ajatukset vanhempien roolista näyttivät hyvin samankaltaisina. Vastausten perusteella vanhemmilla on opettajien mukaan todella oleellinen rooli lasten lukemisen tukijoina. Opettajat olivat yksimielisiä siitä, että jos vanhemmat eivät tue lukuharrastusta, niin opettaja ja koulu eivät yksin pysty paljoakaan tekemään lukuharrastuksen tukemisen suhteen.

Jos vanhemmat ei mitenkään sitä lukuharrastusta tue niin en tiedä, kuinka paljon koulu oikeastaan yksin pystyy tekemään. Silloin se on aika vaikeaa. Elina

Opettajien kertoman mukaan lukemisen malli tulee kotoa. Vanhemmilla on opettajien mukaan suuri rooli lukemaan kannustamisessa. Opettajat mainitsivat, että kodin rooli on todella suuri etenkin silloin, jos lapsella on lukemisen haasteita. Opettajat lisäksi toivoivat vanhempien olevan yhteydessä kouluun, jos kotona huomataan jotakin, mikä mietityttää lapsen lukemisessa. Suurin osa opettajista kertoi pitävänsä hyvin tärkeänä, että kotona kuunnellaan, kun lapsi lukee. Vanhempien tulisi olla siis koko ajan mukana lapsen lukemaan oppimisessa ja lukemisessa.

Se mitä välillä kanssa yrittää vanhemmille sanoa on, että sitten kun lapsi lukee niin aikuinenkin ottaisi sen kirjan. Silloin välittyisi semmoinen lukemisen malli siellä kotonakin, kun monta kertaa nyt on, että aikuisetkin tekevät, jotain tavallaan. Helena

Kotona olisi tärkeää, että joku myös kuuntelee sen lapsen ääneen lukemista, mutta totta kai, kun perheellä on erilaisia tilanteita niin ei sekään voi olla tavallaan se vaatimus. Olen pistänyt, viestiä, että voi lukea, vaikka perheen koiralle tai jos ei mitään mummua tai kummiakaan löydy tai naapurua niin ihan, vaikka pehmolelulle, että ne ovat tosi hyviä kuuntelijoita. Elina

Vastausten perusteella opettajat kokivat, että kaikki vanhemmat eivät välttämättä ymmärrä sitä, kuinka suuri rooli heillä on lastensa lukemisen kannalta. Opettajien mukaan vanhemmat eivät välttämättä ymmärrä myöskään sitä, miten paljon he pystyvät tukemaan lukemista kotona. Opettajat korostivat vastauksissaan, että kotona ei tarvitsisi lukea kuin ehkä vartin päivässä. Vastausten perusteella opettajat olivat lisäksi sitä mieltä, että pienellä panostuksella vanhemmat pystyvät tekemään paljon lukemisen eteen.

Tuntuu, että kaikki vanhemmat eivät ehkä ymmärrä sitä kuinka suuri rooli heillä olisi siinä ja kuinka paljon he oikeasti pystyisivät siinä auttamaan. Kyse ei ole kuitenkaan ehkä kuin vartista päivässä ja ei ole väliä, jos joku päivä jää välistä, kunhan vaan siinä olisi semmoinen joku säännönmukaisuus. Elina

Opettajien vastausten perusteella opettajat kannustavat vanhempia lukuharrastuksen tukemiseen tiedottamalla. Opettajat mainitsivat, että vanhemmille kerrotaan viesteissä mitä koulussa tehdään. Opettajien mukaan koteihin viestitetään myös esimerkiksi kirjastossa käynnissä olevista kampanjoista. Vastausten perusteella opettajat lisäksi neuvoivat vanhempia lukemaan kirjallisuutta, jossa kerrotaan lukemisen tärkeydestä.

Opettajien ajatukset yhteistyöstä kotien kanssa vaikuttivat vastausten perusteella yhteneviltä. Opettajien mukaan on tärkeää viestittää koteihin lukutaidon merkityksestä ja säännöllisen harjoittelun tärkeydestä. Vanhemmille tulisi opettajien mukaan painottaa lisäksi lapselle lukemista, lukemista lapsen kanssa ja lukemiseen kannustamista. Osa opettajista kuitenkin mainitsi ajatuksensa siitä, että koteja ei kuitenkaan pystytä sen enempää pakottamaan näihin toimiin. Opettajat kokivat “valtansa” siis rajallisena.

Mulla on aina yleensä se, että lue lapselle, lue lapsen kanssa ja kannusta lasta lukemisessa. Se on niin tärkeää pääomaa mitä se lapsi sitä kautta saa. Helena

Opettajat pitivät tärkeänä yhteistyön kannalta erilaisia yhteydenpidon muotoja kotien kanssa. Yhteydenpidon muodoiksi opettajat mainitsivat esimerkiksi Wilman, vanhempainillat, tutustumispäivän ja oppimiskeskustelut. Nämä ajateltiin yhteydenpidon muodoiksi, joissa pystytään painottamaan lukemisen tärkeyttä. Opettajien mukaan yhteistyössä kotien kanssa on tärkeää yhteinen sitoutuminen vapaa-ajan lukemiseen. Lisäksi yhteisesti sovitut palkkiot mainittiin osassa opettajien vastauksissa. Opettajien kertoman mukaan erityisesti lapset ja perheet, joilla on haasteita tulisi tavata useamman kerran vuodessa ja keskustella siitä millaiset kirjat lapselle voisivat sopia. Kirjojen hankintaan osa opettajista kertoi antaneensa vanhemmille myös kirjastokortin hakulomakkeita.

Toki tälläsiä lapsia ja perheitä joilla on haasteita niin tavataan useamman kerran vuodessa ja keskustellaan toki siitä että mites tämmönen kirja esimerkiks. Kun teidän lapsi harrastaa lajia X niin tiedän että siihen lajiin liittyviä tarinallisia kirjoja on, että mites jos hakisitte kirjastosta. Niin saattaa osalla sitte toki tuottaakin jotain hedelmää. Jutta

Opettajista suurin osa mainitsi vapaa-ajan lukemisen tukemisen lähtevän lapsen kotoa. Opettajien mukaan kodeilla on todella suuri merkitys vapaa-ajan lukemisen tukemisessa, koska opettajat eivät vastauksien mukaan pysty vaikuttamaan kaikkeen lukemiseen. Vastausten perusteella opettajat olivat siis sitä mieltä, että lukevan aikuisen mallin tulisi näkyä kotona. Vanhempien rooli esimerkinnäyttäjänä oli opettajien mukaan siis kiistaton. Lapsella olisi hyvä olla saatavilla monipuolisesti kirjoja kotona. Opettajat painottivat sitä, että kirjoja on helppo hakea kirjastosta. Opettajien mukaan vanhempien tulisi lisäksi tarjota lapselle myös mahdollisuus luku-harrastukseen. Opettajien kertoman mukaan vapaa-ajan lukemisen tukemiseen vaikuttaa yhteistyö kotien kanssa.

Kyllähän se iso osa siitä tukemisesta tapahtuu kotona. Mutta tietyllä tavalla, no en mä tiedä kuinka vanhemmat sitte kokee sen, että ollaanko me tietyllä tavalla täälä koululla poliiseinaki siinä että heitä ”vahditaan”. Että kannustetaanko me vai painostetaanko me siihen. Aina alkusyksystä ku on vanhempainilta niin me kerrotaan kotiväelle että on todella tärkeää että he kuuntelee sen lapsen lukuläksyn aina. Ja että lapsi lukee sen ääneen. Ja meillä on tämmönen lukuläksy lista, johon vanhemmat kuittaa että se on luettu. Kun vanhempi tietoisesti ottaa sen roolin että on kuuntelija, niin lapsi kokee sen asian myös tärkeäksi. Jutta

Kyllä se sitten kotoa ehkä lähtisi. Jotenkin ajattelee, että kotona olisi semmoinen malli ja lapsella olisi saatavilla kirjoja. Kyllä siellä kotoa täytyisi varmaan tukea, että lapsella olisi mahdollisuus siihen lukuharrastukseen. Aino

Opettajien kertoman mukaan vapaa-ajan lukemisen tukemiseen vaikuttaa yhteistyö kotien kanssa. Suurin osa opettajista mainitsi, että koteihin viestitetään kirjaston lukukampanjoista ja koteihin annetaan myös yleisesti neuvoja lukemisen suhteen. Osa opettajista piti myös tärkeänä kotien kannustamista siihen, että lapsi ottaisi ruudun sijasta kirjan luettavaksi.

Some vie niin paljon sitä aikaa. Omien lasten kans mä oon käyttäny sitä että he niinkun ostaa sitä someaikaa sillä että he lukee niinkun kirjaakin. Ja varsinkin kesäloman aikana että sitä lukemista tulis. Ja kyllähän mä oon sitä sitte vanhempainkeskusteluis tuonu esille omien oppilaiden vanhemmille, että jossain määrin sitä kirjaa pitää työntääkin nenän eteen. Että se ei ois ainoa vaihtoehto se ruutu, vaan tarjota sitä että nyt on aika lukea. Jutta

Mutta enhän mä voi kaikkea, et mullon aikalailla sidotut kädet kuitenkin. Enhän mä voi sinne vapaa-ajalle muutaku antaa näitä vinkkejä. Salla

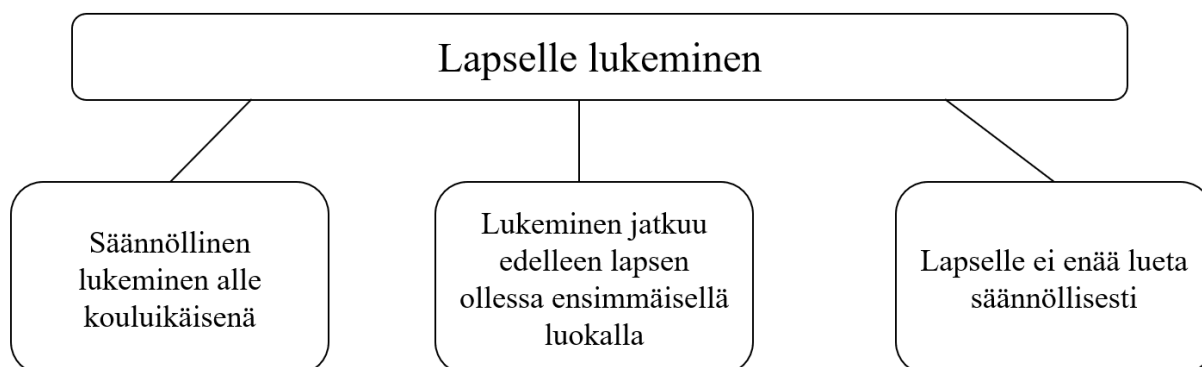
Kaiken kaikkiaan opettajien ajatukset vanhempien roolista lasten lukemisen tukijoina näyttäytyivät samankaltaisina. Opettajien mukaan vanhemmilla on todella merkittävä rooli lasten lukemisen tukijoina. Opettajat korostivatkin vastauksissaan sitä, että jos vanhemmat eivät tue lasten lukuharrastusta niin opettaja ei voi tehdä paljoakaan yksin lukemisen tukemisen suhteen. Opettajat näkivät lukemisen mallin tulevan myös kotoa. Toisaalta opettajat kuitenkin kokivat, että kaikki vanhemmat eivät välttämättä ymmärrä sitä, kuinka suuri rooli heillä on lasten lukemisen kannalta. Lisäksi opettajien ajatukset yhteistyöstä kotien kanssa vaikuttivat yhteneviltä. Lasten vapaa-ajan lukemisen tukemiseen vaikuttaakin opettajien mukaan yhteistyö kotien kanssa.

8 Vanhempien ajatuksia lasten lukuharrastuksen tukemisesta

Tässä luvussa tuodaan esiin kyselyaineiston tuloksia. Ensimmäisenä tuodaan esiin vanhempien omia lukutottumuksia sekä vanhemman lukemista lapselleen. Tämän jälkeen perehdytään vanhempien ajatuksiin omasta roolistaan lasten lukuharrastuksen tukijoina sekä tapoihin, joilla vanhemmat kannustavat lapsiaan lukemaan. Lopuksi käsitellään, miten vanhemmat ajattelevat lapsensa suhtautuvan lukemiseen ja onko suhtautumisessa tapahtunut muutoksia lukemaan oppimisen jälkeen.

8.1 Lapselle lukeminen ja vanhemman lukutottumukset

Tulosten perusteella lapsille lukeminen oli yleistä. Maininnoista tuli ilmi yleisimpänä lapsille iltasadun lukeminen. Kyselyn tulosten perusteella lapselle lukeminen voitiin jakaa kolmeen kategoriaan. Kategoriat jakautuivat lapselle säännölliseen lukemiseen lapsen ollessa alle kouluikäinen, edelleen tapahtuvaan lukemiseen, sekä kategoriaan, jossa lukemista ei tapahdu enää lainkaan säännöllisesti.

Kuvio 6: Vanhempien ajatukset lapselle lukemisesta

Vanhempien vastauksissa näyttäytyi runsaana edelleen lapselle tapahtuva lukeminen. Tällöin lapselle luetaan edelleen säännöllisesti. Erityisesti päivittäin luettavat iltasadut saivat lasten vanhemmilta useita mainintoja edelleen tapahtuvasta lukemisesta. Vanhempien vastauksissa mainittiin yleisesti, että lapselle on luettu kirjoja säännöllisesti lapsen ollessa alle kouluikäinen. Osa vanhemmista kuvaili lukemisen olleen runsasta ja vanhemmat myös kertoivat lukemisen alkaneen jo lapsen ollessa aivan pieni. Eräs vanhempi kertoi iltasadun lukemisesta muodostuneen tärkeä rutiini lapsiperhearjessa.

On luettu ja luetaan edelleen. Toisinaan saattaa unohtua, mutta hyvin säännöllisesti olemme lukeneet. Lapset monesti myös muistuttavat, mikäli meinaa unohtua. Ilmeisesti tärkeä rutiini tästäkin muodostunut. Toisaalta iltasatuhetki on meidän perheessä myös tärkeä yhteisen rauhoittumisen kannalta. Vanhempi 3.

On, lapsillemme on kaikille luettu säännöllisesti mm iltasatuja pienestä lapsesta lähtien ja toki muutenkin. Vaikka osaavat itse lukea niin siltikin luemme edelleen tänä päivänä, lapset 8- ja 10-vuotiaat. Vanhempi 26

Osa vanhemmista taas kertoi, että lukemista ei tapahdu enää lainkaan säännöllisesti. Vanhempien vastauksista voitiin erottaa yleisiä syitä, jotka ovat johtaneet säännöllisen lukemisen loppumiseen. Vanhemmat mainitsivat säännöllisen lukemisen loppumisen syyksi arjen kiireet ja ajan riittämättömyyden. Osa vanhemmista kertoi äänikirjojen helppouden vieneen voiton lukemisesta. Tällöin vanhemmat laittavat itselukemansa iltasadun sijaan suoratoistopalvelusta iltasadun, jonka lapsi voi kuunnella. Vanhemmista osa taas vastasi, että lasta ei kiinnosta tai lapsi ei halua, että hänelle enää luetaan vanhempien toimesta. Tällöin iltasadun lukeminen on loppunut.

Ei ole luettu säännöllisesti. Ketää ei oo kiinnostanut lukeminen tai kirjat. Vanhempi 25.

Lapsille olen pienempänä lukenut lähes päivittäin lastenkirjoja. Nykyään joskus harvakseltaan saatan vielä lukea, mutta arjen kiireen keskellä ei vain aina jää aikaa. Joskus saatamme toki yhdessä katsella esim. tieteiskirjoja tai "etsimyskirjoja". Vanhempi 17.

Kyllä on luettu, säännöllisesti. Nykyinen kiire on rikkonut säännöllisen rutiinin. Toinen vanhempi pyrkii kyllä aina lukemaan, mutta on myös päiviä, jolloin yksinkertaisesti ei kerkeä lukemaan iltasatua. Vanhempi 20.

Tulosten perusteella oppilaiden vanhempien lukutottumukset näyttäytyivät monipuolisena. Vastausten perusteella uutisia ja lehtiä luettiin päivittäin. Vastaavasti sosiaalinen media ja sähköisten materiaalien lukeminen näyttäytyi runsaana vanhempien keskuudessa. Tähän liitettiin erilaiset sosiaalisen median alustat ja lukeminen tieteellisistä artikkeleista blogeihin ja uutisiin. Tämän kaltaista lukemista tapahtui päivittäin ja säännöllisesti. Varsinaisten painettujen kirjojen maininnat jäivät selkeästi vähäisemmiksi.

Harvemmin tulee luettua mitään "kunnollista", esim. kirjaa. Pääsääntöisesti luen puhelinta selaten ja siellä sosiaalista mediaa. Myös lehdet tulee silloin tällöin luettua, pääasiassa sähköisesti. Mainokset luen säännöllisesti. Vanhempi 20.

Aikani ei aina riitä lukemiseen mutta rakastan lukea kirjoja, ihan tavallisia painettuja kirjoja. Silloin tällöin luen netistä uutisia. Vanhempi 26.

Kiinnostus painettuja kirjoja kohtaan vaihteli vanhempien keskuudessa. Osa vanhemmista kertoi pitävänsä perinteisten painettujen kirjojen lukemisesta, ja osa vanhemmista ei osoittanut kiinnostusta kirjoihin. Vastauksista ilmeni vanhempien lukemattomuus perinteisiä kirjoja kohtaan vähäisen kiinnostuksen vuoksi. Mainittuja syitä kirjojen lukemattomuudelle olivat ajan puute, vähäinen kiinnostus ja lukivaikeudet. Ajan puute ja kiireellinen arkirytmii olivat useasti toistuvia syitä vanhempien omalle lukemattomuudelle.

Kirjojen lukemiseen ei itselläni juurikaan ole aikaa. Vanhempi 3

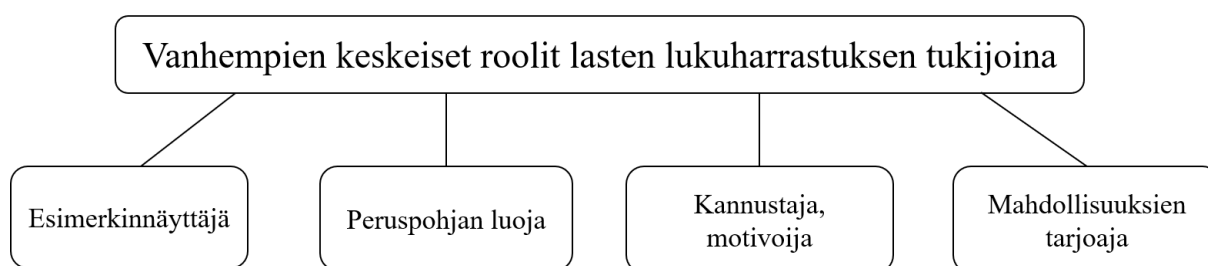
Olen huono lukemaan kirjoja, sillä lukunopeuteni ei ole koskaan ollut mikään aivan huippu. Selailen lähinnä netistä uutisia ja esim. joitain vastaan tulevia artikkeleita. Vanhempi 17.

Luen asiakirjoja, sähköposteja jne. työni vuoksi n. 7h päivittäin, mistä syystä en ole kiinnostunut enkä innostunut lukemisesta vapaa-ajalla. Vanhempi 7.

Tulosten perusteella oppilaiden vanhempien lukutottumukset näyttäytyivät monipuolisena. Vastausten perusteella uutisia ja lehtiä luettiin päivittäin. Vastaavasti sosiaalinen media ja sähköisten materiaalien lukeminen näyttäytyi runsaana vanhempien keskuudessa. Perinteisten painettujen kirjojen lukeminen oli selkeästi harvinaisempaa arjen kiireen tai kiinnostamattomuuden takia. Vanhempien lukutottumuksiin liittyi vahvasti myös lapselle lukeminen. Tulosten perusteella enemmistö vanhemmista on lukenut lapsilleen säännöllisesti lapsen ollessa alle kouluikäinen ja vanhemmista enemmistö lukee myös lapsilleen yhä edelleen. Vanhempien vastausten perusteella vähäiselle lapselle lukemiselle löytyi usein jokin tietty syy. Yleisimmiksi syiksi vanhemmat mainitsivat arjen kiireet ja jaksamattomuuden, äänikirjojen helppouden sekä sen, että lasta ei kiinnosta tai lapsi ei halua. Vastauksista kävi myös ilmi, että ensimmäisellä luokalla olevalle lapselle iltasatu luetaan yleensä pienempien sisaruksien kautta.

8.2 Vanhempien ajatuksia omasta roolistaan lukuharrastuksen tukijoina

Vanhemmat ajattelivat oman roolinsa olevan tärkeä. Lisäksi he ajattelivat lapsensa lukemisen tukemisen kuuluvan vanhemman velvollisuuteen. Jos vanhempi ajattelee roolinsa tärkeäksi, hän kokee oman roolinsa olevan merkittävä lapsen lukemisen tukijana. Tällaisten vastausten perusteella vanhempi, joka ajatteli roolinsa tärkeäksi, koki roolinsa olevan myös aktiivinen ja toimivansa esimerkinnäyttäjänä. Lisäksi tärkeää roolia kuvailtiin muun muassa peruspohjan luojaksi, kannustajaksi ja motivoijaksi sekä mahdollisuuksien tarjoajaksi. Vastausten perusteella vanhempien ajatukset omasta roolistaan voitiinkin jakaa neljään erilaiseen rooliin. Vanhempien keskeiset roolit jakautuivat esimerkinnäyttäjäksi, peruspohjan luojaksi, kannustajaksi ja motivoijaksi sekä mahdollisuuksien tarjoajaksi. Kuviossa 7 on esitettyä vanhempien keskeiset roolit lasten lukuharrastuksen tukemisessä.

Kuvio 7: Vanhempien keskeiset roolit lasten lukuharrastuksen tukijoina

Vanhemmat ajattelivat esimerkin voiman olevan merkittävä lapsen lukemisen tukemisessä ja useat vanhemmat pitivätkin omaa rooliaan esimerkillisenä. Vanhemmat kertoivat osoittavansa kiinnostusta lastensa lukemiseen ja pyrkivät myös lukemisharrastuksen innoittajaksi. Useampi vanhempi oli sitä mieltä, että lapsi ei omaksu lukemisen mallia tai lukemisen iloa, jos kotona ei lueta. Lisäksi he kokivat, ettei lapsen pakottaminen lukemaan tunnu mielekkäältä, vaikka lukemisesta olisikin hyötyä.

Vanhempien rooli on merkittävä. Jos kotona ei lueta, ei lapsi saa lukemisen mallia eikä lukemisen ilo välttämättä siirry aikuisuuteen. Nykylapsia joutuu usein myös pakottamaan lukemaan. Tämä ei tunnu vanhemmasta kivalta, mutta lapsia helpottaa, jos vanhempi lukee samaan aikaan. Malli on siis ehdottoman tärkeä. Vanhempi 8

Osa vanhemmista kuvaili vastauksissa oman roolinsa peruspohjan luojaksi. Tällöin koettiin vanhemman velvollisuudeksi huolehtia siitä, että lapsi oppii lukemaan ja pitää lukuharrastusta yllä. Tähän rooliin liitettiin myös ajatus siitä, että vanhemmalla on mahdollisuus luoda pohjaa lukutaidolle jo varhaislapsuudesta alkaen. On siis vanhempien vastuulla huolehtia siitä, että lapsi saa pohjan kehittyvälle lukutaidolle. Vanhempien ajatusten perusteella peruspohjan luonti lukutaidolle koettiin merkittäväksi.

Olen tehnyt peruspohjan jo aikanaan aloittamalla iltasatujen lukemisen heti pikkuvauva-aikana. Vanhempi 15.

Vanhemmista osa ajatteli oman roolinsa lapsensa lukemisen tukijana kannustajaksi ja motivojaksi. Tällöin vanhemmat ajattelivat, että he pystyvät tukemaan lapsen lukemista kannustamalla ja motivoimalla. Lisäksi he korostivat, että vanhemman esimerkillä, mahdollistamisella ja kannustamalla on suuri merkitys siihen, millaisen lukutottumuksen lapsi omaksuu tulevaisuudessa.

Uskon että vanhemman esimerkillä, mahdollistamisella ja kannustamisella on valtavan suuri merkitys lapsen myöhempään lukutottumukseen. Toki kaikki eivät ole lukijoita, mutta arvostetaan sitä molemmat vanhempina ja halutaan osaltamme tukea siihen. Vanhempi 27.

Vanhemmat pitivät omaa rooliaan myös mahdollisuuksien tarjoajana. Tämä rooli yhdistettiin tilanteeseen, jossa vanhemmat tarjoavat lapselleen kokemuksia ja elämyksiä erilaisista lukumateriaaleista. Tällöin vanhemmat kertoivat vievänsä lastaan usein kirjastoon. Lisäksi he saattoivat osallistua kirjaston tarjoamiin toimintoihin. Vastausten perusteella mahdollisuuksien tarjoajina vanhemmat myös huolehtivat siitä, että kirjoja on saatavilla kotona. Tällöin rooliin kuului se, että vanhempi huolehtii lukumateriaalin saatavuudesta.

Roolini on ehkä tällä hetkellä enemmän tarjota mahdollisuuksia ja vinkkejä, mitä lukea seuraavaksi. Vanhempi 15

Mielestäni maailma, jonka kirjat avaavat on korvaamaton, enkä halua lapseni jäävän siitä paitsi. Kannustan lasta lukemaan päivittäin ja vierailemme usein kirjastossa, jossa hän voi etsiä uutta mielenkiintoista luettavaa. Vanhempi 9

Osa vanhemmista ajatteli omassa toiminnassaan olevan parantamisen varaa. Tällöin saatettiin kokea syyllisyyttä oman toiminnan puutteellisuudesta. Syyllisyyttä aiheutti se, että vanhempi

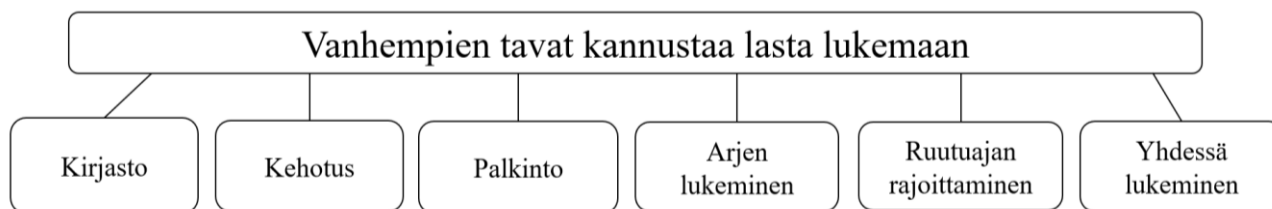
näytti tiedostavan oman roolinsa olevan tärkeä, mutta siitä huolimatta ei pysty tukemaan lasta haluamallaan tavalla. Lasta saatetaan kuitenkin kannustaa lukemisen pariin, mutta tukeminen jää jokseenkin puutteelliseksi kiireen vuoksi.

Koen, että oma roolini on tärkeä, sillä kasvatan lasta. Velvollisuutenani on myös huolehtia, että lapsi oppii lukemaan. Pysin kannustamaan lasta oppimaan uutta, mutta koen että minulla on kuitenkin parantamisen varaa. Töiden ja lasten harrastuksista johtuva kiire on kyllä yksi rajoittava tekijä lukemisen tukemisessa. Vanhempi 20.

Vastauksien perusteella vanhemmat ajattelivat lastensa lukemisen tukijana monia erilaisia rooleja. Vastauksista ilmeni kuitenkin runsaana se, että oma rooli vanhempana ajatellaan merkittäväksi ja vaikuttavan lasten lukuharrastuksen tukemiseen. Keskeisimpiä rooleja lasten lukemisen tukemisessa olivat esimerkinnäyttävä, peruspohjan luoja, kannustaja ja motivoija sekä mahdollisuuksien tarjoaja. Osa vanhemmista tunsyi syyllisyyttä oman toiminnan puutteellisuudesta. Vastausten perusteella vanhemmat tiesivät, että heillä on merkittävä rooli lapsensa lukemisen tukijana, mutta kokivat, etteivät pysty täyttämään sitä. Moni vanhemmista mainitsikin roolissaan olevan parantamisen varaa.

8.3 Vanhempien tavat kannustaa lasta lukemaan

Tulosten perusteella vanhemmat kannustavat lapsiaan lukemaan vapaa-ajalla monilla erilaisilla tavoilla. Maininnat vanhempien käyttämistä kannustustavoista jakautuivat kuuteen pääteemaan. Näitä pääteemoja olivat kirjaston hyödyntäminen, kehottaminen, palkitseminen, arjessa lukeminen, ruutuajan rajoittaminen sekä yhdessä lukeminen. Nämä pääteemat ovat nähtävissä kuviossa 8.

Kuvio 8: Vanhempien keskeiset tavat kannustaa lasta lukemaan

Tulosten perusteella kirjaston palvelujen hyödyntäminen näyttäytyi aktiivisena. Kirjaston hyödyntäminen näyttäytyi vanhempien ja lasten yhteisenä toimintana. Vanhempien vastausten perusteella kirjastoa saatettiin käyttää säännöllisesti viikoittain, muutaman viikon välein tai kerran kuukaudessa. Osa vanhemmista kertoi, että lapset saavat käydä kirjastossa myös omatoimisesti.

Pyritään käymään säännöllisesti. Isommat lapset käyvät omatoimisesti ja ekaluokkalainen joskus sisarustensa kanssa. Ekaluokkalaisten kanssa ollaan yleensä käyty yhdessä ja opeteltu kirjaston käyttöä. Kovasti oli innoissaan omasta kirjastokortista! Vanhempi 3.

Vanhempien vastauksista nousi esiin, että kirjastoa hyödynnetään pääasiassa säännöllisesti lasten lukutarpeisiin. Vastauksissa mainittiin lasten mahdollisuus valita kirjastosta itse kirjansa. Osa vanhemmista kertoi, että kirjastosta lainataan kirjojen lisäksi joskus myös elokuvia ja sarjoja sekä lautapelejä, Xbox pelejä ja musiikkia. Kirjaston palveluita hyödynnettiin vastauksien mukaan myös osallistumalla kirjaston tapahtumiin. Osa vanhemmista mainitsi lisäksi viettävänsä yhdessä lastensa kanssa aikaa kirjastossa pelaten pelejä ja leikkimällä sekä opettamalla kirjaston käyttöä.

Lainaamme melkein viikoittain kirjoja ja lehtiä kirjastosta. Viihdymme myös kirjastossa pelaten pelejä ja leikkimällä. Vanhempi 22.

Vanhemmat kertoivat kannustavansa lapsiaan lukemaan kehottamalla. Tällöin vanhemmat kuvailivat muistuttavansa ja kehottavansa lastaan tarttumaan kirjaan. Vanhempien mukaan he muistuttavat lapsiaan lukemisesta sekä kotitehtävien että perinteisten kirjojen osalta. Joidenkin vanhempien mukaan kehoitus liittyi myös kirjaston käyttöön. Tällöin lasta saatettiin kehottaa käymään kirjastossa. Lisäksi kehoitus liitettiin älylaitteiden tai pelikonsolien pois laittamiseen.

Lähes päivittäin pyritään muistuttamaan lukemisesta. Viemme lapsia kirjastoon, meillä on kirjoja lähes aina saatavilla kotona. Yritän itsekin näyttää myös mallia. Vanhempi 8.

Käymme kirjastossa ja lapselle on hankittu oma kirjastokortti. Lasta kannustetaan käymään kirjastossa. Vanhempi 13.

Vanhemmat ajattelivat kannustavansa lastaan lukemaan myös erilaisten palkintojen kautta. Palkinnot ja ruutuajan rajoittaminen oli yhdistetty useamman vanhemman vastauksessa. Tällöin palkitseminen liittyi siihen, että lapsi sai pelata ansaittuaan peliaikaa lukemalla. Vastauksien mukaan rajoituksiin kuuluivat puhelimen käytön rajoittaminen, jotta myös kirjojen lukemiselle jäisi aikaa. Lukemaan motivointi saatettiin kuitenkin nähdä haasteellisena, sillä älylaitteet ja pelikonsolit ovat lasten isoimpia mielenkiinnonkohteita.

Lapsia tuntuu olevan vaikea motivoida lukemaan, koska älylaitteet ja pelikonsolit vievät usein voiton. Toisinaan peliaikaa saa vain lukemalla. Vanhempi 8

Iltaisin saa valvoa aina vähän myöhempään jos ajan käyttää lukemiseen. Vanhempi 26

Osa vanhemmista kertoi kannustavansa lastansa lukemaan niin sanotun arjen lukemisen näkökulmasta. Tällöin lukemiseen kannustettiin kotitehtävien kautta. Vanhemmat kertoivat tarkistavansa kotitehtävät ja kuuntelevansa lapsen lukuläksyn tarkasti. Lisäksi arjen lukemiseen liitettiin erilaisten liikennemerkkien, tuoteselosteiden tai kauppalistojen lukeminen. Tällöin vanhemmat saattoivat kannustaa lastansa lukemaan erilaisia tekstejä yllättävissä tilanteissa.

Huolehdimme tietenkin läksylukemiset tarkasti. Kovasti yritetään houkutellessa lukemaan erilaisia juttuja. Tarjotaan erilaisia kirjoja ja käydään kirjastossa. Puhelimen käyttöä yritetään myös rajoittaa, jotta aikaa saisi muullakin tavalla vietettyä. Ehkä iltasaturutiini toimii myös jollakin tavalla kannustimena. Joskus myös vaihdamme rooleja ja lapset lukevat iltasadun vanhemmille. Vanhempi 3.

Luemme kauppoissa tuotetekstejä, ulkona tienviittoja, mainoksia jne. Vanhempi 7

Vastauksissa mainittiin myös vanhemman ja lapsen yhteinen lukeminen kannustamisen muotona. Vanhemman ja lapsen yhdessä lukemista pidettiin tärkeänä kannustimena osassa vanhempien vastauksista. Yhdessä lukemiseen liittyi osaltaan vanhempien antama esimerkki. Vanhemmat kertoivat antavansa lukevan aikuisen mallia lapselleen, kun he lukevat yhdessä. Tällöin lapsi saa myös kuulla vanhempansa lukemista.

Meillä luetaan yhdessä. Kannustan lukemaan pätkän kerrallaan ja sitten voin lukea vuorostani lapselle pätkän. Vanhempi 4

Ehkä iltasaturutiini toimii myös jollakin tavalla kannustimena. Joskus myös vaihdamme rooleja ja lapset lukevat iltasadun vanhemmille. Vanhempi 3.

Myös lasten sanomat, lasten tasoinen lehti tulee lapsille ja sitä luemme yhdessä. Myös aito tarinan kuuntelu aktivoi lasta, koska hän saa siinä vanhemman huomiota ja hetken näyttää taitojaan myös kotona. Vanhempi 13.

Osa vanhemmista ei vastauksien perusteella kannustanut lastansa lainkaan lukemaan. Vanhemmat mainitsivat kannustamattomuuden syyksi lapsen lukevan mielellään ilman kannustamista-kin. Osa taas kertoi lukemisen tulevan lapsilla automaattisesti, joten lukemiseen ei ollut vanhempien mukaan syytä kannustaa.

Lastani ei pahemmin tarvitse kannustaa, sillä hän lukee kovin mielellään ilman kannustustakin. Pyritään käymään kirjastossa ja lapsi saa lainata niin paljon kirjoja kuin jaksaa kantaa. Vanhempi 15.

Suurin osa vanhemmista kannustaa vastauksien perusteella jollakin tavalla lastaan lukemaan vapaa-ajalla. Vanhemmilla on vastauksien mukaan käytössään monia erilaisia tapoja lukemiseen kannustamiseen. Maininnat vanhempien käyttämistä kannustustavoista jakautuivat kuuteen pääteemaan. Näitä pääteemoja olivat kirjaston hyödyntäminen, kehottaminen, palkitseminen, arjessa lukeminen, ruutuajan rajoittaminen sekä yhdessä lukeminen. Jos vanhempi ei kannusta lastaan lukemaan, lapsi on usein omatoiminen, joten kannustamista ei vanhempien toimesta tarvita.

8.4 Kotoa löytyvä lukumateriaali

Vanhempien vastausten perusteella kotoa löytyvä lukumateriaali voitiin jakaa neljään eri teemaan. Näiden kategorioiden perusteella lukumateriaali jaettiin lastenkirjoihin, sarjakuviin, tietokirjoihin ja lehtiin. Lastenkirjoihin liittyvään teemaan poimittiin vanhempien vastauksista ensikirjat sekä kuva- ja satukirjat. Yleiset lastenkirjojen aiheet liittyivät prinsessoihin, autoihin ja eläimiin. Tällaiset kirjat olivat hyvin yleisiä vanhempien kertoman perusteella. Satukirjat, ensikirjat ja kuvakirjat olivat vanhempien mukaan kirjoja, joita lapsille oli luettu jo varhaislapsuudessa.

Perinteisiä lastenkirjoja (jopa vanhempien omasta lapsuudesta). Paljon Mauri Kunnaksen kirjoja, Aino-kirjoja, Tomppa-kirjoja sekä disneyn kirjoja. -Aku Ankka+ taskukirjat. Vanhempi 12.

Suomalaista lastenkirjallisuutta, esim. Tatu ja Patu-kirjat, Ella-kirjoja, heppakirjoja, tytär pitää Mauri Kunnaksen satukirjoista. Vanhempi 5.

Sarjakuvat mainittiin vanhempien vastauksissa useasti. Sarjakuvista erityisesti Aku Ankka sai useita mainintoja. Sarjakuvat mainittiin etenkin sellaisena lukumateriaalina, jotka kiinnostavat lapsia. Sarjakuvia olikin saatavilla monessa kodissa. Vanhempien mukaan sarjakuvat saattoivat olla kirjastosta lainattuja tai itse hankittuja.

Paljon Aku Ankkoja, taskukirjoja, lastenkirjoja jotka kiinnostavat lasta. Monen tasoista ja monenlaista lukemista löytyy niin lasten omista kirjahyllyistä kuin olohuoneen kirjahyllystä. Vanhempi 10.

Aku Ankkoja lapsen toiveesta, loput kirjat ovat enemmän nuoremmille tai vanhemmille, mutta tosiaan kirjastoon olen aina valmis lapsiani viemään. Vanhempi 1.

Tietokirjat mainittiin myös useasti sellaisena kirjallisuutena, joka kiinnostaa lapsia erityisesti. Vanhempien mukaan lapset pitävät tietokirjojen selailusta. Tietokirjojen aiheet liittyivät etenkin legoihin, dinosauruksiin ja eläimiin. Tietokirjojen mainittiin olevan lapsille suunnattuja ja heitä kiinnostavia. Vanhempien mukaan lapsille oli hankittu tietokirjoja kirjastosta. Lapset olivat myös itse saaneet valita tietokirjoja omien mieltymystensä mukaisesti.

Satukirjoja, sarjakuvalehtiä/pokkareita, tutkimuskirjoja esim. dinosauruksista ja legojen rakentamisesta. Vanhempi 14.

Lisäksi vanhemmat kertoivat lasten lukevan erilaisia lapsille suunnattuja lehtiä. Vanhempien maininnat lasten lukemista lehdistä liittyivät lasta kiinnostaviin aiheisiin. Lasten lukemia lehtiä olivat vanhempien mainintojen mukaan erilaiset lelulehdet sekä Lego- ja Pokemon-lehdet. Lasten kiinnostus lehtiä kohtaan perustui lehtien selailuun ja kuvien katsomiseen. Lehdet olivat useimmiten hankittu itse koteihin.

Erilaiset lehdet (Pokemon, Lego, Bionicle, Aku Ankat, Mad). Vanhempi 16.

Myös lasten hesari tulee talouden lapsille ja välillä Aku Ankka tai prinsessalehti. Vanhempi 13.

Vanhempien vastauksista tuli ilmi kotoa löytyvän luettavan materiaalin monipuolisuus. Vanhempien kertoman mukaan kirjoja löytyi kotoa suhteellisen paljon. Vastausten perusteella lasten luettava materiaali oli myös heidän ikätasolleen sopivaa ja liittyi heidän mielenkiinnonkohteisiinsa. Vanhemmat kertoivat luettavan materiaalin olevan pääasiassa omia, mutta vastauksista ilmeni myös runsas kirjaston käyttö. Kirjaston käyttö mainittiin useasti, kun puhuttiin lapselle mieluisan luettavan etsimisestä. Pieni osa vanhemmista mainitsi myös perheessään olevan käytössä jokin suoratoistopalvelu, josta lapsi voi kuunnella halutessaan äänikirjoja.

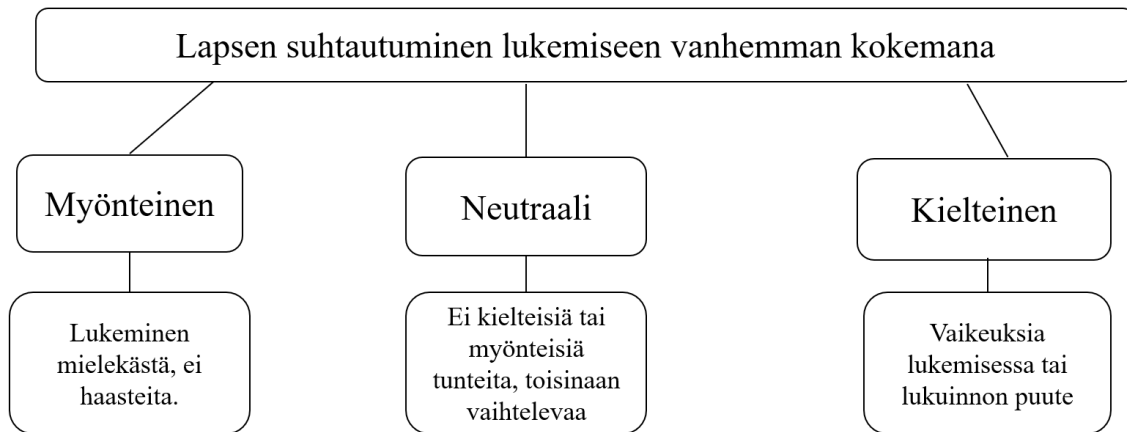
Lapsille suunnattuja kuvakirjoja, satukirjoja, tietokirjoja ja sarjakuvia. Lisäksi löytyy myös kirjaston kirjoja, pääasiassa lasten valitsemia. Vanhempi 20.

Meillä on paljon lastenkirjoja joihin tullut uusi puoli kun osaa itse lukea. Myös äänikirjasovellus käytössä. Vanhempi 21.

Kaiken kaikkiaan kotoa löytyvä lukumateriaali näyttäytyi vanhempien vastausten perusteella monipuolisena. Vastausten perusteella kotoa löytyvä lukumateriaali jaettiin lastenkirjoihin, sarjakuviin, tietokirjoihin ja lehtiin. Luettavan materiaalin kerrottiin olevan enimmäkseen omasta takaa, mutta vanhemmat kertoivat myös runsaasta kirjaston hyödyntämisestä kirjoja lainatessa. Osa vanhemmista mainitsi kotoa löytyvään lukumateriaaliin kuuluvan myös äänikirjojen kuuntelemisen.

8.5 Vanhemman ajatukset lapsen lukemiseen suhtautumisesta

Vastausten perusteella vanhempien ajatukset lapsensa lukemiseen suhtautumisesta olivat vaihtelevia. Vastaukset jaettiin kolmeen kategoriaan. Suhtautumisen tavat luokiteltiin myönteisiksi, negatiivisiksi ja neutraaleiksi. Tässä yhteydessä myönteisellä suhtautumisella tarkoitetaan tilannetta, jossa lapsi kokee lukemisen mielekkääksi. Negatiivisella suhtautumisella tarkoitetaan tilannetta, jossa lapsi ei lue mielellään. Neutraali suhtautuminen kuvaa tilannetta, jossa lapsi ei koe erityisiä kielteisiä tai myönteisiä tunteita lukemista kohtaan. Tällaisessa tilanteessa lukemiseen suhtautuminen voi olla myös ajoittain vaihtelevaa. Vanhempien ajatuksia lapsensa lukemiseen suhtautumisesta havainnollistetaan kuviossa 9.

Kuvio 9: Lapsen suhtautuminen lukemiseen vanhemman kokemana

Vanhempien vastauksissa näyttäytyi runsaana lapsen myönteinen suhtautuminen lukemiseen. Myönteisessä suhtautumisessa vanhemmat kokivat lapsen lukevan mielellään ja selkeästi nauttivan lukemisesta. Tällaisessa tilanteessa lapsen lukemisessa ei ilmennyt haasteita. Jos lapsi suhtautui lukemiseen myönteisesti, se näkyi vapaa-ajan lukemisena.

Hän nykyään nauttii lukemisesta ja se ilo lapsen kasvoilla, kun hän on alkanut ymmärtämäänkin lukemaansa. Vanhempi 26

Osa vanhemmista ajatteli lapsensa suhtautuvan lukemiseen neutraalisti. Neutraalia suhtautumista kuvattiin vanhempien toimesta vaihtelevaksi, sillä lapsella saattoi esiintyä ajankohtia, jolloin suhtautuminen saattoi vaihdella. Lisäksi neutraaliksi kuvattiin tilannetta, jossa lapsella ei näyttänyt olevan erityisen kielteisiä tai myönteisiä ajatuksia lukemisesta. Osa vanhemmista ajatteli kuitenkin lapsensa suhtautuvan lukemiseen negatiivisesti. Vanhempien mukaan lapsen negatiivisen suhtautumisen kuvailtiin johtuvan lapsen lukemisen vaikeuksista tai lukuinnon puutteesta.

Ei erityisen suurta paloa, ole ollut koskaan. Oppi lukemaan itsekseen ennen eskari-ikää, siihen saakka selaili kirjoja itsekseenkin ja halusi oppia lukemisen taidon. Kun taidon oppi, niin lukeminen itsekseen jäi melkein kokonaan. Halu seurata isosisaruksen mallia ja taitoa oli niin suuri, että opetteli sisulla lukemaan ennen kuin täytti 6v. Lukutaidon opittua kiinnostus tavallaan lopahti. Vanhempi 27.

Lisäksi vastausten perusteella luokiteltiin lukemisen suhtautumisen muutokset lukemaan oppimisen jälkeen. Osa vanhemmista kertoi, että lapsen suhtautuminen lukemiseen ei ole muuttunut lainkaan lukemaan oppimisen jälkeen. Suurin osa vanhemmista kuitenkin kuvaili lapsen suhtautumisen lukemiseen muuttuneen lukemaan oppimisen jälkeen joko myönteiseen tai negatiiviseen suuntaan. Vanhempien ajatusten perusteella lapsen suhtautuminen lukemiseen oli kuitenkin muuttunut enimmäkseen myönteiseen suuntaan. Toisaalta lukuinnostus on laskenut lukemisen rutinoitunoiduttua.

Hän tykkää lukea. Oppimisen aikana ja jälkeen kiinnostus oli tosi kova, nyt hieman laantunut kun lukemisesta tullut rutiinia. Vanhempi 22.

Lukee mielellään, mutta edelleen tulee "hosumista" eli maali on tärkeämpi kuin matka (kirjaa ei tule luettua kokonaan kunnolla. Pääasia, että saa kirjan loppuun). Vanhempi 12.

Vanhempien ajatusten mukaan lasten lukemaan oppimiseen on tullut lisää mielenkiintoa ja innostusta lukemaan oppimisen jälkeen. Vanhempien mukaan lasten lukeminen on lisääntynyt lukemaan oppimisen jälkeen, sillä lasten tiedonjano on lisääntynyt kirjoitettua kieltä kohtaan. Toisaalta osa vanhemmista ajatteli lapsensa lukemisen kehityksen pysähtyneen lukemaan oppimisen jälkeen. Lisäksi vastauksista ilmeni lasten kriittisyys omaa lukemistaan kohtaan.

Lapsi on innostunut lukemisesta. Suhtautuminen on muuttunut, yrittää lukea täydellisen oikein ja hermostuu jos meneekin väärin. Vanhempi 18.

Vastausten perusteella vanhempien ajatukset lapsensa lukemiseen suhtautumisesta oli vaihtelevaa. Lapsen suhtautumistavat lukemiseen ilmenivät joko myönteisesti, neutraalisti tai negatiivisesti. Suurin osa vanhemmista koki lapsensa suhtautuvan myönteisesti lukemiseen. Tällöin lukeminen koettiin mielekkäänä, eikä lapsen lukemisessa ollut erityisiä haasteita. Suurin osa vanhemmista kuvaili lapsen suhtautumisen lukemiseen muuttuneen lukemaan oppimisen jälkeen joko myönteiseen tai negatiiviseen suuntaan. Vanhempien kokemusten perusteella lapsen suhtautuminen lukemiseen oli kuitenkin muuttunut enimmäkseen myönteiseen suuntaan.

9 Pohdinta ja johtopäätökset

Tutkielman tarkoituksena oli selvittää ensimmäisen vuosiluokan opettajien ja oppilaiden vanhempien ajatuksia omasta roolistaan lasten lukuharrastuksen tukijoina. Lisäksi tarkoituksena oli saada selville, miten lasten lukuharrastusta tuetaan opettajien ja vanhempien näkökulmasta. Mielenkiinnon kohteena oli myös selvittää, löytyykö opettajien ja vanhempien ajatuksista yhtäläisyyksiä tai ristiriitoja.

Tutkimustulosten mukaan opettajilla oli melko yhteneväiset ajatukset lukuharrastuksen tärkeydestä ja oman roolinsa merkityksellisyydestä. Tutkimustulosten mukaan opettajat ovat hyvin tietoisia lasten lukuharrastuksen vähenemisestä. Opettajien mukaan he ovat pyrkineet opetuksessaan huomioimaan lukuharrastuksen ja sen pariin kannustamisen. Myös vanhempien käsitykset lasten lukuharrastuksen tukemisesta näyttäytyivät hyvin samankaltaisina. Vanhemmilla oli melko laaja käsitys siitä, miten lasten lukuharrastusta tulisi tukea. Arjen kiireet olivat kuitenkin pääsyy sille, miksi oma ajatus lukemisen tukemisesta ja sitä vastaava toiminta eivät aina täsmänneet.

9.1 Keskeisiä ajatuksia lasten lukuharrastuksesta opettajien näkökulmasta

Tutkimukseen osallistuneiden opettajien ajatukset lukemisen merkityksestä olivat yksimielisiä. Lukeminen nähtiin taitona, joka on välttämätön elämän kannalta. Leinon ym. (2016) mukaan lukutaito nähdäänkin perustaitona, jonka pohjalle rakentuu elinikäinen oppiminen. Mekaanisen lukutaidon saavuttamisen nähtiin myös olevan ensimmäisen luokan tärkeimpiä saavutettavia taitoja. Vasta tämän jälkeen tuotiin esille ymmärtävän lukemisen harjoittelu. Aaltosen (2020) mukaan laaja-alainen lukutaito onkin Suomalaisen koululaitoksen yksi arvokkaimmista opittavista asioista. Yhteiskunta vaatii yhä enenevässä määrin monilukutaitoa. Tällöin laaja-alaisen lukutaidon merkitys korostuu yhä entisestään. Teksti ja informaatio tulee siis olla yksilön saavutettavissa, vaikka se olisi sanallisen tekstin sijaan kuvallisena, auditiivisena tai numeerisena. Jotta ympäröivää maailmaa pystytään hahmottamaan, tarvitaan lukutaitoa ja sen jatkuvaa kehittämistä. Lukeminen mahdollistaakin itsensä kehittämisen, uusien asioiden oppimisen ja selviytymisen arjessa, opiskelussa sekä työelämässä (Leino ym. 2016).

Tulosten perusteella opettajien rooli lasten lukuharrastuksen tukijoina näyttäytyi tärkeänä etenkin silloin, jos lapsi ei saanut riittävää tukea kotoa. Opettajalla onkin varsin keskeinen merkitys lapsen lukemisen kannalta etenkin sellaisessa tilanteessa, jossa tukimuodot kotona eivät ole

ihanteelliset. Tämänkaltaiset tulokset ovat linjassa aikaisempien tutkimusten kanssa. Esimerkiksi Creminin (2014) mukaan opettajan vaikutus on suuri etenkin sellaisille lapsille, jotka eivät saa lukemiseen tukea kotoaan. Tällaisessa tilanteessa opettajalla saattaa olla yhtä suuri vaikutus lapsen lukuharrastuneisuuteen kuin vanhemmilla. Lapset tulevat koulumaailmaan erilaisista lähtökohdista. Kaikilla lapsilla ei ole ihanteellisia lähtökohtia oppimiseen ja oppimisen tukemiseen. Opettajat saattavat kokea velvollisuutenaan huolehtia juuri tällaisista lapsista, joilla kodin tuki on puutteellinen. Kodin ja koulun välisellä yhteistyöllä olisi kuitenkin mahdollista saavuttaa ihanteellinen tilanne lapsen tukemisen kannalta. Lerkkasen (2017) mukaan lapsi hyötyykin moninkertaisesti opettajien ja vanhempien yhteisestä lukemisen kehityksen tukemisesta verrattaessa tilanteeseen, jossa yhteistyö on vähäistä.

Opettajien rooli lasten lukuharrastuksen tukemisessa näyttäytyy kuitenkin rajallisena. Tulosten mukaan opettajat ajattelivat olevansa vaikutusvaltaisessa asemassa lasten lukuharrastuksen kannalta. Toisaalta kuitenkin ajateltiin, että kukaan opettaja ei pysty loputtomiin asti vaikuttamaan lasten vapaa-ajalla tapahtuviin lukutoimintoihin. Tällöin vastuu jää vanhemmille. Colgaten, Ginnsin ja Bagnallin (2017) mukaan vanhemmilla on merkittävä asema lukemaan kannustamisessa koulun ulkopuolella, mutta opettajalla voi olla taas ratkaiseva rooli kotona tapahtuvan lukemisen edistämässä. Tällöin opettaja voi edistää kodin lukemista joko suoralla yhteydellä vanhempiin tai oppilaan kautta. On kuitenkin huomioitavaa, että opettajan työaika on rajallinen. Vaikka opettajilla onkin merkittävä rooli lasten lukuharrastuksen tukijoina, he eivät voi kontrolloida oppilaiden vapaa-ajan elämää. Lapsia pyritäänkin koulussa pääasiassa ohjaamaan ja kannustamaan lukuharrastuksen pariin erilaisin keinoin.

Tutkimuksessa selvisi opettajien huoli vähenevää lukuharrastusta kohtaan. Lisäksi huoli kohdistui lukemisen kanssa kilpaileviin viihdykkeisiin, kuten älylaitteisiin. Älylaitteet ovatkin lisääntyneet viimeisten vuosien aikana jo pienten lasten keskuudessa. Kodeissa saatetaan tarjota lapsille älylaitteita päivän tylsiin hetkiin. Tällöin päivittäinen ruutu-aika kasvaa entisestään. Sekä aikuisten että lasten keskuudessa eräänlainen tylsyyden sietäminen on vähentynyt selkeästi. Tämän takia älylaitteisiin saatetaan tarttua entistä herkemmin. Soinisen ja Merisuo-Stormin (2015) mukaan niin Suomessa kuin muuallakin maailmalla huolenaiheeksi on noussut se, kuinka muut aktiviteetit ovat alkaneet kilpailemaan lasten ja nuorten aiemmin lukuharrastukseen käyttämästä ajasta. Lukuharrastuksen onkin todettu hiipuneen kauttaaltaan niin Suomessa kuin muuallakin maailmalla. Tähän tarvitaan reagointia usealta eri taholta.

Tutkimukseen osallistuneet opettajat kertoivat näyttävänsä lapsille lukevan aikuisen mallia. Opettajien oma myönteinen suhtautuminen lukemiseen ei ole kuitenkaan itsestäänselvyys. Usein ajatellaan, että opettajan ammatissa lukemiseen tulee suhtautua myönteisesti ja olla myös itse aktiivinen lukija. Toisaalta opettajilla tuntui olevan vaikeuksia löytää itselleen sopivaa luettavaa tai vaikeuksia uppoutua kirjan pariin. Haaste sopivan kirjallisuuden löytämisessä tai vaikeus uppoutua kirjan pariin saattaa olla seurausta vähäisestä kiinnostuksesta tai lapsuuden aikaisesta puutteellisesta kirjallisuuskasvatuksesta. Aikuisällä saattaa olla vaikeuksia uppoutua kirjojen pariin, mikäli lukuharrastusta ei ole syntynyt lapsuuden aikana. Opettajat kertoivat kuitenkin kannustavansa lapsia lukemaan, olivat itse sitten enemmän tai vähemmän aktiivisia lukijoita. Aiempien tutkimustulosten perusteella kuitenkin tiedetään, että opettajat, jotka ovat itse aktiivisia lukijoita ovat myös taitavampia viestimään lukemisen ilosta. Lukemiseen sitoutuneet opettajat mallintavat lukemisen arvoa ja kannustavat lapsia omaksumaan lukuharrastusta. (Burgess ym. 2011; Cremin 2014.)

Lapsen vapaa-ajalla tapahtuvaan lukemiseen vaikuttaa lapsen lukutaidon taso. Vapaa-ajalla tapahtuvaa lukemista saattaa rajoittaa lukemisen kehityksen alkuvaiheilla oleva heikko lukemisen taso. Tällöin haasteet lukemisessa tekevät lukemisesta työlästä ja lukija ei pysty nauttimaan lukemastaan. (Torppa ym. 2020.) Tutkimuksen tulokset olivat samankaltaisia. Opettajien mukaan taitavat lukijat lukevat myös todennäköisesti vapaa-ajallaan. Tällöin heikomman lukutaidon tason omaavien lasten lukeminen vapaa-ajalla oli opettajien kokemusten mukaan selkeästi vähäisempää. Aerilan ja Merisuo-Stormin (2017) mukaan heikot lukijat eivät nauti lukemisestaan, ja sen vuoksi lukevat myös vähemmän. Tällöin onkin syytä kiinnittää huomiota turvallisen lukuympäristön luomiseen. Lapsia onkin tärkeää kannustaa lukemisen pariin taitotasosta riippumatta. Vapaa-ajalla tapahtuvan lukemisen ei tarvitse olla pelkästään kirjan lukemista. On hyvä tiedostaa, että myös sanatasolla tapahtuva lukeminen on hyödyllistä. Opettajat kertoivatkin kannustavansa koteja lukemaan lapsen kanssa esimerkiksi kauppalistoja. Tällöin lukeminen on helposti saavutettavissa myös epävarmojen lukijoiden kohdalla.

Aron ja Lerkkasen (2019) mukaan lasten lukutaidon tason on todettu ennustavan heidän lukemisasiivisuuttaan vapaa-ajallaan jo ensimmäisellä luokalla. Jos lapsi ei kehitä vapaa-ajan lukutottumuksia yksitoistavuotiaaksi mennessä, he eivät todennäköisesti koskaan tämän jälkeenkään tee niin (Jensen ym. 2016). Tämän vuoksi opettajien ja vanhempien onkin merkittävää

tiedostaa lukuharrastuksen tärkeys. Lukuharrastuksen pariin tuleekin kannustaa etenkin alkuopetuksessa, jotta lapselle olisi yhteentoista ikävuoteen mennessä muodostunut pohja lukuharrastukselle. Tutkimustulosten mukaan opettajat ja vanhemmat olivat kuitenkin tietoisia lasten lukuharrastuksen merkityksestä. Lukuharrastuksen merkityksen tiedostaminen ei kuitenkaan riitä sellaisenaan. Lukuharrastuksen kannustamiseen liittyviä toimintoja täytyykin toteuttaa sekä kouluympäristössä että kotona.

9.2 Lasten lukemisen tukeminen vanhempien näkökulmasta

Lukutaidon perusta luodaan varhaislapsuudessa (Nonte ym. 2018). Vanhemmat näyttivät tiedostavan oman roolinsa tärkeyden lasten lukuharrastuksen tukijoina. Oman roolin ajateltiin olevan esimerkinnäyttäjää, peruspohjan luoja, kannustaja ja motivoija sekä mahdollisuuksien tarjoaja. Tulosten perusteella vanhemmat ajattelivat lasten lukutaidon tukemisen olevan tärkeää. Vanhemmat näyttivätkin olevan tietoisia siitä, että heidän tehtävänä on luoda peruspohja lukutaidon kehitykselle. Leinon ja Nissisen (2018) mukaan kodeilla onkin merkittävä rooli lapsen lukutaidon kannalta, sillä sosiaalistuminen lukutaitoon alkaa jo varhaislapsuudessa. Suurin osa vanhemmista onkin lukenut lapselle varhaislapsuudessa. Vaihtelua oli kuitenkin sen suhteen, miten säännöllisesti lapsille luetaan nykyään. Opettajien ajatusten perusteella voidaan todeta, että lapsille kannattaa jatkaa lukemista edelleen, vaikka lukutaito olisi jo saavutettu.

Campbellin mukaan (2021) kodin lukukäytännöt vaikuttavat lasten syntyvän lukutaidon kehittymiseen, kiinnostukseen sekä myöhempään koulumenestykseen. Tulosten perusteella vanhemmat kannustivat lasta lukemaan hyödyntämällä kirjastoa, tarjoamalla palkintoja, arjen lukemisella, ruutuajan rajoittamisella sekä yhdessä lukemisella. Vanhempien tuella pystytään siis merkittävästi vaikuttamaan lapsen lukuharrastukseen ja muuhun vapaa-ajalla tapahtuvaan toimintaan. Ensimmäisellä vuosiluokalla lapset ovat vielä pieniä, joten he tarvitsevat enemmän tukea ja ohjausta niin koulussa kuin kotona. Kodin tukeen on siis hyvä kiinnittää huomiota, jotta lapsella olisi mahdollisuus lukuharrastukseen. Koulun alussa kehittyvää lukutaitoa ennustaakin vanhempien lapsille antama lukutaidon tuki (Campbell 2021).

Lapsen varhaiset kokemukset kirjoitetusta kielestä esimerkiksi vanhemman ääneen lukemisena ovat yhteydessä lapsen myöhempään lukutaitoon (Aro & Lerkkanen 2019). Lisäksi on todettu, että vanhemman ja lapsen yhteinen lukeminen kasvattaa lapsen lukumotivaatiota (Torppa ym.

2022). On mahdollista, että lasten kokemukset vanhemman ääneen lukemisesta on vähenevässä kauttaaltaan. Erilaiset suoratoistopalvelut mahdollistavat sen, että lapsi voi kuunnella tarinoita ilman, että vanhemman tarvitsee lukea lapselle. Eräs vanhempi kuvailikin, että kiireellisessä arjessa suoratoistopalveluiden sadut ovat helppo valinta vanhemman lukeman iltasadun tilalle. Tämä on huolestuttavaa, sillä lapsen on hyvä kuulla itselle tärkeän henkilön lukevan ääneen. Tällöin pystytään välittämään myös lukevan aikuisen mallia. Suoratoistopalvelusta kuunneltavan sadun vuoksi myös vanhemman ja lapsen yhteinen ajanvietto vähenee. Laineen (2018) mukaan lapsen ja vanhemman väliset lukuhetket tarjoavat lapselle turvallisuuden ja läheisyyden tunnetta, joka edistää lapsen kasvua ja kehitystä. Eräs vanhempi kuvailikin kannustavansa lastansa lukemaan yhteisellä lukemisella, joka on tärkeä hetki päivän aikana. Tutkimustuloksissa selvisi, että opettajien mukaan ääneen lukemisesta hyötyvät etenkin sellaiset oppilaat, joilla lukutaito ei ole vielä täysin saavutettu.

Aerilan ja Kauppisen (2021) mukaan lukeminen saattaa olla vanhemmille haastavaa monesta eri syystä. Tähän voi vaikuttaa vanhempien epävarma lukijuus tai kokemuksen puute perheiden yhteisistä lukuhetkistä. Tulosten perusteella osa vanhemmista koki syyllisyyttä sen suhteen, ettei pysty tukemaan lapsensa lukemista tarpeeksi tai haluamallaan tavalla. Tällaisessa tilanteessa lapsen lukemisen tukeminen tiedostettiin merkittäväksi, mutta tukemista ei ollut mahdollista toteuttaa. Arjen kiireellisyys ja ruuhkavuodet olivat tekijöitä, jotka vaikuttivat lasten vähäisen lukemisen tukemiseen. Kiireestä huolimatta vanhemmat voivat tukea lastaan monin erilaisin keinoin. Esimerkiksi Lerkkasen (2017) mukaan vanhemmat voivat tukea lapsensa lukutaidon kehittymistä kuuntelemalla, kun lapsi lukee. Tutkimuksessa selvisi, että opettajilla olikin noussut huoli siitä, ettei lasten vanhemmilla näytä olevan aina aikaa kuunnella lapsen lukemista. Lapsen lukemisen tukemisen kannalta olisi siis tärkeää, että vanhemmat pystyisivät kiireestä huolimatta pysähtyä hetkeksi kuuntelemaan lapsen lukemista. Tällöin lapselle välittyi tunne siitä, että lukeminen on merkityksellistä.

Kodilla on suuri rooli lapsen vapaa-ajalla tapahtuvaan lukuharrastuksen tukemiseen. Kodin lukuilmapiiri on tärkeä lapsen lukutaidon ja lukuharrastuksen kannalta. (Egan ym. 2022.) Soinisen ja Merisuo-Stormin (2015) mukaan vanhemmat voivat ohjata lapsen lukemista vapaa-ajalla, vaikka he eivät itse harrastaisi aktiivisesti lukemista. Kirjaston palveluiden hyödyntäminen näyttäytyi vanhempien vastausten perusteella keinona, jolla tukea lasten lukuharrastusta. Kirjaston säännöllinen hyödyntäminen oli kuitenkin vaihtelevaa. Yhteiset kirjastohetket saattavat

kuitenkin olla lapselle merkityksellisiä. Yhteisillä kirjastovierailuilla vanhempi voi auttaa lasta lukumateriaalin etsinnässä. Lisäksi yhteinen kirjastovierailu antaa mahdollisuuden näyttää lapselle, että kirjojen lainaaminen ja lukuharrastus on myös vanhemman mielestä tärkeää. Kodeilla on myös mahdollisuus tarjota kirjastoa eräänlaisena ajanvietteenä sen sijaan, että aika käytettäisiin älylaitteisiin Lerkkasen (2017) mukaan vanhemmilla onkin mahdollisuus näyttää esimerkkiä aktiivisesta kirjaston käytöstä, mikä tukee osaltaan lasten lukuharrastusta.

Vanhempien vastauksissa voitiin havaita syyllisyyden tunnetta lukemisen tukijan roolissa. Vastausten perusteella vanhemmat tiedostavat oman roolinsa tärkeyden lapsen lukemisen tukijoina, mutta resursseja ei aina välttämättä ole riittävästi lapsen lukemisen tukemiseen. Osa vanhemmista ajattelikin, etteivät he pysty täyttämään riittävästi lukemisen tukijan tehtävää. Osa vanhemmista ajatteli lukemisen tukijan roolissaan olevan myös parantamisen varaa. Vanhempien mukaan lukemista ei välttämättä pystytä tukemaan riittävästi kiireellisen arjen vuoksi. Lisäksi vanhemmat mainitsivat jaksamattomuuden olevan myös este lukemisen tukemiselle arjen kiireiden takia.

9.3 Opettajien ja vanhempien yhteinen vastuu

Tutkimuksen tulosten perusteella vanhemmat ja opettajat tarjoavat lapsille monipuolisesti erilaista lukumateriaalia. Monipuolisen lukumateriaalin tarjoaminen onkin välttämätöntä, koska kaikki lapset eivät pidä samojen kirjojen lukemisesta. Kirjojen kiinnostavuus on myös merkittävää etenkin sellaisten lukijoiden kannalta, joilla esiintyy lukemisen haasteita. (Aerila & Merisuo-Storm 2017.) Opettajien ja vanhempien vastausten perusteella lukumateriaalin valinnassa korostuvatkin lukumateriaalin kiinnostavuus, lapsen ikätaso ja lukemisen taitotaso. Allingtonin ja Gabrielin (2012) mukaan lapset yleensä lukevat, jos luettavan materiaalin saa valita itse. Opettajat kuitenkin korostivat vastauksissaan, että opettajan on todella tärkeää ohjata lasta oikeanlaisen lukumateriaalin pariin, koska lapsi ei välttämättä vielä osaa itse valita taitotasolleen sopivaa lukumateriaalia. Opettajien lisäksi myös vanhempien tulisi huomioida kotona lapsen lukumateriaalin valinta ja ohjata lasta sopivan lukumateriaalin pariin, jotta lapsen motivaatio ja kiinnostus lukemiseen säilyisi. Opettajien ja vanhempien ajatukset lukumateriaalin monipuolisuudesta olivat kuitenkin yhtenäisiä, mikä edesauttaa lapsen kiinnostumista kirjallisuutta kohtaan.

Harjun (2018) mukaan käsitys kirjallisuudesta on muuttunut nykypäivänä hyvin laajaksi, ja kirjallisuuteen nähdään kuuluvan suullinen sekä kirjoitettu kirjallisuus, internet-tekstit sekä sarjakuvat. Lukemisen nähdäänkin olevan nykyään muutakin kuin pelkkää mekaanista lukutaitoa. Vanhempien ja opettajien vastauksissa nousivatkin esiin monipuolisen lukumateriaalin kannalta sarjakuvien lukeminen. Erityisesti vanhemmat ja opettajat mainitsivat lapsien lukevan Aku Ankkaa. Vanhemmat kertoivat sarjakuvien kuuluvan kotona laajasti lasten monipuoliseen lukumateriaaliin. Opettajat mainitsivat luokista löytyvän sarjakuvia, mutta kertoivat niiden määrän olevan vähäinen. Sarjakuvien vähäinen määrä luokissa saattaa selittyä sillä, että suurin osa opettajista korosti luokan lukumateriaalissaan enemmänkin kertomakirjallisuutta. Opettajan näkemykset hyvästä kirjallisuudesta voivat olla eriäviä lasten näkemysten kanssa. Lasten lukuharrastuksen tukemisen kannalta luokasta löytyvä lukumateriaali tulisi olla ensisijaisesti lapsia kiinnostavaa.

Lukutaidon vahvistamisella nähdään olevan erityinen merkitys opitun itsenäisen lukutaidon jakson jälkeen (Merga & Roni 2018). Tulosten perusteella osa vanhemmista oli kuitenkin sitä mieltä, että lukemista ei tarvitsisi tukea enää sen jälkeen, kun lapsi on oppinut lukemisen taidon. Osa vanhemmista olikin lopettanut lapselle ääneen lukemisen lapsen lukutaidon saavuttamisen jälkeen. Eräs opettajakin oli huomannut, että vanhemmat lopettavat lapsen lukemisen aktiivisen harjoittamisen, kun lapsi oppii lukemaan ensimmäisellä luokalla. Tässä on havaittavissa ristiriitaa, sillä opettajat korostivat vastauksissaan, että lapselle on erittäin tärkeää lukea ja vahtia lapsen lukemista vielä lukemaan oppimisenkin jälkeen. Opettajien mukaan lapsen lukemisen kuuntelu on tärkeää, jotta lapsi saisi tukea ja kannustusta lukemiseen myös vanhemmiltaan.

Myös opettajien vastauksissa nousi esiin huoli lasten lukemisen vähenemisestä. Lukemisen vähenemisen kannalta opettajat korostivatkin myös vanhempien tärkeää roolia lukemiseen kannustamisessa. Opettajat kuitenkin ajattelivat, että joillakin vanhemmilla ei näytä olevan aikaa lapsen lukemisen tukemiseen ja lukemisen kuuntelemiseen kotona. Tämän vuoksi opettajat kertoivat vastauksissaan ottaneensa käyttöön vanhempien takia lukuläskykontrollon, jotta vanhempi kuuntelisi lapsensa lukemista säännöllisesti edes kymmenen minuuttia päivässä. Lasten kannalta on huolestuttavaa ajatella, että vanhemmat eivät käyttäisi aikaansa lapsen lukemisen tukemiseen. Ajanpuute on mahdollisesti yksi lukemisen tukemista rajoittava tekijä. Tulevaisuuden suhteen herääkin kysymys, johtuuko vanhempien heikko lukemisen tukeminen pelkästään

ajanpuutteesta, vai onko taustalla muita vaikuttavia tekijöitä. Voisiko kyseessä olla jopa välinpitämättömyys lukemista kohtaan, jolloin vanhemmat mahdollisesti ajattelevat, että lukeminen ei ole tärkeää ja lukemista ei tarvitse näin ollen tukea? Tällöin lapsi ei saa hyviä eväitä lukemisen harjoitteluun.

On mahdollista, ettei tulevaisuudessa lukemiseen liittyvää ajanpuutteen ongelmaa välttämättä pystytä ratkaisemaan. Lukemisen ajanpuute saattaa jopa lisääntyä tulevaisuudessa entisestään. Yksi vaikuttava tekijä tähän on mahdollisesti digitalisaation lisääntyminen, joka saattaa vähentää lukemiseen ja lukemisen tukemiselle annettavaa aikaa entisestään. Lukemiseen liittyvät ongelmat voivat olla mahdollista seurausta digitalisaatiosta. Lukeminen olisikin hyvä ottaa osaksi arkirutiinia, jotta sille jäisi tarpeeksi aikaa kiireisen arjen keskellä. Tällä tavoin pystyttäisiin mahdollistamaan lukemisen ja lukemisen tukemisen säännöllisyys. Kodin ja koulun yhteinen vastuu ja sitoutuminen lukemisen tukemiseen voisi mahdollisesti olla ratkaisu tällaiseen tilanteeseen.

Opettajien vastauksissa nousi esiin pohdintaa siitä, tiedostavatko vanhemmat oman merkityksensä lastensa lukemisen tukijoina. Opettajien mukaan lukemisen tukemiseen riittää kymmenen minuuttia päivässä, joten siihen ajattelisi riittävän aikaa. Vanhemmat itse tuntuivat kuitenkin tiedostavan oman merkityksensä ja roolinsa lasten lukuharrastuksen tukijoina. Tässä mielessä opettajien huoli on turha. Lasten lukemisen tukemisen kannalta vanhemmat tuntuivat pyrkivän samaan kuin opettajatkin, mutta eroa oli siinä, kenellä vastuun nähtiin ensisijaisesti olevan. Toisaalta vanhemmat kuitenkin kuvailivat arjen kiireiden rajoittavan lukuharrastuksen tukemista. Opettajat kertoivat usein korostavansa vanhemmille heidän rooliaan lasten lukemisen tukijoina esimerkiksi vanhempainilloissa. Lerkkanen (2017) toteaaakin, että opettajien antaessa vanhemmille tietoa siitä, miten tärkeä vanhemman malli on ja miten he voivat tukea lastensa lukuharrastusta ja lukemaan sitoutumista, lasten lukuharrastus mahdollistuu. Mergan ja Ronin (2018) mukaan kasvattajien ja vanhempien olisikin hyvä ymmärtää, arvostaa ja välittää lapsille vielä paremmin elinikäisen lukemisen etuja. Lapselle pitäisi kertoa myös lukemisen välittömistä ja tulevista hyödyistä.

Vastausten perusteella vanhemmat kokivat koulussa tapahtuvan lukemisen olevan riittämätöntä. Eräs vanhempi oli sitä mieltä, että nykykoulussa tarvitsisi ottaa uusia keinoja käyttöön lukemisen suhteen ja totesi koulussa myös jäävän vain vähän aikaa lukemiselle. Vanhempi

myös mainitsi, että koulun arvioidessa lasten lukutaitoa, sen kehitystä ei voida jättää vain vanhempien vastuulle. Opettajien vastauksissa korostui taas lukemisen ajanpuute koulupäivien aikana. Opettajat kuitenkin kokivat, että lukemista tulisi olla mukana koulupäivissä vielä enemmän, mutta muut läpikäytävät asiat vievät opettajien vastausten mukaan tilaa lukemiselta. Oppilaiden repussa kuljetettava kirja voisi olla mahdollisesti ratkaisu tällaiseen tilanteeseen. Tällöin kirjaa pystyttäisiin lukemaan sekä koulussa että kotona. Repussa kuljetettava kirja tarjoaisi kodille ja koululle mahdollisuuden jakaa lukemismvastuuta.

Vanhempien ja opettajien välillä ilmeni myös ristiriita lukemiseen kannustamisessa. Eräs vanhempi koki, että nykylapsia joutuu usein pakottamaan lukemaan eikä se tunnu vanhemmista mielekkäältä. Opettajat taas ajattelivat, että lapsille olisi jopa tuputettava kirjaa nenän eteen, jotta lukemista tapahtuisi. Kirjaa tulisi opettajien mukaan tarjota lapsille konkreettisesti. Opettajat kokivat kirjan tarjoamisen lapselle siis hyvänä asiana, mutta vanhemmista ajatus ei tuntunut hyvältä. Onkin syytä pohtia, millainen ratkaisu olisi edullinen syntyvän lukuharrastuksen kannalta tällaiseen tilanteeseen. Lasta ei voi pakottaa lukemaan sellaista kirjallisuutta, joka ei häntä kiinnosta. Lasta kiinnostava lukumateriaali voisi mahdollisesti olla ratkaisu tällaiseen tilanteeseen, jolloin lapsi tarttuisi kirjaan omaehtoisesti.

Kodin ja koulun yhteistyötä voidaan pitää merkittävänä lapsen lukutaidon kehittymisen tekijänä (Ho & Lau 2018). Tutkimustulosten perusteella opettajat kokivatkin kodin ja koulun välisen yhteistyön olevan tärkeä tuki lapsen lukemisen ja lukuharrastuksen kannalta. Opettajat korostivat yhteistyössä erityisesti yhteisen sitoutumisen lukemisen tukemiseen olevan tärkeää. Lerkkasen (2017) mukaan lukemisen tukemisessa on huomioitava se, että vanhemmat tietävät mitä koulussa tapahtuu ja myös opettajien on tiedettävä, kuinka lapsen kotona toimitaan. Tulosten perusteella opettajat kokivatkin tärkeäksi yhteistyön kannalta vanhempien tiedottamisen. Tiedottamisen sekä yhteistyön kautta opettajat ja vanhemmat saavat tietoja lapsen lukemisen tilanteesta ja myös mahdolliset lukemisen haasteet pystytään huomioimaan ajoissa. Lukutaidon kehittämisen kannalta opettajien lisäksi kotien toiminta on siis välttämätöntä ja lisäksi vanhempien täysipainoisesti toimiva kumppanuus koulun kanssa (Golgate ym. 2017).

Yhteistyön merkitys kodin ja koulun välillä on kaiken kattava etenkin pienten lasten kannalta. Koulunkäyntiä on lähes mahdotonta tukea, elleivät koti ja koulu osallistu siihen yhdessä. Pienten lasten osalta lukemisen tukeminen ja lukemiseen kannustaminen korostuvat yhteistyössä

entisestään. Yhteistyötä pystytään myös kehittämään kodin ja koulun välillä. Vanhemmille tulisi tarjota mahdollisuus tutustua ja osallistua koulun arkeen sekä koulun toimintaan. Yhteistyön kehittämisen kannalta voisi olla tärkeää pohtia yhteisiä arvoja, jotka luovat perustaa yhteiselle kasvatustyölle. Avoimella ja vuorovaikutteisella ilmapiirillä voisi mahdollisesti kehittää yhteistyötä ja lisätä luottamusta kodin ja koulun välille.

9.4 Luotettavuus

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan tarkastella monista näkökulmista (Tuomi & Sarajärvi 2018). Hirsjärven ym. (2018) mukaan laadullisen tutkimuksen luotettavuutta vahvistavana tekijänä pidetään tutkijoiden tarkkaan kirjoitettua selostusta tutkimuksen toteuttamisesta. Tätä on pyritty noudattamaan mahdollisimman tarkasti. Tutkimuksen eri vaiheet on pyritty tuomaan esille siten, että ne olisivat lukijalle mahdollisimman läpinäkyviä.

Kasvokkain toteutettavassa haastattelussa saattaa esiintyä virhemahdollisuuksia, jotka saattavat vaikuttaa tutkittavien vastauksiin. Metsämuurosen (2008) mukaan haastattelija ei saa johdatella tai ohjaila haastateltavien vastauksia tiettyyn suuntaan. Haastattelutilanteessa pyrittiin pysymään mahdollisimman objektiivisina. Opettajien omille ajatuksille jätettiin runsaasti tilaa. Haastattelun luotettavuutta voi horjuttaa haastateltavien mahdollinen taipumus antaa sosiaalisesti suotavia vastauksia haastattelukysymyksiin (Hirsjärvi ym. 2018). On siis mahdollista, että opettajat ovat kaunistelleet vastauksiaan miellyttääkseen haastatteliijoita tai suojellakseen omaa opettajuuttaan. Opettajien välillä onkin saattanut olla eroja siinä, miten he valmistautuivat haastatteluun. Tämä vaikuttaa haastattelun luotettavuuteen. Lisäksi tutkimuksen aineistoon liittyy aina konteksti- ja tilannesidonnaisuus. Tutkittavat henkilöt voivat mahdollisesti puhua haastattelutilanteessa toisin kuin jossakin toisenlaisessa tilanteessa. (Hirsjärvi ym. 2018.) Tutkimuksen luotettavuuteen voivat siis vaikuttaa aikaan ja paikkaan liittyvät tekijät. Myös tutkimuksen kestoa voidaan pitää luotettavuuteen vaikuttavana tekijänä. Pidempikestoinen haastattelu antaa kattavampaa tietoa aiheesta. Myös kyselyn ja haastattelun ajankohta voi vaikuttaa luotettavuuteen. Opettajille toteutetut haastattelut olivat kestoiltaan noin 45–60 minuuttia. Kyselyyn vastaamiseen arvioitiin vievän aikaa 5–10 minuuttia.

Toinen tutkimusaineisto on kerätty kyselylomakkeella, jolla on monia luotettavuutta lisääviä tekijöitä. Kyselylomakkeen avoimet kysymykset antavat mahdollisuuden vastata kysymyksiin täysin omin sanoin ilman rajattuja vastausvaihtoehtoja. Kysely toteutettiin verkkokyselynä,

joka on aineistonkeruumenetelmänä helppo ja nopea. Verkkokyselyn luotettavuutta heikentävänä tekijänä saattaa kuitenkin ilmetä vastauksissa esiintyvä kato, eli vastaamattomuus (Hirsjärvi ym. 2018). Kyselyyn osallistuneiden määrä oli vähäinen, joka heikentää osaltaan luotettavuutta. Riski vähäiseen vastaajamäärään tiedostettiin tutkimuksen suunnitteluvaiheessa. Koska kyselyyn vastaaminen oli vapaaehtoista, oppilaiden vanhempia ei voitu velvoittaa vastaamaan kyselyyn. Kyselyyn vastaamattomuuteen saattoivat vaikuttaa vanhempien osalta monet tekijät. Osa vanhemmista saattoi jättää vastaamatta kyselyyn ajan puutteen ja kiireen vuoksi. Vastaamattomuus saattoi johtua myös kyselyn unohtamisesta. Osalle vanhemmista tutkimuksen aihe saattoi tuntua epämiellyttävältä tai tutkimuksen aihe ei kiinnostanut vanhempia, jolloin he jättivät vastaamatta kyselyyn. Toisaalta on myös mahdollista, että lomakkeeseen vastasivat lapsiaan aktiivisesti tukevat vanhemmat, jolloin tulokset eivät anna täysin realistista kuvaa todellisesta tilanteesta.

Kyselylomakkeen laadinnassa tulee välttää epämääräisyyttä pätevien tulosten saamiseksi (Hirsjärvi ym. 2018). Vastausten luotettavuutta pyrittiin lisäämään lyhyillä ja selkeillä kysymyksien asetteluilla. Luotettavuuteen pyrittiin vaikuttamaan myös testikyselyllä, joka toteutettiin ennen varsinaisen kyselylomakkeen julkaisua. Esitutkimuksen eli pilottitutkimuksen avulla voidaan tarkastaa ja korjata kysymysten muotoilua varsinaista tutkimusta varten (Hirsjärvi ym. 2018). Testihenkilöiden palautteen kautta pystyttiin muokkaamaan kyselylomaketta ymmärrettävämmäksi. Luotettavuuteen voi vaikuttaa lisäksi se, ettei vastauksista voi tietää kuinka rehellisesti ja huolellisesti vastaukset on kirjoitettu (Hirsjärvi ym. 2018). Vastauksista ei myöskään ilmene se, aiheuttavatko kysymykset ja vastausvaihtoehdot väärinymmärryksiä. Vanhempien vastauksista ei voida tarkalleen tietää, miten perusteellisesti tai rehellisesti he ovat vastanneet kyselyyn. On mahdollista, että vanhemmat ovat voineet kaunistella vastauksiaan miellyttääkseen tutkijan tekijöitä. Tämä vaikuttaa tutkielman luotettavuuteen.

Tutkimuksen luotettavuuteen voi vaikuttaa myös kerättyjen aineistojen määrä. Laadullisessa tutkimuksessa ei kuitenkaan ole yleispätevää tai yksiselitteistä vastausta riittävästä haastattelumäärästä. Haastattelujen määrään vaikuttaa tutkimussuuntaus ja se, minkälaista ryhmää tutkimuksessa tarkastellaan. Jos aineisto koostuu suuresta määrästä laajoja haastatteluja, analyysin tarkkuus saattaa kärsiä. Toisaalta laaja aineisto mahdollistaa kuitenkin analyysin pätevyyden testaamisen. (Hyvärinen 2017.) Aineistonkeruussa haastateltiin yhteensä kahdeksaa ensimmäisen luokan opettajaa, joten tämä haastatteluaineisto kuvastaa vain näiden opettajien ajatuksia.

Myös kyselylomakkeen vastausten määrä kertoo vain 31 vanhemman ajatukset aiheesta. Saadut tulokset eivät siis ole yleistettävissä koko väestöön. Etenkin kyselyyn vastanneiden vanhempien määrä oli vähäinen suhteessa siihen, kuinka monta vanhempaa kysely tavoitti. Tuloksissa voisi olla suuremmalla otannalla havaittavissa enemmän vaihtelevuutta. Kyselyn luotettavuutta voidaan siis kyseenalaistaa vähäisen vastaajamäärän vuoksi. Moilasen ja Rähän (2018) mukaan laadullisessa tutkimuksessa tutkittavien henkilöiden määrä on kuitenkin vähäinen.

Laadullisen tutkimuksen luonne on tulkinnallinen, joten tutkimuksessa ei sen vuoksi ole löydettävissä sellaista esiin nousevaa totuutta, joka voitaisiin esittää tutkimuksen tuloksena. Laadullisessa tutkimuksessa aineiston analyysiä ja tulosten raportointia voidaan kutsua tutkijan henkilökohtaiseksi tulkinnaksi tutkittavasta aiheesta. (Kiviniemi 2018.) Metsämuurosen (2008) mukaan tutkijoiden on kuitenkin otettava huomioon monenlaisia näkökulmia tutkimusta tehdessään. Molempien tutkielman tekijöiden näkökulmat on huomioitu tutkielmassa. Voidaan olettaa, että kahden eri ihmisen näkökulmat tuovat laajemman mahdollisuuden tutkimuksen tarkasteluun. Tällöin tulkinnat eivät jää vain yhden ihmisen varaan. Toisaalta aineistoa tarkastellaan ja tulkitaan omien havaintokykyjen rajoittamana. Onkin hyvin mahdollista, että jotain jää huomaamatta. (Ruusuvoori & Tiittula 2017.) Tutkimusten tuloksia ei voida kuitenkaan esittää välittöminä totuuksina, sillä ne ovat tutkijoiden tulkintoja. Vaikka laadullisen tutkimuksen luonne onkin tulkinnallinen, luotettavuutta lisää kahden eri ihmisen tulkinnat aineistosta.

Kiviniemen (2018) mukaan laadullinen tutkimus on prosessi, joka edellyttää tutkijalta oman tietoisuuden kehittymistä tutkimuksen kuluessa sekä toisaalta valmiuksia tutkimuksen uudelleenlinjauksiin. Tutkimusta tehdessä on huomioitu molempien tutkielman tekijöiden omat kokemukset ja näkemykset tutkimuksen aiheesta. Lasten lukemisen tukeminen on molemmille tutkielman tekijöille aiheena merkittävä. Tutkimuksessa onkin pyritty tutkimaan kohdetta mahdollisimman objektiivisesti ilman omien lähtökohtien vaikuttamista tutkimukseen. Tutkielman tekijät eivät voi kuitenkaan täysin irtautua omista arvolähtökohdistaan, sillä omat arvot vaikuttavat siihen, miten tutkittavaa ilmiötä ymmärretään. Tutkija ja tutkijan omat arvot kietoutuvat yhteen, joten täyttä objektiivisuutta voi olla jopa mahdotonta saavuttaa. (Hirsjärvi ym. 2018.) On siis mahdollista, että tutkielman tekijöiden omat arvolähtökohdat ovat vaikuttaneet tutkimuksen toteuttamiseen. Tutkielmaa tehdessä on kuitenkin tiedostettu objektiivisuuden häilyvyys ja tutkimus on pyritty tekemään mahdollisimman kriittisesti. Tutkimusprosessissa on pyritty kyseenalaistamaan omia arvolähtökohtia ja aiempaa tietämystä aiheesta. Tutkimuksen taustoituksessa on myös pyritty arvioimaan kriittisesti erilaisia tietolähteitä.

Tutkielman taustoituksessa on käytetty vertaisarvioituja julkaisuja, jotka ovat tieteellisesti hyväksytyjä, eli ne kertovat tutkimuksen luotettavuudesta. Tutkielmassa on käytetty myös melko uusia lähteitä, joiden ajankohtaisuus voi osaltaan vaikuttaa luotettavuuteen. Lisäksi tutkielmassa on hyödynnetty kansainvälisiä lähteitä, jotka antavat laajemman kuvan tutkielman aiheesta. Luotettavuuteen voivat vaikuttaa myös luotettavien hakutyökalujen käyttö. Tutkielmaan kuuluu kuitenkin myös joitakin vanhempia lähteitä, jolloin tietojen ajankohtaisuus voi olla kyseenalaisempaa. Tutkimuksen tulokset ovat samansuuntaisia aiempien tutkimusten kanssa, joka kertoo tutkimuksen luotettavuudesta. Luotettavuutta lisää siis se, että tutkimuksen tulokset vahvistavat aiempaa tietoa.

Tutkimus on myös toistettavissa ainakin kyselyn ja haastattelun osalta. Kysely voidaan toteuttaa uudelleen samanlaisessa kontekstissa. Myös haastattelu on toteutettavissa uudelleen. Vastaukset eivät välttämättä olisi kuitenkaan samanlaisia, vaikka haastatteluun ja kyselyyn osallistuisivat samat henkilöt uudelleen. Jokaisen tutkittavan henkilön vastaukset ovat henkilökohtaisia, ja ne voivat vaihdella tilanteen ja ajankohdan vuoksi.

9.5 Jatkotutkimusehdotukset

Lasten lukuharrastuksen hiipuminen on todellinen haaste. Aihe on ajankohtainen ja noussut julkiseen keskusteluun viimeisten vuosien aikana. Näyttää kuitenkin siltä, että lasten lukutaidon heikkeneminen ja lukuharrastuksen väheneminen on tiedostettu ongelma maailmanlaajuisesti. Myös Suomessa tähän ongelmaan on pyritty reagoimaan. Haastatteluun osallistuneet opettajat näyttivät olevan hyvin tietoisia lasten lukutaidon heikkenemisestä. Opettajien mukaan huoli lasten lukutaidosta on aiheellinen ja se vaatii pysyviä toimenpiteitä usealta eri taholta. Toivon mukaan tämä tutkielma tulee lisäämään tietoisuutta lasten lukemisen tärkeydestä sekä opettajien että vanhempien näkökulmasta, sillä molemmilla osapuolilla on merkittävä rooli lasten lukemisen tukipilareina. Opettajien ja vanhempien välisellä yhteistyöllä pystytään tukemaan lasten lukuharrastusta.

Jatkotutkimuksen kannalta olisi mielenkiintoista selvittää, miten oppilaiden lukuharrastus muuttuu vuosiluokalta toiselle. Olisi kiinnostavaa selvittää, romahtaako lasten lukuharrastus jollain tietyllä vuosiluokalla ja onko lukuharrastuksen romahtamiseen nähtävissä tiettyjä syitä. Jos lasten lukuharrastuksen lakkaamiseen liittyvät haasteet tunnistettaisiin, niihin pystyttäisiin reagoimaan herkemmin. Tällaisen tiedon myötä pystyttäisiin kohdentamaan tukea juuri siihen

vaiheeseen, jolloin riski lasten lukuharrastuksen lakkaamiseen on suurin. Tällä tavoin pystyttäisiin mahdollisesti kehittämään myös menetelmiä lasten lukemisen kannustamiseen.

Opettajien ja vanhempien välisestä yhteistyöstä olisi myös mahdollista saada omanlaisensa tutkielma. Yhteistyötä tutkimalla pystyttäisiin kiinnittämään enemmän huomiota nimenomaan kodin ja koulun väliseen yhteistyöhön lasten lukuharrastuksen tukemisen kannalta. Olisi kiinnostavaa selvittää, löytyykö kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä jokin tietty toimintatapa, joka tukee erityisesti lasten lukuharrastusta. Lisäksi olisi mielenkiintoista saada enemmän vanhempien ääntä kuuluviin. Jos tutkimuksen kohteena olisi ainoastaan ensimmäisen vuosiluokan oppilaiden vanhemmat, olisi mahdollista saada enemmän tietoa lasten varhaisvuosien lukemisesta. Vanhempien kautta olisi myös mahdollista saada syvällisempää tietoa siitä, miten lapsi lukee vapaa-ajalla ja millaiset toimintatavat kodeissa on lukemisen suhteen. Kun opettajat ja vanhemmat tiedostavat lasten lukutaidon ja lukuharrastuksen merkityksen, lukuharrastusta pystytään tukemaan mahdollisimman monipuolisesti. Toivon mukaan tällä tutkielmalla pystytään tuomaan esille lasten lukemisen merkitystä ja lisäämään opettajien sekä vanhempien tietämystä lasten lukuharrastuksen tukemisesta.

Lähteet

- Aaltonen, A. 2020. Yhdessä kirjojen kimppuun. Kielikukko 1/2020. https://finrainfo.fi/wp-content/uploads/2021/03/2020_1_Aaltonen.pdf Luettu 8.10.2021
- Aerila, J-A. & Kauppinen, M. 2021. Kirjasta kaveri. Sytykkeitä lukijaksi kasvamiseen. PS-kustannus.
- Aerila, J-A. & Merisuo-Storm, T. 2017. Emergent Readers and the Joy of Reading: A Finnish Perspective. *Creative Education*, 8, 2485-2500. <https://doi.org/10.4236/ce.2017.815171>
- Allington, R. L., & Gabriel, R. E. 2012. Every child, every day. *Educational leadership*, 69(6), 10-15. https://www.researchgate.net/profile/Rachael-Gabriel-2/publication/265739450_Every_Child_Every_Day/links/55021c880cf231de076da2ed/Every-Child-Every-Day.pdf Luettu 6.10.2021
- Aro, M. & Lerkkanen, M-K. 2019. Lukutaidon kehitys ja lukemisvaikeudet. Teoksessa T. Ahonen, M. Aro, M-K. Lerkkanen & T. Siiskonen (toim.) *Oppimisen vaikeudet*. Jyväskylä: Niilo Mäki instituutti, 252–289.
- Bano, J., Jabeen, Z. & Qutoshi, S. 2018. Perceptions of teacher about the role of parents in developing reading habits of children to improve their academic performance in schools. *Journal of education and educational development*. Vol 5 (1), 42-59. <http://jmsnew.iobmresearch.com/index.php/joeed/article/view/146/354> Luettu 21.9.2022
- van Bergen, E., Hart, S. A., Latvala, A., Vuoksima, E., Tolvanen, A., & Torppa, M. 2022. Literacy skills seem to fuel literacy enjoyment, rather than vice versa. *Developmental Science*. <https://doi-org.ezproxy.utu.fi/10.1111/desc.13325>
- Bergman Deitcher, D., Aram, D. & Itzkovich, I. 2021. Alphabet books: Relations between aspects of parent-child shared reading, children's motivation, and early literacy skills. *Reading Psychology*, 42(4), 388-410. <https://doi.org/10.1080/02702711.2021.1888344>
- Burgess, S., Sargent, S., Smith, M., Hill, N. & Morrison, S. 2011. Teachers' leisure read habits and knowledge of children's books: Do they relate to the teaching practices of elementary school teachers? *Reading improvement*. Vol 48 (2), 88-101 <https://web-s-ebcohost->

com.ezproxy.utu.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=3&sid=4d37e7ce-d8ec-4d07-9d9f-ab7daa06a41a%40redis Luettu 11.10.2022

Brody, D.L., Sheiner, E.Y., Ben Ari, M.D., Tzadok, Y., van der Aalsvoort, G.M., & Lepola, J. 2020. Measuring motivation in preschool children: a comparison of Israeli, Dutch and Finnish children. *Early child development and care*. Vol 190 (2), 150-160. <https://doi-org.ezproxy.utu.fi/10.1080/03004430.2018.1459593>

Campbell, S. 2021. Phonics and play-literacy: Parental expectations of an early childhood literacy program. *Australian Journal of Language and Literacy*. Vol 44 (3), 60-74. <https://search.informit.org/doi/epdf/10.3316/INFORMIT.128170541721476>

Colgate, O., Ginns, P. & Bagnall, N. 2017. The role of invitations to parents in the completion of a child's home reading challenge. *Educational psychology (Dorchester-on-thames)*. Vol 37 (3), 298-311. <https://doi-org.ezproxy.utu.fi/10.1080/01443410.2016.1165799>

Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. 2018. *Research Methods in Education*. Routledge.

Cremin, T. 2014. Conclusion. *Building communities of engaged readers*. Teoksessa T. Cremin, M. Mottram, F.M, Collins, S. Powell & K. Safford. 2014. *Building Communities of Engaged Readers: Reading for pleasure*. Routledge.

Cremin, T. 2014. Reading for pleasure and reader engagement. Teoksessa T. Cremin, M. Mottram, F.M, Collins, S. Powell & K. Safford. 2014. *Building Communities of Engaged Readers: Reading for pleasure*. Routledge.

Cremin, T. 2014. Reading Teachers. Teoksessa T. Cremin, M. Mottram, F.M, Collins, S. Powell & K. Safford. 2014. *Building Communities of Engaged Readers: Reading for pleasure*. Routledge.

De Naeghel, J., Van Keer, H., Vansteenkiste, M., Haerens, L. & Aelterman, N. 2016. Promoting elementary school students autonomous reading motivation: Effects of a teacher professional development workshop. *The journal educational research*. Vol 109 (3). Routledge, 232-252. <https://doi.org/10.1080/00220671.2014.942032>

Egan, S., Moloney, M., Pope, J., Breatnach, D. & Hoyne, C. 2022. From stories at bedtime to a love of reading: Parental practices and beliefs About reading with infants. *Journal of Early*

Childhood Literacy. Vol. 0(0) 1–27. <https://doi-org.ezproxy.utu.fi/10.1177/14687984221123710>

EOPS. 2014. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Helsinki: Opetushallitus.

Eskola, J., Lätti, J. & Vastamäki, J. 2018. Teemahaastattelu: lyhyt selviytymisopas. Teoksessa R. Valli, J. Aaltola (toim.) 2018. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalla tutkijalla. Jyväskylä: PS-kustannus, 24–46.

Günther K., Hasanen, K. & Juhila, K. 2020. Johdanto: analyysi ja tulkinta. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/analyysi-ja-tulkinta/> Luettu 18.7.2022

Grünthal, S., Hiidenmaa, P., Routarinne, S., Satokangas, H. & Tainio, L. 2019. Alakoulun kirjallisuuskasvatusta kartoittamassa: Lukuklaanin opettajakyselyn tuloksia. Teoksessa M. Rautiainen & M. Tarjanen (toim.) 2019. Suomen ainedidaktisen tutkimusseuran julkaisuja. Ainedidaktisia tutkimuksia 15. Tutkimuksesta luokkahuoneisiin. Jyväskylä: Suomen ainedidaktinen tutkimusseura, 161–182. <http://hdl.handle.net/10138/298542> Luettu 23.9.2021

Grünthal, S. 2020. Lukutaito ja lukeminen. Teoksessa L. Tainio, M. Alholm, S. Grünthal, S. Happonen, R. Juvonen, U. Karvonen & S. Routarinne (toim.) Suomen ainedidaktisen tutkimusseuran julkaisuja. Ainedidaktisia tutkimuksia 18. Suomen kieli ja kirjallisuus kouluissa. Helsinki: Helsingin yliopisto, kasvatustieteellinen tiedekunta, 165–208. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/316123/Ainedidaktisia%20tutkimuksia%2018_Suomen%20kieli%20ja%20kirjallisuus%20kouluissa%202020.pdf?sequence=3&isAllowed=y Luettu 5.4.2022

Harju, J. 2018. Osaavatko teinit enää lukea? Lukemisen kulttuurit yläkoululaisten kirjoituksissa. *Kasvatus & Aika* 12 (2), 50–61. <https://journal.fi/kasvatusjaika/article/view/74130> Luettu 1.4.2022

Hirsijärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2018. Tutki ja kirjoita. 22. painos. Tammi.

- Ho, E. & Lau, K. 2018. Reading engagement and reading literacy performance: effective policy and practices at home and in school. *Journal of research in reading*, Vol 41 (4), 657-679. <https://doi-org.ezproxy.utu.fi/10.1111/1467-9817.12246>
- Hyvärinen, M. 2017. Haastattelun maailma Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvoori (toim.) 2017. Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino.
- Hyvärinen, M., Suoninen, E. & Vuori J. 2020 Haastattelut. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/> Luettu 7.2.2022
- Jensen, J., Christy, K., Krakow, M., John, K. & Martins, N. 2016. Narrative transportability, leisure reading, and genre preference in children 9-13 years old. *The journal of educational research* (Washington D.C). Vol 109 (6), 666-674. <https://doi.org/10.1080/00220671.2015.1034351>
- Juhila, K. 2022. Laadullinen tutkimus ja teoria. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/> Luettu 16.6.2022
- Juhila, K. 2022. Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/> Luettu 13.5.2022
- Kauppinen, M. & Aerila, J-A. 2019. Luokanopettajien lukijuus ja sen merkitys oppilaiden luokan kasvattamisessa ja kirjallisuusopetuksen kehittämisessä. Teoksessa M. Rautiainen & M. Tarnanen (toim.) Suomen ainedidaktisen tutkimusseuran julkaisuja. Ainedidaktisia tutkimuksia 15. Tutkimuksesta luokkahuoneisiin. Jyväskylä: Suomen ainedidaktinen tutkimusseura, 141–160.
- Kiviniemi, K. 2018. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa R. Valli (toim.) 2018. Ikku-noita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. PS-kustannus.
- Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

- Laine, T. 2018. Lukeminen-yksityinen vai yhteisöllinen tapahtuma? *Kasvatus & Aika* 12 (2), 21–35. <https://journal.fi/kasvatusjaaika/article/view/74128/35927> Luettu 10.10.2021.
- Leino, K., Nissinen, K., Puhakka, E. & Rautopuro, J. 2016. Lukutaito luodaan yhdessä. Kansainvälinen lasten lukutaitotutkimus (PIRLS 2016). Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-7292-9> Luettu 5.10.2021
- Leino, K. & Nissinen, K. 2018. Suomalaisoppilaiden lukemiseen sitoutuminen, taustatekijät ja lukutaito: yhteyksien etsiminen polkuanalyysillä. Teoksessa J. Rautopuro & K. Juuti (toim.) 2018. PISA pintaa syvemmmältä. PISA 2015 Suomen pääraportti. Jyväskylä: Suomen kasvatus-tieteellinen seura. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/59526/978-952-5401-82-0_PISA.pdf?sequence=1&isAllowed=y Luettu 12.11.2021
- Leino, K., Ahonen, A. K., Hienonen, N., Hiltunen, J., Lintuvuori, M., Lähteinen, S., Lämsä, J., Nissinen, K., Nissinen, V., Puhakka, E., Pulkkinen, J., Rautopuro, J., Sirén, M., Vainikainen, M.-P., & Vettenranta, J. 2019. PISA 18: ensituloksia. Suomi parhaiden joukossa. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja, 2019:40. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-678-2> Luettu 17.2.2022
- Lepola, J. 2015. Heikosti ja hyvin lukemaansa ymmärtävien lasten kertomuksen ymmärtämisen taidot, lukemisvalmiudet ja motivaatio 4–9 vuoden iässä. Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti, 2015, Vol. 25, No. 4. Niilo Mäki -säätö. https://bulletin.nmi.fi/wp-content/uploads/2017/12/Bulletin-4_2015_Lepola.pdf Luettu 2.1.2023
- Lepper, C., Stang, J., & McElvany, N. 2022. Gender Differences in Text-Based Interest: Text Characteristics as Underlying Variables. *Reading Research Quarterly*, 57(2), 537–554. <https://doi-org.ezproxy.utu.fi/10.1002/rrq.420>
- Lerikkanen, M-K. 2017. Lukemaan oppiminen ja opettaminen esi- ja alkuopetuksessa. Sanoma Pro Oy.
- Lerikkanen, M-K & Torppa, M. 2019. Luetun ymmärtämisen vaikeudet. Teoksessa T. Ahonen, M. Aro. M-K. Lerikkanen & T. Siiskonen (toim.) 2019. Oppimisen vaikeudet. Jyväskylä: Niilo Mäki Instituutti, 290–303.
- Lukukeskus 2015. 10 Faktaa lukutaidosta maailmalla. http://lukukeskus.fi/wp-content/uploads/2015/10/10-faktaa-lukutaidosta-maailmalla_web.pdf Luettu 15.10.2021

Lukukeskus 2021. 10 Faktaa lukemisesta 2020. <https://lukukeskus.fi/10-faktaa-lukemisesta-2020/> Luettu 16.9.2022

Lukukeskus 2022. 10 Faktaa lukutaidosta maailmalla. https://lukukeskus.fi/wp-content/uploads/2022/03/10_faktaa-lukutaidosta-maailmalla-2022-print-1.pdf Luettu 19.9.2022

Luomaniemi, K., Lepola, J. & Salmela, T. 2010. Tarinoiden lukeminen lasten ymmärtämis- ja oppimisvalmiuksien tukena. Teoksessa R., Korhonen, M.-L., Rönkkö & J., Aerila (toim.) 2010. Pienet oppimassa. Kasvatuksellisia näkökulmia varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen. Turun yliopiston opettajankoulutuslaitos, Rauman yksikkö. Turku: Uniprint. 1–16.

Martin-Chang, S., Kozak, S., Levesque, K., Calarco, N. & Mar, R. 2021. What's your pleasure? exploring of predictors of leisure reading for fiction and nonfiction. Reading & writing. Vol 34 (6), 1387–1414. <https://doi.org/10.1007/s11145-020-10112-7>

McGeown, S., Osborne C., Warhurst, A., Norgate, R & Duncan, L. 2016. Understanding children's reading activities: Reading motivation, skill and child characteristics as predictors: Children's reading activities. Journal of research of reading. Vol 39 (1), 109-125. <https://doi.org.ezproxy.utu.fi/10.1111/1467-9817.12060>

Merga, M.K. & Roni, S. M. 2018. Children's perceptions of the importance and value of reading. Australian journal of education. Vol 62 (2), 135–153. <https://doi.org.ezproxy.utu.fi/10.1177/0004944118779615>

Metsämuuronen, J. 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Otava.

Moilanen, P. & Räihä, P. 2018. Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa R. Valli (toim.) 2018. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. PS-kustannus.

Mullis, I.V.S & Martin, M.O. 2015. PIRLS 2016 assessment framework. Boston college, TIMSS & PIRLS International Study Center. https://timssandpirls.bc.edu/pirls2016/downloads/P16_Framework_2ndEd.pdf

Nonte, S., Hartwich, L. & Willems, A.S. 2018. Promoting reading attitudes of girls and boys: a new challenge for educational policy? Multi-group analyses across four European countries. *Large-scale Assess Educ*, 6(5). <http://dx.doi.org.ezproxy.utu.fi/10.1186/s40536-018-0057-y>

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2022. Kirjastojen hallinto ja rahoitus. <https://okm.fi/kirjastojen-rahoitus> Luettu 2.9.2022

Opetushallitus 2021. Kansallinen lukutaitostrategia 2030: Suomi maailman monilukutaitoisin maa. Lukuliike. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/kansallinen_lukutaitostrategia_2030_0.pdf Luettu 28.10.2022

Opetushallitus 2022. Kirjallisuuden opettamisesta. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kirjallisuuden-opettamisesta> Luettu 26.9.2022

Pelletier, D., Gilbert, W., Guay F. & Falardeau, É. 2022. Teachers, Parents and Peers Support in Reading Predicting Changes in Reading Motivation among Fourth to Sixth Graders: A Systematic Literature Review, *Reading Psychology*. <https://doi.org.ezproxy.utu.fi/10.1080/02702711.2022.2106332>

POPS. 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Helsinki: Opetushallitus.

Ranta J. & Kuula-Luumi, A. 2017. Haastattelun keruun ja käsittelyn ABC. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander ja J. Ruusuvuori (toim.) *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Tampere: Vastapaino.

Rena, S., Abedalaziz, N. & Leng, C-H. 2013. The relationship between parenting styles and student's attitude toward leisure time reading. *Malaysian online journal of educational sciences*. Vol 1 (2), 37-54.

Ruusuvuori, J. & Tiittula, J. 2017. Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvuori (toim.) 2017. *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Tampere: Vastapaino.

Scüller, E., Birnbaum, L. & Kröner, S. 2016. What makes elementary school students read in their leisure time? Development of a comprehensive questionnaire. Reading research quarterly. Vol 52 (2), 161-175. <https://doi-org.ezproxy.utu.fi/10.1002/rrq.164>

Soininen, M. & Merisuo-Storm, T. 2015. Koti lapsen lukemista tukemassa. Kielikukko (1–2), 12–15. http://www.parnet.fi/~finra/Kielikukko/Kielikukko_2015-1-2_netiversio.pdf Luettu 14.10.2022

Takala, M. 2006. Lukemaan opettaminen. Teoksessa M. Takala & E. Kontu (toim.) 2006. Luki-vaikeudesta luki-taitoon. Helsinki: Yliopistopaino, 13–36.

TENK. 2019. Ihmiseen kohdistuvat tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2019. Luettu 3.5.2022 https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2019.pdf

Torppa, M., Eklund, K., Sulkunen, S., Niemi, P. & Ahonen, T. 2018. Why do boys and girls perform differently on PISA Reading in Finland? The effects of reading fluency, achievement behaviour, leisure reading and homework activity. Journal of research in reading. Vol 41 (1), 122-139. <https://doi-org.ezproxy.utu.fi/10.1111/1467-9817.12103>

Torppa, M., Niemi, P., Vasalampi, K., Lerkkanen, M-K., Tolvanen, A. & Poikkeus, A-M. 2020. Leisure reading (but not any kind) and reading comprehension support each other- A longitudinal study across grades 1 and 9. Child development. Vol 91 (3), 876-900. <https://doi-org.ezproxy.utu.fi/10.1111/cdev.13241>

Torppa, M., Nurminen, T., Niemi, P., Vasalampi, K., Lerkkanen, M-K., Tolvanen, A. & Poikkeus, A-M. 2021. Kirjojen lukeminen tukee luetun ymmärtämisen kehitystä. NMI BULLETIN 3. https://bulletin.nmi.fi/wp-content/uploads/2021/10/Bulletin_3_2021-E-artikkeli-torppa.pdf Luettu 12.9.2022

Torppa, M., Vasalampi, K., Eklund, K. & Niemi, P. 2022. Long-term effects of the home literacy environment of reading development: Familial risk for dyslexia as a moderator. Journal of experimental child psychology. Vol 215, p. 105314-105314. <https://doi.org/10.1016/j.jecp.2021.105314>

- Torppa, M. 2023. Kriittinen lukutaito on kansalaistaito. Lukukeskus. <https://lukukeskus.fi/news/kriittinen-lukutaito-on-kansalaistaito/> Luettu 5.1.2023
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi (Uudistettu laitos). Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Ukkola, A., Metsämuuronen, J. & Paananen M. 2020. Alkumittauksen syventäviä kysymyksiä. Kansallisen koulutuksen arviointikeskus KARVI. Julkaisut 10:2020. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2020/08/KARVI_Alkumittaus.pdf Luettu 19.8.2022
- Valli, R. 2015. Paperinen kyselylomake. Teoksessa Valli, R ja Aaltola, J (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 84–109.
- Valli, R. 2018. Aineistonkeruu kyselylomakkeella. Teoksessa Valli, R ja Aaltola, J (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 81–99.
- Valli, R. & Perkkilä, P. 2018. Sähköinen kyselylomake ja sosiaalinen media aineistonkeruussa. Teoksessa Valli, R ja Aaltola, J (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 100–109.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2022. Opetushallitus.
- Vuori, J. 2022. Laadullinen sisällönanalyysi. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/> Luettu 15.6.2022
- Wei, Y., Spear-Swerling, L. & Mercurio, M. 2021. Motivating Students With Learning Disabilities to Read. *Intervention in School and Clinic* 2021. Vol 56 (3), 155-162 <https://doi.org.ezproxy.utu.fi/10.1177/1053451220928956>

Liitteet

Liite 1. Tutkimuslupa

Viranomaisen		PÄÄTÖS		
Kasvatus- ja opetuslautakunta Sivistysjohtaja		Päätöspäivämäärä 3.5.2022	Pysäköinti 6	Onni YHT:265 /2022
1. ASIA, jota päätös koskee	TUTKIMUSLUPAHAKEMUS / PAULIINA SALOVAARA JA EMMI SALMIKARI			
2. ASIANOSAISET	Pauliina Salovaara Emmi Salmikari			
3. PÄÄTÖS	<p>Pauliina Salovaara ja Emmi Salmikari ovat tekemässä kasvatustieteen opintoihinsa liittyvää Pro gradu-tutkimusta otsikolla "Opettajien ja vanhempien rooli lasten lukuharrastuksen tukemisessa" Turun yliopiston Rauman opettajankoulutuslaitoksella. Tutkimuksen aihe koskee lasten lukuharrastuksen tukemista opettajien ja vanhempien näkökulmasta. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millaiset käsitykset opettajilla ja vanhemmilla on lasten lukuharrastuksen tukemisesta ja miten lasten lukuharrastusta tuetaan sekä koulussa että kotona. Tutkimuksen ohjaajana on kasvatustieteen yliopistonlehtori Serja Turunen. Tutkimusaineisto kerätään haastattelemalla kahdeksaa (8) ensimmäisen luokan opettajaa.</p> <p>Myönnän tutkimusluvan ja luvan toteuttaa haastattelut tarvittaessa koulun tiloissa Pauliina Salovaaralle ja Emmi Salmikarille edellä kuvatun tutkimuksen aineiston keräämiseksi koulujen opettajilta. Tutkimukseen kutsuttavien osallistuminen tutkimukseen on heidän itsensä harkinnanvarainen.</p>			
4. PERUSTELUT (lain, asetuksen tai kunnallisen säännön kohdat, määräykset ja sopimukset)	hallintosääntö 15.5.2017			
5. VIRANOMAISEN ALLEKIRJOITUS	Sivistysjohtaja			
6. PÖYTÄKIRJIA NÄHTÄVÄNÄ PÄÄTÖKSENTEKIJÄLLÄ	Pvm 9.5.2022			
7. TIEDOKSIANTO ASIANOSAISELLE (Täytetään ottaen huomioon, jos päätös annetaan erityistiedoksiantona tiedoksi kuntalaisten 92 §:n 1 momentissa tarkoitulle asianosaiselle)	☒ Lähetyt tiedoksi kirjella (kuntalaisten 95 §) ☐ Annettu postin kuljetettavaksi ☐ Luovutettu asianosaiselle Vastaanottajan allekirjoitus Asianosainen Pauliina Salovaara Emmi Salmikari Lähtö tiedoksi: alakoulujen johtajat Päikkö, pvm 3.5.2022 Tiedoksiantajan allekirjoitus ja virka-asema toimistosihteeri			

Liite 2. Haastattelurunko

Lukemisen yleistilanne (teema 1)

- Millainen käsitys sinulla on opettajana lukemisen tärkeydestä?
- Millaisena näet lasten vapaa-ajalla tapahtuvan lukemisen tällä hetkellä?
- Millaisena lukutaito näyttäytyy ensimmäisellä luokalla?
 - Millaisia haasteita näyttäytyy?
 - Mitä osaat kertoa vahvuuksista?
- Millainen lukija itse olet?
 - Miten se näkyy työssäsi?

Opettajan rooli luokassa (teema 2)

- Mitä lukemiseen kannustavia keinoja käytät omassa luokassasi?
- Millainen lukukultturi luokassasi on?
- Millaisena näet oman roolisi lasten lukemisen tukijana?
 - Mitä otat huomioon ensimmäisen luokan oppilaiden kohdalla? / Mitä täytyy ottaa huomioon pienten lasten lukemisen tukemisessa?
- Miten tuet eritasoisia lukijoita?
 - Onko joitain tiettyjä rutiineja?

Lukuharrastus? (teema 3)

- Miten pystyt vaikuttamaan lasten vapaa-ajalla tapahtuvaan lukemiseen?
- Millä keinoin tuet opettajana lasten vapaa-ajalla tapahtuvaa lukemista?
- Kuinka lapsia voitaisiin kannustaa vapaa-ajalla tapahtuvaan lukemiseen?
- Millaiset kirjastopalvelut ovat saatavilla paikkakunnallasi?
 - Houkutteleeko kirjasto luokseen?
 - Miten koet kirjaston toimivuuden lapsiperheitä ajatellen? (helppokäyttöisyys, lapsiystävällisyys)

Lukumateriaali (teema 4)

- Kuvaile kirjallisuutta, jota tiedät lapsien lukevan vapaa-ajallaan?
- Millaista lukumateriaalia luokastasi löytyy?
 - Miten monipuolisuus ilmenee? (digimateriaalit ym.)
- Millainen käsitys sinulla on koulun lukumateriaalista?
 - Löytyykö koulusta oppilaille mielekästä lukumateriaalia?
- Miten koulussa/luokassa hyödynnetään kirjaston palveluita?
- Miten koulun lukumateriaali kannustaa lapsia lukemaan vapaa-ajallaan?
- Lukeeko opettaja ääneen luokassa?
 - Mitä/miksi/milloin

Yhteistyö/vanhempien rooli (teema 5)

- Millaisena näet vanhempien roolin lasten lukuharrastuksen tukijoina?
- Millaista yhteistyötä koulu/opettaja toteuttaa vanhempien kanssa lasten vapaa-ajan lukemiseen liittyen?
- Miten kannustat oppilaiden vanhempia tukemaan lasten lukuharrastusta?
- Miten vaikutat vanhempien toimintaan lasten lukuharrastuksen tukemisessä?
 - Miksi ei?

Liite 3. Saatesanat oppilaiden vanhemmille

Hei ekaluokkalaisen vanhempi!

Opiskelemme Turun yliopiston Rauman opettajankoulutuslaitoksella luokanopettajiksi ja olemme tekemässä pro Gradu-tutkielmaa. Tarkoituksenamme on tutkia opettajien ja vanhempien käsityksiä roolistaan lasten lukuharrastuksen tukijoina. Erityisesti olemme kiinnostuneita ensimmäisen luokan oppilaiden lukuharrastuneisuudesta ja sen tukemista.

Tarkoituksenamme on selvittää kyselylomakkeen avulla, millaisia käsityksiä vanhemmilla on omasta roolistaan lasten lukuharrastuksen tukijana. Kysely sisältää seitsemän kysymystä ja vastaaminen kestää noin 5–10 minuuttia. Vastaaminen tapahtuu täysin anonyymisti, joten vastaajan henkilöllisyys ei tule millään tavoin ilmi. Pyydämme teitä vastaamaan rohkeasti kyselyyn. Tutkimuksemme kannalta kaikki vastaukset ovat yhtä tärkeitä. Tämän vuoksi toivommekin kyselyyn vastaavan mahdollisimman monen.

Vastaaminen on vapaaehtoista ja luottamuksellista. Tutkimusaineistoa käsitellään hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti. Tutkimusaineistot hävitetään tutkimuksen jälkeen.

Tästä linkistä pääset kyselylomakkeeseen:

(linkki poistettu)

Jos teillä ilmenee kysyttävää, voitte olla meihin yhteydessä sähköpostitse.

Kiitos yhteistyöstä!

Ystävällisin terveisin,

Pauliina Salovaara pmasal@utu.fi

Emmi Salmikari esasalm@utu.fi

Liite 4. Kyselylomake

Vanhempien käsitys roolistaan lasten lukuharrastuksen tukijana

 Pakolliset kysymykset merkitty tähdellä (*)

Hei ekaluokkalaisen vanhempil!

Opiskelemme Turun yliopiston Rauman opettajankoulutuslaitoksella luokanopettajiksi ja olemme tekemässä Pro gradu-tutkielmaa. Tarkoituksenamme on tutkia opettajien ja vanhempien käsityksiä roolistaan lasten lukuharrastuksen tukijoina. Erityisesti olemme kiinnostuneita ensimmäisen luokan oppilaiden lukuharrastuneisuudesta ja sen tukemisesta. Kysely sisältää kahdeksan kysymystä ja vastaaminen kestää noin 5-10 minuuttia.

Vastaaminen on vapaaehtoista ja tapahtuu täysin anonymisti. Tutkimusaineistoa käsitellään hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti. Pyydämme teitä vastaamaan rohkeasti kyselyyn. Tutkimuksemme kannalta kaikki vastaukset ovat yhtä tärkeitä. Tämän vuoksi toivommekin kyselyyn vastaavan mahdollisimman monen.

Kiitos ajastasi!

Ystävällisin terveisin,
Pauliina Salovaara
Emmi Salmikari

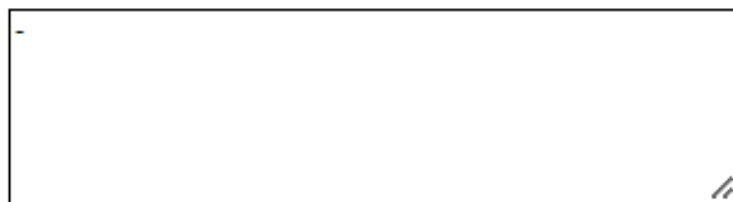
1. Vastauksiani saa hyödyntää Pro gradu -tutkielmassa. *

Kyllä

Ei

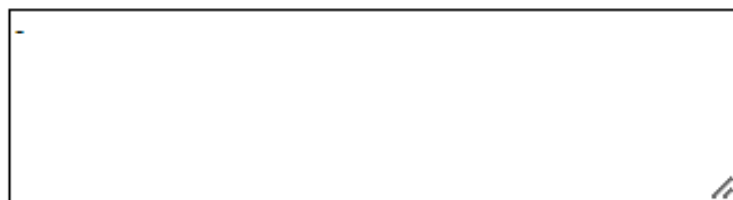
2. Kuvaile, millainen lukija olet itse vanhenpana (Kirjat, lehdet, sähköiset materiaalit yms.). *

-

3. Onko lapsellenne luettu kirjoja säännöllisesti hänen ollessa alle kouluikäinen? Tapahtuuko niin edelleen? Jos ei, kerro mahdollisista syistä, jotka ovat johtaneet lukemisen loppumiseen. *

-

4. Miten kannustatte lastanne lukemaan vapaa-ajalla? *

-

Seuraava

Vanhempien käsitys roolistaan lasten lukuharrastuksen tukijana

 Pakolliset kysymykset merkitty tähdellä (*)

5. Millaiseksi koet oman roolisi lapsesi lukemisen tukijana? *

6. Kuvaile, millaista lasta kiinnostavaa luettavaa kotoanne löytyy (Huomioi myös sähköiset materiaalit ja äänikirjat yms.). *

7. Miten perheessänne hyödynnetään kirjaston palveluita? *

8. Millainen käsitys sinulla on lapsesi suhtautumisesta lukemiseen? Onko suhtautuminen muuttunut lukemaan oppimisen jälkeen? *

Kiitos yhteistyöstä!

Edellinen

Lähetä